

59
702
R.27

**MUSIQANING ELEMENTAR
NAZARIYASI BO'YICHA
MASHQ VA VAZIFALAR
TO'PLAMI**

25.31

**MUSIQANING ELEMENTAR
NAZARIYASI BO'YICHA
MASHQ VA VAZIFALAR
TO'PLAMI**

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi musiqa
fanlari bo'yicha ta'lim oluvchi (5141000 – «Musiqqa») bakalavriyat ta'lim
yo'natishi talabalari uchun o'qay qo'llanma sifatida tavsiya etilgan.*

ing.

ama

mlari

mlari
ting.

2006

TOVUSHLARNING NOMLARI VA YOZILISHI

To'plovchi va nashrga tayyorlovchi: Urganch Davlat universiteti
«Musiq» kafedrasining dotsenti v.b. **Qadamboy RAHIMOV**

Taqriuzchilar:

Buxoro Davlat universiteti «Musiq nazariyasi va xalq cholg'u
asboblari» kafedrasining mudiri, p.f.n., dotsent **S. D.DO'STOV**,

shu kafedraning katta o'qituvchisi **A. BAHRIYEV**.

1. Tovushlarning nomlari

Takrorlash uchun savollar

1. Fizik holatdagi tovush nima?
2. Musiqaviy tovush deb qanday tovushga aytiladi va u qanday
ovqatlariga ega?
3. Tovushning balandligi nimaga bog'liq?
4. Tovushning kuchi nimaga bog'liq?
5. Tovush cho'zimi nima?
6. Tovushning tembr nima va u nimaga bog'liq?
7. Tovushlar nechta asosiy nomga ega?
8. Tovushlar nomlanishining qanday ikkita tizimi bor?
9. Barcha asosiy tovushlarni bo'g'in nomlari bo'yicha sanab bering.
10. Barcha asosiy tovushlarni harfiy tizim bo'yicha sanab bering.

Og'zaki mashqlar

1. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalari nomlarini yuqorilama
va pastlama harakat bo'yicha ayting:
a) bo'g'in nomlari bilan;
b) harfiy ishoralar bilan.
2. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalarini, bo'g'in nomlari
bo'yicha, yuqorilama va pastlama tartibda ayting, masalan:
a) do, re, mi, fa, sol, lya, si, do,
re, mi, fa, sol, lya, si, do, re;
b) do, si, lya, sol, fa, mi, re, do,
si, lya, sol, fa, mi, re, do, si.
3. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pog'onalari bo'g'in nomlari
bo'yicha, yuqoriga va pastga tomon bir pog'ona tushirib qoldirib ayting.
Masalan:
yuqoriga: do – mi – sol va h. k.
re – fa – lya va h. k.
pastga: do – lya – fa va h. k.
si – sol – mi va h. k.

2. Musiqaviy tovushqatorning bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashtiring:
 a) *do, re, mi, fa, sol, la, si, do, fa, si, re, fa, do*
 b) *sol, re, si, do, fa, mi, fa*

3. Tovushlarning harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashtiring:
 a) *do, re, mi, fa, sol, la, si, do, fa, si, re, fa, do*
 b) *do, re, mi, fa, sol, la, si, do, fa, si, re, fa, do*

Yozma mashqlar

1. Asosiy pog'onalarining nomlarini lotin alifbosining katta va kichik harflari bilan yozing.

2. Tovushlarning quyidagi bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashtiring:

- a) *do, re, mi, fa, sol, la, si, do*
 b) *do, re, mi, fa, sol, la, si, do, fa, si, re, fa, do*
 c) *Re, Fa, Sol, Do, La, Mi, Si, Fa, Do, Fa, Sol, Si, Mi*
 d) *do, fa, si, fa, mi, sol, do, re, si, la, mi, re, sol*

3. Tovushlarning quyidagi harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashtiring:

- a) *C, A, F, D, G, E, G, H, D, F, A, C, E*
 b) *c, g, d, a, e, h, f, e, a, d, g, e*

4. Musiqaviy tovushqatorning berilgan asosiy pog'onalarini katta va kichik harflar bilan yozing: I, III, V, VII, II, IV, VI, I, V, II, VI, III, VII, IV, I.

5. Forteplano klaviaturasining bir oktava hajmidagi qismini yasang va har bir oq klavisiga berilgan asosiy nomni yozing.

Forteplano da bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi tovushlarni chaling:

- a) *do, re, mi, fa, sol, la, si*
 b) *fa, fa, si, re, sol, mi, do, fa, si, mi, sol*
 c) *la, mi, sol, si, re, fa, la, do, mi, la, fa, re*
 d) *c, f, h, d, g, e, a, f, d, g, h, e*

2. Oktavalar

Takrorlash uchun savollar

1. Musiqaviy tovushqatorning bir xil nomdagi baland-past tovushlarini biridan farqlash uchun tovushlar qanday guruhlanadilar?
 2. Oktava nima?
 3. Musiqada qo'llaniladigan barcha tovushlarni bir qator oktavalariga ajratib chiqish nima uchun zarur?

1. Musiqaviy tovushqatorning har bir to'liq oktavasi da nechta tovush bo'lishi bor?

2. Har bir to'liq oktavada nechta asosiy pog'ona bor?

3. Musiqada qo'llaniladigan barcha tovushlar nechta oktavaga bo'lingan?
 Barcha oktavalarini pastdan- yuqoriga va yuqoridan pastga tomonga chiqing.

4. Eng past tovushlar qaysi oktavaga tegishli? Eng yuqori tovushlarini?
 5. Forteplano klaviaturasida qancha to'liq oktava bor? Ularni pastdan yuqoriga tomon sanab bering.

6. Forteplano klaviaturasidagi qaysi oktavalar noto'liq hisoblanadi?
 7. Forteplano dagi eng past va eng baland tovushni nomini ayting.
 8. Turlicha oktavalarining tovushlari qanday tartibda yoziladi?

9. Diapazon nima?
 10. Kaysi nom?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlar joylashgan oktavalarini aniqlang:

- a) *C, G, C, g, c, h, c', h', e', h', e', h', c', h', c', h'*
 b) *D, d', F, F, E, e', A, a, h', g, c'*

Yozma mashqlar

1. Katta, kichik, kontr, birinchi, ikkinchi, uchinchi, to'rtinchi oktavalarining *do, re, mi, fa, sol, la, si* subkontroktavaning harfiy tovushlarini va beshinchi oktavaning *do* tovushini harfiy ishora bo'yicha yozing.

2. Quyidagi tovushlarni harfiy ishoralarini yozing:

birinchi oktava *sol*, kichik oktava *fa*, katta oktava *re*, uchinchi oktava *mi*, ikkinchi oktava *lya*, subkontr oktava *lya*, kontr oktava *si*, beshinchi oktava *do*, to'rtinchi oktava *do*.

Forteplano da bajariladigan mashqlar

1. Forteplano klaviaturasidagi barcha oktavalarini pastdan yuqoriga tomon yuqoridan pastga tomon ko'rsatib, nomini ayting.
 2. Forteplano dagi noto'liq oktavalarini ko'rsatib va nomini ayting.
 3. Quyidagi tovushlarni har birini yuqoridan pastga tomon, barcha oktavalarida chaling: *do, la, fa, mi, sol, re, si*.
 4. Quyidagi tovushlarni har birini pastdan yuqoriga tomon, barcha oktavalarida chaling: *do, mi, sol, fa, re*.
 5. Quyidagi tovushlarni forteplano da chaling:
 a) *C, G, C, g, c, h, c', h', e', h', e', h', c', h', c', h'*

1. Yarim ton ko'tarilgan va yarim ton pasaytirilgan barcha asosiy pog'onalarni bo'g'in nomlari bilan aytting.

2. Bir ton ko'tarilgan va bir ton pasaytirilgan barcha asosiy pog'onalarni bo'g'in nomlari bilan aytting.

3. Tovushlarning bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashiring:

a) do-do-diyez, re-re-diyez, mi-mi-diyez, fa-fa-diyez, sol-sol-diyez, la-la-diyez, si-si-diyez;

b) do-do-bemol, re-re-bemol, mi-mi-bemol, fa-fa-bemol, sol-sol-bemol, la-la-bemol, si-si-bemol.

4. Tovushlarning harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashiring:

a) ais, fis, dis, his, cis, gis;

b) ces, es, ges, b, as, fes, des.

5. Tovushlarning bo'g'in nomlarini harfiy ishoralar bilan almashiring:

a) do-do-dubl-diyez, re-re-dubl-diyez va h.k.

b) do-do-dubl-bemol, re-re-dubl-bemol va h.k.

6. Tovushlarning harfiy ishoralarini bo'g'in nomlari bilan almashiring: *fisis, feses, cisis, eses, hisis, deses, fisis, aisis, ceses, heses, disis, geses, eses.*

7. Quyidagi tovushlar orasida qancha yarim va butun tonlar bor:

a) *do-re, re-mi, mi-fa, fa-sol, sol-lya, la-si, si-do;*

b) *mi-fa#, fa#-sp#, fa#-sol#, sp#-do#, do#-re#, re#-sp#;*

v) *do-mi, sol-si, la-do, fa#-lye#, mi#-sola#, sol-do, mi#-lye#, fa#-re, sp-lye#, do#-fa#, mi#-sp#, do-si;*

8. a) *re, la, do#, sol#, mi#, fa#, fa#* tovushlaridan yuqoriga tomon;

b) *sol, si, mi, fa#, re#, do#, la#* tovushlaridan pastga tomon *diatonik yarim tonlar* tuzing.

9. a) *mi, si, fa, re#, re#, sol, sol#* tovushlaridan yuqoriga tomon;

b) *mi, mi#, mi#, fa#, fa, fa#, si, sp#* tovushlaridan pastga tomon *diatonik tonlar* tuzing.

10. a) *la, mi, fa#, la, do, re#, sol#, si, sol#, mi#* tovushlaridan yuqoriga tomon;

b) *si, fa, re, lye#, lye#, lyax, fax, do#, sol#* tovushlaridan pastga tomon *xromatik yarim tonlar* tuzing.

11. a) *sol, do, sp#, lye##, mi, re##, fa, sol#* tovushlaridan yuqoriga tomon;

b) *mi#, la, fa#, re#, si, sol#, mi, do#* tovushlaridan pastga tomon *xromatik butun tonlar* tuzing.

12. Quyidagi tovushlar orasida qanday yarim tonlar va butun tonlar hosil bo'lishini aniqlang: *si-do, mi-fa#, fa#-fax, sol-sola#, sp-s#, do#-re#, lye#-lye##, re#-re#, mi#-fa#, re-mi#, sol-sola#, sp-s#, la#-lye#, do#-re#, fa#-sola#, mi#-fa, si#-do#, re-re#, lye#-lye#.*

3. Yarim ton, butun ton va alteratsiya belgilari

Takrorlash uchun savollar

1. Yarim ton nima?

2. Butun ton nima?

3. Oktavada qancha yarim va butun ton bor?

4. Tovushqatorning qaysi asosiy pog'onalari bir-biridan yarim ton oralig'ida joylashgan?

5. Tovushqatorning qaysi asosiy pog'onalari bir-biridan butun ton oralig'ida joylashgan?

6. Har bir asosiy pog'onani nechta yarim tonga ko'tarish va pasaytirish mumkin?

7. Tovushlarning asosiy nomlaridan tashqari, yana qanday nomlari bor?

8. Tovushqatorning yarim ton ko'tarilgan va pasaytirilgan pog'onalarining nomlari qanday hosil bo'ladi?

9. «Diez» va «bemol» so'zlari nimani anglatadi?

10. Ikki marta ko'tarilgan va pasaytirilgan pog'onalarining nomlari qanday hosil bo'ladi?

11. «Dubl-diez» va «dubl-bemol» so'zlari nimani anglatadi?

12. Tovushqatorning yarim ton ko'tarilgan va pasaytirilgan pog'onalarining harfiy tizim bo'yicha nomlanishi qanday hosil bo'ladi?

13. Diez va bemol so'zlari, tovushlarning harfiy tizimi bo'yicha qanday yoziladi?

14. «Dubl-diez» va «dubl-bemol» so'zlari tovushlarning harfiy tizimi bo'yicha qanday yoziladi?

15. Alteratsiya belgilari nima va ular nima uchun qo'llaniladi?

16. Asosiy pog'onalarni yarim ton ko'tarish va pasaytirish uchun qanday alteratsiya belgilari ishlatiladi?

17. Pog'onalarni ikki marta ko'tarish va ikki marta pasaytirish uchun qanday alteratsiya belgilari ishlatiladi?

18. Bekar nima va u nima uchun xizmat qiladi?

19. Qanday hollarda bekar yarim ton ko'tarish va pasaytirish; bir tonga ko'tarish va pasaytirish uchun xizmat qiladi?

20. Yarim va butun tonlarning qanday turlari bor?

21. Diatonik yarim va butun ton deb nimaga aytiladi?

22. Xromatik yarim va butun ton deb nimaga aytiladi?

1. a) yarim ton ko'tarilgan;
- b) bir ton ko'tarilgan;
- d) yarim ton pasaytirilgan;
- e) bir ton pasaytirilgan — asosiy pog'onalarning bo'g'in nomlarini yuqorilama va pastlama tartibida yozing.

2. Quyidagi tovushlarning nomlarini xromatik yarim tonga ko'tarib yozing:

- a) *sp, re, do \sharp , mi \flat , fa, sol \flat , fa \sharp , re \sharp , la, sol \sharp* ;
 - b) *d, as, f, geses, ais, es, fes, cis, h, b, des, c*.
3. Quyidagi tovushlarning nomlarini xromatik yarim tonga pasaytirib yozing:

- a) *mi \flat , la \flat , sol \flat , mi \flat , re \flat , do \flat , fa \flat , sol \flat , re \flat , do \flat* ;
- b) *fis, as, g, c, des, cis \sharp , es, dis \sharp , gis \sharp* ;

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. a) *do* tovushidan boshlab oktavaning barcha 12 tovushini balandlik tartibi bo'yicha pastdan yuqoriga va yuqoridan pastga qarab yarim tonlar bo'yicha chaling;
 - b) xuddi shu vazifani *sol* tovushidan boshlab chaling.
2. Tovushqatorning oralik pog'onalarga ega bolmagan asosiy pog'onalarini fortepianoda ko'rsating va nomini ayting.
3. Forteplano qora klavishlarini pastdagi pog'onani ko'tarilgani, yuqoridagi pog'onani pasaytirilgani sifatida qarab, nomini ayting.
4. Tovushqatorning har bir asosiy pog'onasini mumkin bo'lgan barcha o'zgarishlarini ayting va ularni fortepianoda chaling, masalan: *do, do-diyez, do-bemol, do-dubl-diyez, do-dubl-bemol* va h.k.

5. Forteplianoda quyidagi tovushlarni chaling:
 - a) *do-diyez, re-bemol, sol-diyez, si-bemol, mi-diyez, fa-bemol, do-bemol*;
 - b) *la-dubl-bemol, fa-dubl-bemol, sol-bemol, sol-dubl-diyez, mi-dubl-bemol, si-dubl-bemol, do-dubl-diyez*.

6. Forteplianoda kichik oktavaning quyidagi tovushlarini chaling:
- a) *ly \sharp , fa \flat , re \flat , mi \flat , si \sharp , sol \flat , re \sharp , do \sharp , fa \sharp , si \flat , mi \sharp* ;
 - b) *re \sharp , sol \sharp , la \flat , mi \sharp , do \flat , re \sharp , si \flat , mi \flat , la \sharp , do \sharp , fa \sharp , sol \flat* .

7. Forteplianoda quyidagi tovushlarni chaling:
- a) *s, cis \sharp , C \sharp , cis \sharp , his, gis \sharp , b \flat , heses \sharp , g, B \flat , Eis, es \sharp , E \sharp , cis \sharp* ;
 - b) *Ges, dis, fes \sharp , A \flat , cis \sharp , G, es \sharp , F, ais, cis \sharp , gis \sharp , D \flat , fis \sharp , as, g \sharp , cis \sharp* .

4. Tovushlar engarmonizmi

Takrorlash uchun savollar

1. Engarmonizm nima?
2. Qanday tovushlarga engarmonik teng tovushlar deyiladi?
3. Engarmonizm qanday hosil bo'ladi?
4. Tabiiy soz nima?
5. Temperatsiya qilingan soz nima?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni ayting:
 - a) *re, mi, do, re, si*
 - b) *sol-diyez, re-diyez, fa-diyez*;
 - d) *do-bemol, mi-bemol, la-bemol*;
 - e) *re-dubl-diyez, fa-dubl-diyez, do-dubl-diyez*;
 - f) *si-dubl-bemol, sol-dubl-bemol, re-dubl-bemol*.

2. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni harfiy ishlatib o'z nomini ayting: *a, c, d \flat , ges, a, b, fis, cis \sharp , d, h, es, fises, as, f, des, d \flat , cis \sharp , g, fes, h, des, gis \sharp* .

Yozma mashqlar

1. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni bo'g'in nomlar bilan yozing:
 - a) *do, re, mi, fa, sol, la, si*;
 - b) *do \sharp , re \sharp , mi \sharp , fa \sharp , sol \sharp , la \sharp , si \sharp* ;
 - d) *do \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat , si \flat* ;
 - e) *do \sharp , re \sharp , mi \sharp , fa \sharp , sol \sharp , la \sharp , si \sharp* ;
 - f) *do \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat , si \flat* .
2. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni harfiy ishlatib bilan yozing: *cis, g, h, dis, b, es, disis, fis, fes, cis \sharp , geses, c, d, es, f*.
3. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni, bemollar qo'llanib bo'g'in nomlari bilan yozing: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do \sharp , re \sharp , mi \sharp , la \sharp , sol \sharp , la \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat* .
4. Quyidagi tovushlarga engarmonik teng tovushlarni diyetzlar qo'llanib bo'g'in nomlari bilan yozing: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat , re \flat , mi \flat , fa \flat , sol \flat , la \flat* .

5. Bir oktava hajmidagi fortepiano klaviaturasini yasang va har bir oq va qora klavishlarga, ularga berish mumkin bo'lgan barcha nomlarini yozing.

1. Oq va qora klavishlarga barcha mumkin bo'lgan engarmonik nomlarni bering va chaling.
2. Har bir oq klavishni unga yondosh 2 ta oq klavishlardan kelib chiqqan hosila nomlari bilan aytib va chaling.
3. Barcha asosiy pog'onalarining nomlarini yuqorilama va pastlana tartibda:
 - a) diezlar bilan;
 - b) bemollar bilan aytib va chaling.
4. Oktavaning barcha 12 ta tovushini:
 - a) faqat diez nomlari bilan;
 - b) faqat bemol nomlari bilan aytib va chaling.

NOTA YOZUVI

1. Tovush cho'zimlarining yozilishi

a) Cho'zimlarning asosiy belgilari

Ta'kidlash uchun savollar

1. Nota nima?
2. Nota belgisi nima dan iborat?
3. Turlicha nota belgilari bilan tovushning qaysi xususiyatini tasvirlash mumkin?
4. «Butun nota» deb qanday notaga aytiladi va u qanday yoziladi?
5. Tovushlarning asosiy (jufi) bo'linishi deb nimaga aytiladi?
6. Tovushlarning cho'zimlarini ko'rsatuvchi asosiy nota belgilarini sanab bering.
7. Qo'llaniladigan eng qisqa cho'zimlar qanday bo'ladi?
8. «Brevis» nima va u qanday yoziladi?
9. Nota tayyoqchalari nima va ular yozilishining qanday umumiy qoidasi bor?
10. Nota belgilari aniq, doimiy tovush cho'zimini anglatadimi?

Og'zaki mashqlar

1. Butun notada nechta yarimtalik; choraktalik; sakkiztalik; o'n olfitalik; o'tuz ikkitalik bor?
2. Butun notada nechta yarimtalik; yarimtalikda nechta choraktalik; choraktalikda nechta nimchorak; nimchorakda nechta o'n olfitalik; o'n olfitalikda nechta o'tuz ikkitalik bor?
3. 2 ta yarimtalik; 4 ta nimchorak; 4 ta chorak; 8 ta o'n olfitalik; 4 ta o'tuz ikkitalik; 2 ta butun nota qanday bitta cho'zimga teng?
4. Qaysi cho'zimda 2 ta chorak; 8 ta o'n olfitalik; 4 ta o'tuz ikkitalik bor?
5. Yig'indilari 1 ta o'n olfitalikka, 1 ta sakkiztalikka, 1 ta butun notaga, 4 ta choraktalikka, 8 ta o'n olfitalikka, 4 ta o'tuz ikkitalikka, 16 ta o'tuz ikkitalikka teng ikkita cho'zimni aytib.
6. Bularning sonini aytib.

Yozma mashqlar

1. Nota yo'lining barcha chiziqlariga va chiziqlar oralariga yuqorilama va pastlabana tartibda quyidagi cho'zimlarni yozing:
1/4, 1/8, 1/2, 1/16, 1/32, 1/64.

2. Quyidagi notalarning har birini kasr bilan yozing:

3. Har bir nota guruhidagi tovush cho'zmlarining umumiy yig'indisini bitta nota bilan yozing:

4. Har bir nota guruhidagi cho'zmlarning umumiy yig'indisini kasr bilan ifodalang:

7. Quyidagi cho'zmlarning yig'indisi qanday bitta cho'zimga teng.

8. Quyidagi kasrlarning har biri qanday bitta cho'zimga teng? 1/2, 8/4, 4/16, 8/32, 2/16, 12/8, 12/1, 12/32, 4/8, 8/16.

9. Quyidagi ritmik guruhlarda o'n oltitafliklarning yig'indisini ayting:

10. Quyidagi ritmik guruhlarda choraktafliklarning yig'indisini ayting:

5. Xuddi shu cho'zimlarni, nuqtalar ishlatmasdan, ligalar bilan yozing.

6. Quyidagi cho'zimlarni kasr bilan yozing.

7. Quyidagi kasrlarni nota belgilari bilan almashirayotib, cho'zimni bitta nota bilan ifodalash mumkin bo'lmaganda, ligalar va nuqtalardan foydalaning.

- a) 1/2, 2/4, 7/8, 9/8, 4/4, 12/32, 15/16, 11/8, 5/4, 6/4, 3/32
 b) 3/4, 6/8, 3/16, 7/8, 3/2, 6/16.

2. Pauza cho'zimlarining yozilishi

Takrorlash uchun savollar

1. Pauza nima?
2. Qanday pauzalar bo'ladi?
3. Pauzaning o'ng tomoniga qo'yilgan nuqta, qo'sh nuqta qanday ahamiyatga ega bo'ladi?
4. Pauzaning ustidan yoki ostidan qo'yilgan fermataning ahamiyati qanday?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi nota belgilarini, shu cho'zimlarga muvofiq pauzalar bilan almashiring.

a)

b)

d)

c)

2. Quyidagi pauza cho'zimlarini kasrlar bilan yozing.

3. Quyidagi pauza cho'zimlarini nota yo'lga belgilar bilan yozing: 2/8, 3/8, 1/16, 4/4, 3/16, 1/32, 7/8, 7/16, 2/1, 7/4, 7/8, 6/4, 3/16, 3/32, 6/4.

3. Tovush balandliklarining yozilishi

a) Nota yo'li va unda tovushlarni joylashuvi

Takrorlash uchun savollar

1. Nota yo'li nima va u nimadan iborat?
2. Nota yo'lining chiziqlari qanday tartibda sanaladi?
3. Nota belgilari nima uchun beshita parallel chiziqlar tizimiga qo'yiladi?
4. Nota belgilari besh parallel chiziqli tizimning qayerlariga joylashtiriladi? Qo'shimcha chiziqlar nima va ular qanday maqsadlarda ishlatiladi?
5. Qo'shimcha chiziqlar qanday bo'ladi?
6. Amaliyotda qo'llaniladigan yuqorigi va pastki qo'shimcha chiziqlarning, eng ko'p soni qancha bo'lishi mumkin?
7. Qaysi qo'shimcha chiziqlar yuqorigi va qaysilari pastki hisoblanadi?
8. Notalarni nota yo'lga yozishda tayoqchalar (shtitlar) yo'nalishiga qanday qo'yi qoidaga amal qilish lozim?
9. Qo'shimcha chiziqlarni kamaytirishning qanday usullari bor?

Yozma mashqlar

1. Butun, yarimtalik va choraktalik notalarni nota yo'lining ustiga, chiziqlar oralariga, yuqorigi va pastki yordamchi

chiziqchaga, yuqorigi yordamchi chiziqchlarning ustiga, pastki yordamchi chiziqchlarning ostiga yozing.

2. Bir xil tovush cho'zimini, uning balandlik tartibi bo'yicha pastdan yuqoriga qarab nota yo'lining pastki 5-yordamchi chizig'idan boshlab, yuqorigi 5-yordamchi chiziqgacha yozing.

3. Xuddi shu vazifani yuqoridan pastga qarab, yuqori 5-yordamchi chiziqdan boshlab, pastki 5-yordamchi chiziqgacha yozing.

b) Kalitlar

Takrorlash uchun savollar:

1. Kalit nima?
2. Nota yozuvida kalitlar nima uchun ishlatiladi?
3. Tashej ko'rinishi bo'yicha, kalitlarning soni qancha va ular qanday ataladi?
4. *Sol, fa, do* kalitlari qanday yoziladi?
5. *Sol, fa, do* kalitlari qaysi oktavaning qaysi tovushini ko'rsatadi?
6. Kalitlar nota yo'lining qayeriga qo'yiladi?
7. Kalitlarni nota yo'liga joylashtirishda nima asos qilib olinadi?
8. Nima uchun turlicha kalitlardan foydalanadilar?
9. Ikkinchi chiziqda joylashgan *sol* kaliti qanday ataladi?
10. To'rtnchi chiziqda joylashgan *fa* kaliti qanday ataladi?
11. Skripka va bas kalitlari nima uchun asosiy kalitlar hisoblanadilar?
12. Balandligi bo'yicha qaysi tovushlarni skripka kalitida yozish eng qulay hisoblanadi?
13. Balandligi bo'yicha qaysi tovushlarni bas kalitida yozish eng qulay hisoblanadi?
14. O'tgan davrlarda *sol* va *fa* kalitlari qaysi chiziqchaga yozilgan va ular qanday atalgan?
15. 1-, 2-, 3-, 4-, 5- chiziqchaga qo'yilgan *do* kaliti qanday ataladi?
16. Hozirga davrda qaysi *do* kalitlari qo'llaniladi va bu kalitlarda notalar, qaysi musiqa asboblari uchun yoziladi?
17. Qaysi musiqa asboblari uchun notalar tenor, alt, skripka va bas kalitlarida yoziladi?
18. Forte-piano, arfa, organ asboblari uchun notalar qaysi kalitlarda yoziladi?
19. Soprano, alt va tenor kalitlari nota yozuvida qaysi kalitlar bilan almashiriladi?
20. Diapazoni bo'yicha erkak va ayollar ovozlari qanday bo'ladi va ular qanday ataladilar?
21. O'tgan davrlarda erkak va ayollar ovozlari uchun notalar qaysi kalitlarda yozilgan?

1. Skripka kalitida yozilgan tenor ovozing notalari qanday o'qiladi?
2. Qaysi kalitlarni faqat qadimiy nota nashrlarida uchratish mumkin?
3. Kalitlar o'z nomlarini qayerdan va nima uchun olgan?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlarni skripka kalitida, (shuningdek bas kalitida ham) tovushlarni ko'rsatgan holda, harfiy ishoralarini ayting.

Yozma mashqlar

1. Skripka kalitida quyidagi tovushlarni yozing: $g^1, a, d^1, h, c^1, f, c^1, g^1, c^1, g^1, h^1, a, g, d^1, f, c^1, f^2, c^2$.
2. Bas kalitida quyidagi tovushlarni yozing: $f, c^1, e^1, F, d, h^1, g, A, I, c, d, d^1, F, e, f^1, c, g, A, C$.
3. Nota yo'lida skripka kalitida, g dan boshlab c^2 gacha, balandlik qamali bo'yicha, pastdan yuqoriga qarab barcha tovushlarni yozing, oktavalarini belgilang, tovush va oktavalarini nomlarini ham yozing.
4. Nota yo'lida bas kalitida, g^1 dan boshlab A gacha, balandlik tartibi bo'yicha, yuqoridan pastga qarab barcha tovushlarni yozing.
5. Skripka va bas kalitlarida *Do* tovushini barcha oktavalarida yozing.
6. *Do-mi-sol-fa-fa-re* tovushlarini ko'rsatilgan tartibda 1-, 3-, kichik, o'rta, 2-, 4- va kontr oktavalarida nota yo'lga yozing.
7. Skripka kalitida quyidagi tovushlarni yozing:
a) $e^1, e^2, a, d^1, h^1, f^1, g^2, f^1, e^1, e^2, g, a^1, h^1, g^1$,
b) $b^1, as^2, disis^3, gis, ais^1, cis^1, eses^1, es, aisis^1, heses$,
d) $cis, ges, disis^2, geses^1, des^2, cis^3, ases, aisis^2, fis, cis^1$.
8. Bas kalitida quyidagi tovushlarni yozing:
a) $e, F, a^1, A, f, g^1, F, e^1, d, C, h^1, A, D, f^1, , , c^2, g$,
b) $cis, Disis, geses, es^1, Fes, fisis, Gis, cisis^1, As, Deses, B$,
d) $bey^1, Ais^2, Ces, cis^1, B, ais, Gisis, Eis, fes, Fes, eses^1, fis$.
9. Quyidagi tovushlarni harfiy ishoralarini yozing:

a)

b)

10. Quyidagi kuyilarni skripka kalitidan bas kalitiga ko'chiring:

a)

b)

11. Quyidagi kuyilarni bas kalitidan skripka kalitiga ko'chiring:

a)

b)

12. Quyidagi kuyilni skripka va bas kalitlarida barcha oktavalarda yozing:

Rus xalq qo'shig'i

13. Alteratsiya belgilarini to'g'ri yozishni o'rganing: diyez, bemol, dubl-diez, dubl bemol, bekar belgilarini chiziqchilarga va chiziqchilarni oralariga yozing.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagilarni fortepianoda chaling:

a)

b)

d)

Yozma mashqlar

1. Quyidagi ikki ovozlik misollarni skripka kalitida bitta nota yo'lga

a) *Lento assai*

I. S. Bax. Fortepiano uchun fuga

4. Ikki ovozlik va ko'p ovozlik musiqani yozilishi

Takrorlash uchun savollar

1. Bir nota yo'lida ikki ovozlikni yozishning qanday qoidalari bor?
2. Ko'p ovozlik musiqa qanday yoziladi?
3. Akkolada nima?
4. Fortepiano va boshqa klavishli asboblarda musiqasi qanday yoziladi?
5. To'rtovozlik aralash xor (soprano, alt, tenor va bas) musiqasi qanday yoziladi?
6. To'rtovozlik xor partiturasida tenor partiyasi nota yozuvining xususiyatlarini ko'rsating.
7. Torli kvartet uchun musiqa qanday yoziladi?
8. Orkestr uchun musiqa qanday yoziladi?
9. Partitura nima?

b) *Andante con moto*

F. Mendelson. «So'zsiz qo'shiq»

2. Quyidagi misolni bas kalitida bitta nota yo'liga yozing.

3. Quyidagi misolni yuqorigi ovozini skripka kalitida, pastki ovozini bas kalitida yozing:

4. Quyidagi misolni yuqorigi ovozini soprano kalitida, pastki ovozini alt kalitida yozing:

5. Fortepiano uchun yozilgan turlicha musiqa asarlaridan parchalar ko'chiring:

Eslatma: Nota belgilari va pauzalarni yozishni mashq qilayotib, tushiq shaklini aniq belgilashga va ularni bosma shakliga muvofiq bo'lishiga harakat qilish lozim.

6. Quyidagi 4 yo'llik partituralarni 2 yo'llik fortepiano partiturasiga ko'chiring (bunda 2 ta yuqorigi ovozni skripka kalitida, 2 ta pastki ovozni bas kalitida yozing):

a) *Andante cantabile*

P. Chaykovskiy. Kvartet, op. 11

b) *Allegro brillante*

M. Glinka. Torli kvartet

d) Adagio

A. Lyudov. Ruscha mavzuga variatsiya

7. Quyidagi misollarni torli kvartet uchun 4-vo'lbik partitura shaklida yuqorigi ovozni (1-Skrпка) = skripka kalitida, 2-chi ovozni (2-Skrпка) = skripka kalitida, 3-chi ovozni (Alt) = alt kalitida, 4-chi ovozni (Violonchel) = bas kalitida yozing.

a)

R. Shuman. Pyesa, op. 15 № 13

b) Birmuncha sekin

R. Shuman. Pyesa, op. 68

d) Allegro

N. Myaskovskiy - Pater qo'shig'i

e) Allegro non troppo

P. Chaykovskiy. 6-simfoniya

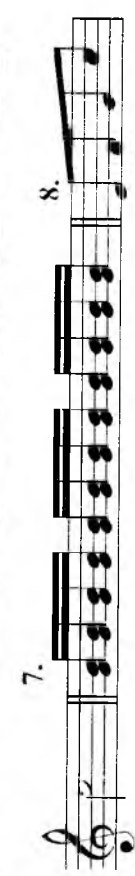

5. Nota yozuvini qisqartirish belgilari

Takrorlash uchun savollar

1. Bir takt yoki butun bir ichidagi notalar guruhini, bitta nota yoki akkordni, pyesani ayrim bir bo'lak yoki qismini, butun bir pyesani boshidan, pyesa qismini boshidan, pyesa qismini ma'lum bir joydan takrorlashda, nota yozuvini qisqartirishning qanday usullari bor?
2. Tremolo nima va u nota yozuvida qanday yoziladi?
3. Arpedjio nima va u qanday belgi bilan belgilanadi?
4. Oktavalar qisqartirilgan holda qanday yoziladi?
5. Ayrim nota yoki koy parchasi ustida yoki ostida turgan «con 8 va» ifodasi nimani anglatadi?
6. Bir necha takt davom qiladigan pauzalar qanday yoziladi?
7. Qo'shimcha chiziq(lar)ni qisqartirishni belgilash uchun qanday belgi ishlatiladi?
8. Abbrecciatura nima?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi misollarni nota yozuvini qisqartirish belgilari bilan ko'chiring.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

1. 13. 14. 15. 14. 15. 15. 15.

Rus xalq qo'shig'i

16.

17. Allegretto Ukrain xalq qo'shig'i

18. K.M. Veber «Schrli kamonetch» operasidan

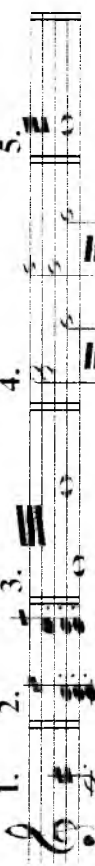
19.

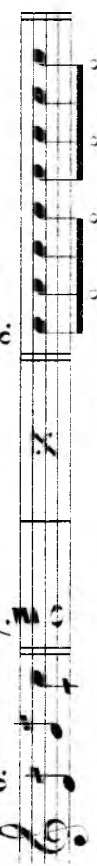
20.

21.

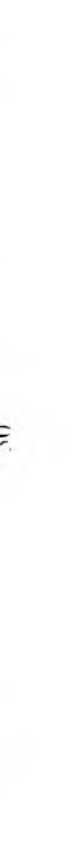
22.

2. Qisqartirilgan holda yozilgan quyidagi misollarni qisqartirish belgilarisiz to'latilgicha ko'chiring.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

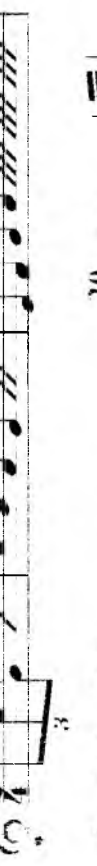
10.

11.

12.

13.

14.

15.

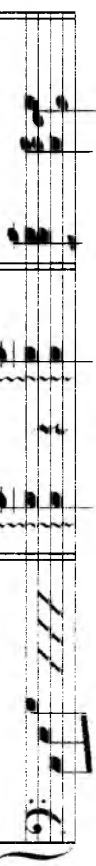
16.

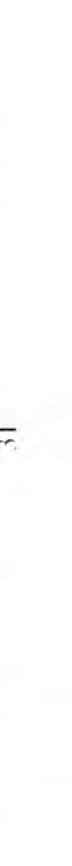
17. *alla 8 basso*

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

METR VA RITM

27. A. Borodin. «Knyaz Igor» operasidan

Musical notation for exercise 27, showing two staves with a first and second ending bracket.

28. Rus xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 28, showing a single staff with a first ending bracket.

29. Osoyishta 30. Tez Rus xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 29, showing a single staff with a first ending bracket.

1. Tovush cho'zimlarining asosiy (juft) bo'linishi

Takrorlash uchun savollar

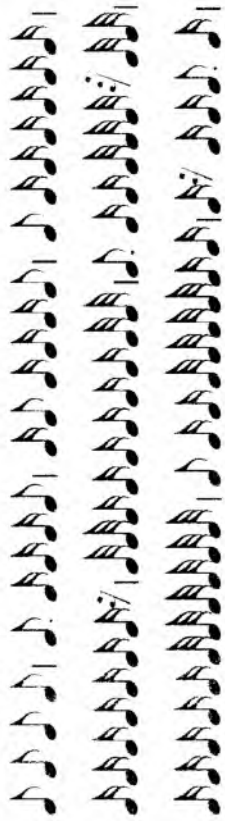
1. Ritm nima?
2. Musiqada tovush va pauza cho'zimlari qanday o'lanadi?
3. Cho'zimlarining qanday bo'linishiga asosiy bo'linish deyiladi va nima unim-shunday deyiladi?
4. Asosiy cho'zimlarni sanab bering.
5. Notalar guruhlanishi deb nimaga aytiladi?
6. Notalar guruhlarga nima uchun va qanday qilib birlashadilar?
7. Ko'pchilik hollarda nota guruhlari qanday cho'zimlarga teng bo'ladi?
8. Notalarning asosiy va yordamchi guruhlari nima?
9. Vokal musiqasida notalar qanday guruhlanadi? Vokal musiqasida notalarni guruhlash nimaga bo'ysunadi?
10. Cholg'u musiqasida notalarni guruhlash nimaga bo'ysunadi?

Yozma mashqlar

1. Har bir guruhi 2 ga teng bo'lgan quyidagi notalarni, kerakli joylarda yordamchi guruhlarga ajratib, chiziqlar bilan birlashtiring:

Musical notation for exercise 1, showing five staves with rhythmic patterns and brackets for grouping.

2. Shunga o'xshash mashqni har bir guruhi ♩ ga teng bo'lgan notalar bilan bajaring:

3. Quyidagi mashqni har bir guruhi ♩ ga teng notalar bilan bajaring:

4. Shunga o'xshash mashqni har bir guruhi ♩ ga teng bo'lgan notalar bilan bajaring:

5. Quyidagi notalarni:

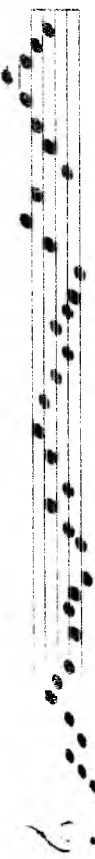

a) ♩ ga teng bo'lgan sakkiztaliklar bilan;

b) ♩ ga teng bo'lgan sakkiztaliklar bilan;

a) ♩ ga teng bo'lgan o'n olitaliklar bilan guruhlarga ajratib;

b) o'n notalar notakami;

c) ♩ ga teng bo'lgan sakkiztaliklar bilan;

d) ♩ ga teng bo'lgan sakkiztaliklar bilan;

e) ♩ ga teng bo'lgan o'n olitaliklar bilan;

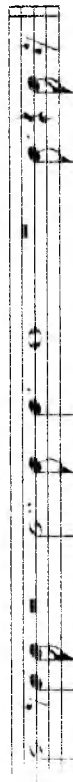
f) ♩ ga teng bo'lgan o'n olitaliklar bilan guruhlarga ajratib

7. Iltim: Nota yo'lining turlicha joylarida joylashgan notalarni guruhlarga ajratib, ularni yuqoridan yoki pastdan tutgan notalar sonini e'tiborga olish zarur bo'ladi. Xususan, guruhda shifllari (tayoqchalari) yuqoridan qo'yilgan notalar ko'p bo'lsa, chiziqchalar ham yuqoridan qo'yiladi va aksincha, agar guruhda tayoqchalari pastdan joylashgan notalar nisbatan ko'p bo'lsa, shifllar albatta pastdan qo'yiladi. Masalan:

7. Berilgan misoldagi har bir cho'zimni:

- a) 2 marta orttirib;
- b) 4 marta kamaytirib;
- d) 2 marta kamaytirib ko'chirib;

8. Berilgan misoldagi har bir cho'zimni:

- a) 2 marta orttirib;
- b) 2 marta kamaytirib ko'chirib;

9. Berilgan misoldagi har bir cho'zimni 2 marta orttirib ko'chiring:

10. Berilgan misoldagi har bir cho'zimni:

- a) 2 marta orttirib;
- b) 3 marta kamaytirib ko'chiring:

11. Berilgan misoldagi har bir cho'zimni:

- a) 6 marta orttirib;
- b) 2 marta kamaytirib ko'chiring:

2. Tovush cho'zmlarining erkin ravishda bo'limishi

Takrorlash uchun savollar

1. Tovush cho'zmlarining erkin ravishda bo'limishi, cho'zmlarining asosiy (juft) bo'limishidan qanday farq qiladi?
2. Cho'zmlarining erkin ravishda bo'limish turlarini sanab bering.
3. Triol, kvintol, sekstol, septol, novemol, detsimol, duol, kvartollar nima?
4. Triol, kvintol, sekstol, septol, duol, kvartollar asosiy (juft) bo'limishning qancha cho'zimini almashtiradi?
5. Yuqorida sanab o'tilganlardan tashqari, cho'zmlarining erkin ravishda bo'limishning boshqacha turlari bormi?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi cho'zimlarga teng triollar yozing:

2. Quyidagi cho'zimlarga teng kvintol, sekstol, septollar yozing:

3. Quyidagi cho'zimlarga teng duol va kvartollar yozing:

4. Cho'zmlarning quyidagi har bir guruhini, uning cho'zimiga teng bitta bitta nota bilan yozing: (kerak bo'lgan joylarda nuqtalar ishlating)

b)

d)

e)

5. Quyidagi cho'zimgalarga teng triol, kvintol, sekstol, septollari yozing:
 2/3, 4/8, 8/32, 2/4, 2/16, 8/64, 2/8, 4/16, 4/4, 4/2;

6. Quyidagi cho'zimgalarga teng duol va kvartollari yozing: 3/4, 6/4, 3/2, 3/8, 3/32, 3/8, 6/16, 3/2, 3/4, 3/64, 1/2, 1/64.

Og'zaki mashqlar

1. a) choraktalik, o'n olitallik, yarimtalik, sakkiztalik, o'tuz ikkitalik bilan ifodalangan triol;
- b) sakkiztalik, choraktalik, o'n olitallik bilan ifodalangan kvintol;
- c) choraktalik, sakkiztalik, o'n olitallik bilan ifodalangan sekstol;
- d) sakkiztalik, yarimtalik, choraktalik bilan ifodalangan duol;
- e) sakkiztalik, choraktalik, o'tuz ikkitalik, o'n olitallik bilan ifodalangan kvartollar qaysi asosiy tovush cho'zimga teng?
2. a) yarimtalikga, sakkiztalikga, choraktalikga, butun notaga, o'n olitallikga teng triollarni;
- b) choraktalikga, yarimtalikga, sakkiztalikga, butun notaga, o'n olitallikga teng kvintollarni;
- d) sakkiztalikga, yarimtalikga, choraktalikga, o'n olitallikga teng sekstollarni;
- e) choraktalikga, o'n olitallikga teng septollarni qaysi cho'zim bilan yozish kerak?

3. a) butun notadagi sakkiztalik triollar;

b) yarimtalikdagi o'n olitallik kvintollar;

d) butun notadagi sakkiztalik sekstollar;

e) muqtali chorakdagi o'tuz ikkitalik duolla

f) muqtali nimchorakdagi o'tuz ikkitalik kvartollarning somi qancha?

4. Cho'zimgalarning quyidagi har bir guruhini qanday bitta cho'zimga teng ekanligini aniqlang:

a)

b)

3)

e)

d)

5. Cho'zimlarning erkin ravishda bo'linishidagi triollar, kvintollar va boshqalarning sonini ayting:

a)

b)

d)

3. Oddiy o'lehovlar

Takrorlash uchun savollar

1. Zarb nima?
2. Metr nima?
3. Takt nima?
4. Takt chizig'i nima va u nimani bildiradi?
5. Taktida qaysi hissalar kuchli, qaysilari kuchsiz hisoblanadi?
6. Qanday metrlar bo'ladi?
7. O'lehov nima?
8. O'lehovning turi nimaga bog'liq?
9. O'lehovlarning turlari qanday bo'ladi?
10. Nota yozuvda o'lehov qayerda va qanday tarzda ko'rsatiladi?

1. O'lehov bog'liksatkichining yuqorigi va pastki raqamlari nimani bildiradi?
2. Qanday o'lehovlarga oddiy o'lehov deyiladi?
3. 1/4 hissali o'lehov nima?
4. 1/2 hissali o'lehov nima?
5. 3/4 hissali o'lehovlarning turlarini sanab bering.
6. 4/4 hissali o'lehovlarning turlarini sanab bering.
7. Eng ko'p qo'llaniladigan oddiy o'lehovlarni sanab bering.
8. Qaysi o'lehovga *alla breve* deyiladi va u kalit yonida qanday yoziladi?
9. Ahsosiy asarlarining qadimiy nashrlarida o'lehov ko'rsatkichi kalit yonida qanday yozilgan?
10. Qanday o'lehovlarda notalarni guruhlash qaysi qoidaga bo'ysonadi?
11. O'chki ikki va uch hissali o'lehovlarda notalarning nechta asosiy guruhi bor?
12. Ikki va uch hissali o'lehovlarning qaysilarida guruhlashning umumiy qoidasi qilinadi?
13. 1/4 va 3/4 o'lehovlarida notalar guruhlanishining umumiy qoidasidan qachon va qanday qilib chetlashiladi?
14. Ikki va uch hissali o'lehovlarning qaysilarida guruhlashning umumiy qoidasidan qachon va qanday qilib chetlashiladi?

Yozma mashqlar

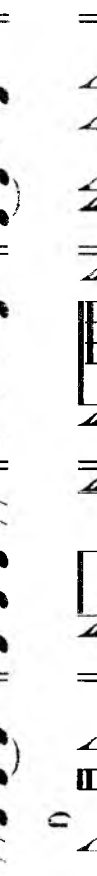
1. Ixtiyoriy ravishda olingan nuqtali va nuqtasiz, har xil cho'zimdagi nota va pauzalardan - 2/4, 3/4, 3/8 o'lehovlarida, cho'zimlarini to'g'ri guruhlab bir nechta takt tuzing.
2. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ta turlicha cho'zimlardan 2/4, 3/8, 2/2, 3/2 o'lehovlarida to'g'ri guruhlangan taktlar tuzing.
3. 2/4, 3/4, 3/8 o'lehovlarida 4 ta turlicha cho'zimdan, ritmik jihatdan turlicha va to'g'ri guruhlangan 4 ta takt tuzing.
4. 2/4, 3/4, 3/8 o'lehovida 5 ta turlicha cho'zimdan, ritmik jihatdan turlicha va to'g'ri guruhlangan 4 ta takt tuzing.
5. 2/4 o'lehovida 8 taktni shunday tuzingki, 1-taktida - bitta, 2-taktida - ikkita, 3-taktida - 3 ta va h.k. notalar bo'lsin.
6. Xuddi shu vazifani 3/4, 3/8, 3/2 o'lehovlarida bajaring.
7. Ixtiyoriy ravishda olingan, nuqtali va nuqtasiz, nota va pauzalardan, triollardan foydalanib 2/4, 3/4, 3/8 o'lehovlarida, to'g'ri guruhlangan 4 takt tuzing.
8. Quyidagi 2/4 o'lehovida noto'g'ri guruhlangan cho'zimlarni to'g'ri guruhlang.

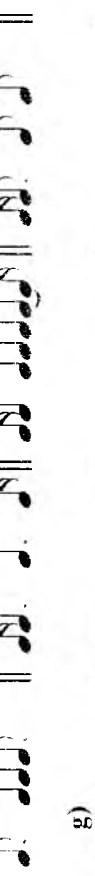
a)

b)

d)

e)

f)

g)

h)

i)

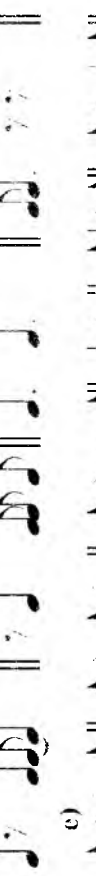
j)

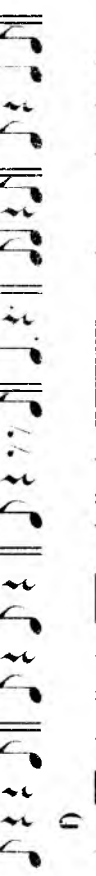
9. Xuddi shu vazifani 3/4 o'lehovida bajaring.

a)

b)

d)

e)

f)

a)

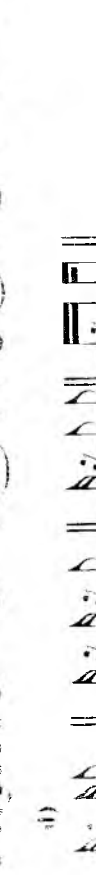
b)

c)

10. Shu vazifani 3/8 o'lehovida bajaring.

a)

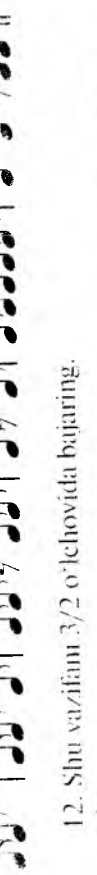
b)

d)

11. Shu vazifani 3/16 o'lehovida bajaring.

a)

b)

d)

e)

f)

g)

12. Shu vazifani 3/2 o'lehovida bajaring.

c)

13. 2/4 o'lehovida yozilgan quyidagi misollarni taktilarga ajratib va to'g'ri guruhlarga. Eslatma: to'g'ri guruhlangan nota misollarini bir tekis sanab, fortepiyoda chaling.

a)

b)

d)

e)

f)

14. Xuddi shu vazifani 3/4 o'lehovida bajaring.

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

15. Shu vazifani 3/8 o'lehovida bajaring.

a)

b)

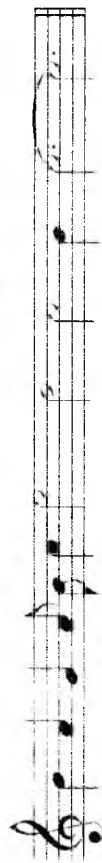
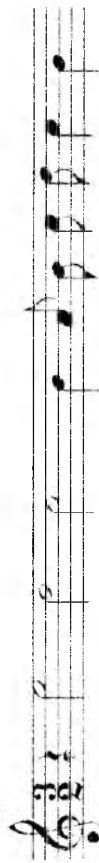
c)

d)

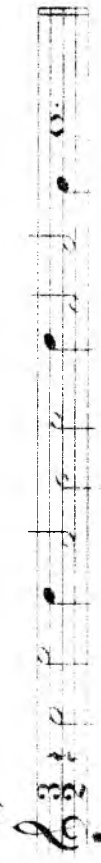
e)

16. Shu vazifani 3/2 o'lehovida bajaring

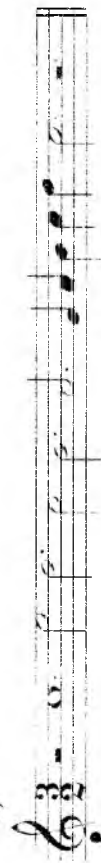
a)

b)

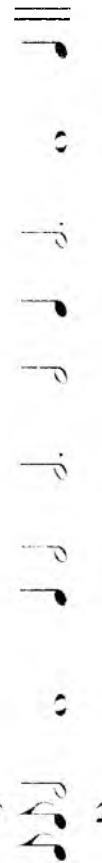

d)

17. Cho'zimlarning quyidagi qatorlarini 2/4 o'lehovida taktlarga ajratib va to'g'ri guruhlaring.

a)

b)

d)

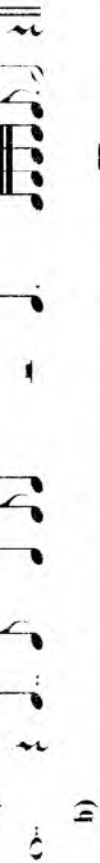

g)

18. Shu vazifani 3/4 o'lehovida bajaring.

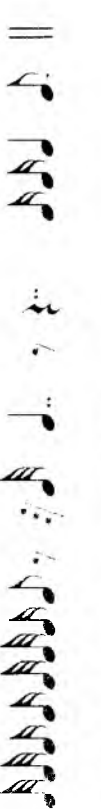
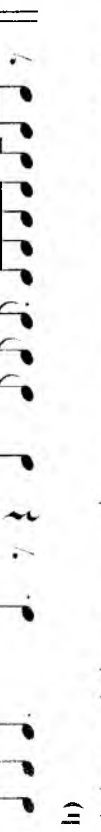
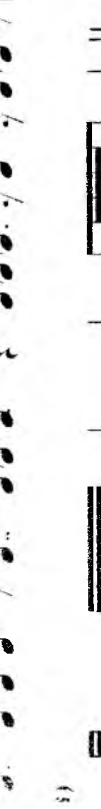
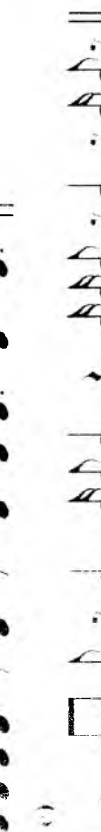
a)

b)

19. Shu vazifani 3/8 o'lehovida bajaring.

20. Shu vazifani 3/2 o'lehovida bajaring.

a)

b)

21. Berilgan nota misollarni shunday ko'chiringki, unda cho'zimlarni o'tirish yoki kamaytirish yo'li bilan (ularni ritmik nisbatini o'zgartmasdan) berilgan 2/2 o'lchovi, 2 hissali o'lchovlarning boshqa turiga aylansin. Masalan:

22. Berilgan nota misollarni shunday ko'chiringki, unda cho'zimlarni kamaytirish yo'li bilan berilgan 3/2 o'lchovi 3/4, 3/8, 3/1 o'lchoviga aylansin.

23. Berilgan nota misollarni shunday ko'chiringki, unda cho'zimlarni o'tirish yo'li bilan 2/4 o'lchovi 2/2, 2/8, 2/1 o'lchoviga aylansin.

24. Berilgan nota misollarni shunday ko'chiringki, unda cho'zimlarni kamaytirish yoki kamaytirish yo'li bilan berilgan 3/16 o'lchovi — 3/4, 3/8, 1/2 o'lchoviga aylansin.

25. Berilgan nota misollarni shunday ko'chiringki, unda cho'zimlarni o'tirish yoki kamaytirish yo'li bilan berilgan 3/4 o'lchovi — 3/2, 3/8, 1/2 o'lchoviga aylansin.

4. Murakkab o'lchovlar

Takrorlash uchun savollar

1. Qanday o'lchovlarga murakkab o'lchovlar deyiladi?
2. Murakkab o'lchovlar oddiy o'lchovlardan qanday farq qiladi?
3. Hissalar soniga ko'ra murakkab o'lchovlar qanday bo'ladi?
4. To'rt,olti, sakkiz, to'qqiz, o'n ikki hissali murakkab o'lchovlar qanday oddiy o'lchovlardan hosil bo'ladi?
5. Oddiy ikki va uch hissali o'lchovlarning qo'shilishidan qanday murakkab o'lchovlar hosil bo'ladi?

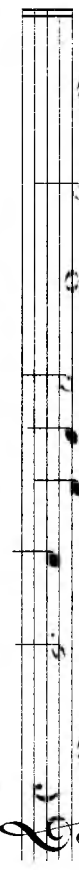
6. Eng ko'p qo'llaniladigan murakkab o'lehovlarni sanab bering.
7. Murakkab o'lehovlardagi zarblar soni nima bilan aniqlanadi?
8. To'rt, olti, to'qqiz, o'n ikki hissali o'lehovlar qanday tuziladi va undagi zarblar qanday taqsimlanadi?
9. Barcha to'rt, olti, to'qqiz, o'n ikki hissali o'lehovlarni sanab bering va ular qanday yoziladilar?
10. To'rtga, oltiga, to'qqizga, o'n ikkiga qanday dirijyorlik qilinishini ko'rsating.
11. Qanday sharoitlarda qaysi oddiy o'lehovlar olti, to'qqiz, o'n ikki hissali o'lehovlarga o'xshaydi?
12. Kam uchraydigan 12/8; 15/4; 18/16; 24/16 o'lehovlari qanday tuziladi?
13. Murakkab o'lehovlarda notalarni guruhlash qanday qoidaga asosan amalga oshiriladi?
14. Olti, to'qqiz, o'n ikki hissali o'lehovlarda notalarning nechta asosiy guruhi bo'ladi?
15. Qanday o'lehovlarga aralash o'lehovlar deyiladi?
16. Eng ko'p qo'llaniladigan aralash o'lehovlarni sanab bering.
17. Besh, yetti hissali o'lehovlar qanday hosil bo'ladi?
18. Besh, yetti hissali o'lehovlarning qaysilari eng ko'p qo'llaniladi?
19. Beshga, yettiga qanday dirijyorlik qilinadi?
20. Aralash o'lehovlarda notalarni guruhlash qanday qoidaga asosan, amalga oshiriladi?

Yozma mashqlar

1. 10 ta turlicha cho'zimdan – 6/4, 6/8, 6/16, 9/8, 12/8, 5/4, 12/16 o'lehovlarida to'g'ri guruhlangan taktlar tuzing.
2. 6/8 o'lehovida shunday sakkiz takt tuzingki, uning birinchi taktida bitta nota, ikkinchisida 2 ta, uchinchisida 3 ta va h.k. notalar bo'lsin.
3. Xuddi shu vazifani 9/8, 12/8, 6/4, 6/16, 12/16 o'lehovlarda ham bajaring.
4. Quyidagi misollarni 4/4 o'lehovida taktlarga ajrating va to'g'ri guruhlang:

Eslatma: to'g'ri guruhlangan nota misollarini fortepianoda bir tekis sanab chaling.

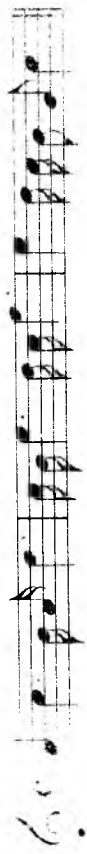
a)

b)

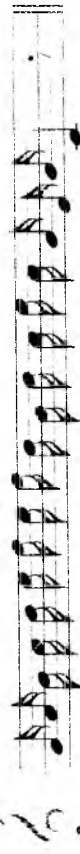

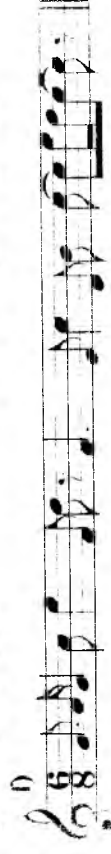
d)

bu vazifani 6/8 o'lehovida bajaring.

6. Shu vazifani 6/4 o'lehovida bajaring.

7. Shu vazifani 9/8 o'lehovida bajaring.

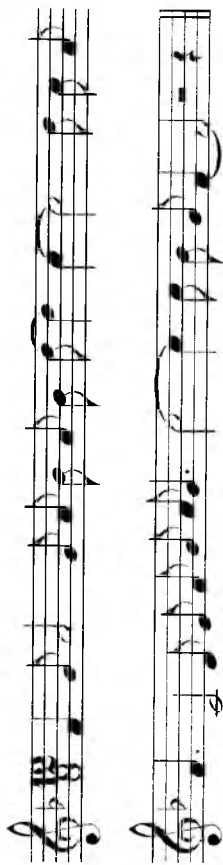

8. Shu vazifani 12/8 o'lehovida bajaring.

a)

b)

9. Shu vazifani 12/16 o'lehovida bajaring.

10. Cho'zimlarning quyidagi qatorlarini 4/4 o'lehovida taktlarga ajratib va to'g'ri guruhleng.

Eslatma: to'g'ri guruhlangan misollarni o'ng qo'l bilan ritmini uring va chap qo'l bilan dirijyorlik qilib, chaling.

a)

b)

d)

e)

11. Shu vazifani 6/8 o'lehovida bajaring.

a)

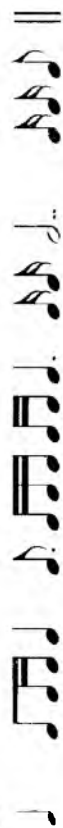
b)

d)

a)

b)

c)

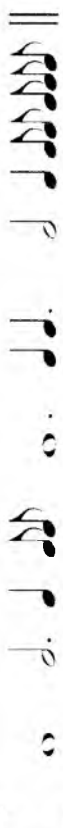

b)

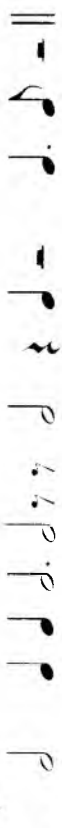

13. Shu vazifani 6/4 o'lehovida bajaring.

a)

b)

d)

13. Shu vazifani 9/8 o'lehovida bajaring.

a)

b)

14. Shu vazifani 9/16 o'lehovida bajaring.

a)

b)

15. Shu vazifani 12/8 o'lehxovida bajaring.

a)

b)

d)

e)

16. Shu vazifani 12/16 o'lehxovida bajaring.

a)

b)

17. Shu vazifani 5/4 o'lehxovida bajaring.

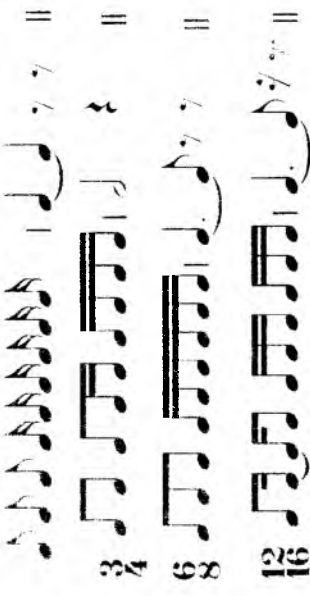

18. Shu vazifani 7/4 o'lehxovida bajaring.

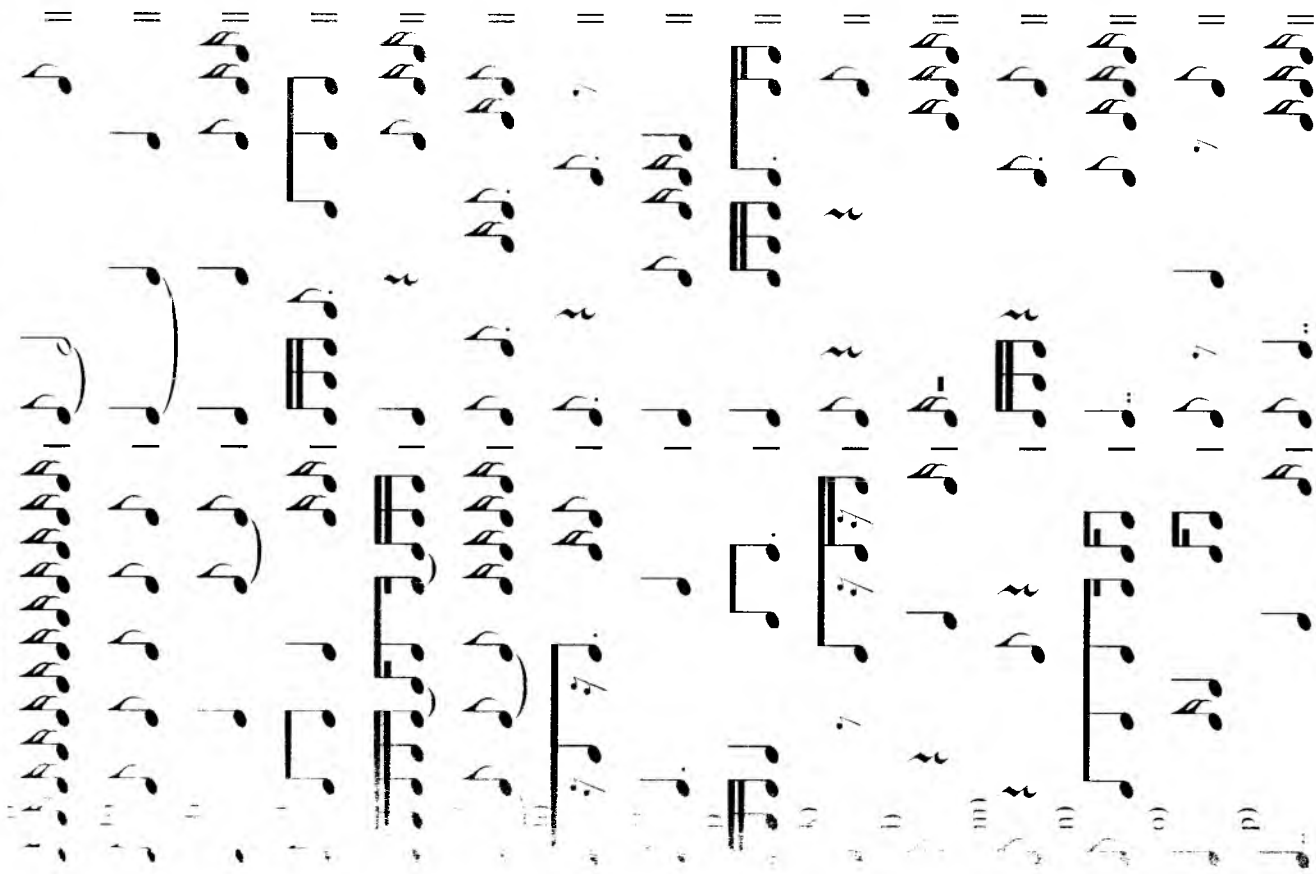

19. Cho'zinlarning quyidagi qatorlarini 3/4, 6/8, 12/16 o'lehxovlarida qayta guruhlang.

1. Slatema: 1. Cho'zinlarning har bir qatorini 3 marta dan guruhlash lozim, misalan:

10000 guruhlangan misollarni ritmini o'ng qo'l bilan uring, chap qo'l o'quyotdik qilib, chaling.

q)

r)

20. Cho'zilmami quyidagi qatorlarini 3/2, 6/4, 12/8 o'lehovida qayta guruhlang:

a)

b)

d)

e)

f)

g)

h)

i)

j)

21. Quyidagi misollarda tushirib qoldirilgan (yetishmaydigan) cho'zilmami o'rni pauzalar bilan to'ldiring. Masalan:

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Og'zaki mashqlar

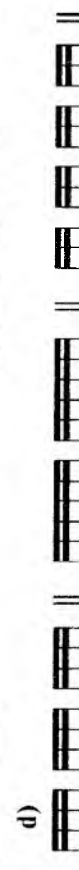
1. Quyida ko'rsatilgan o'lehovlarni qaysilarni oldiy, qaysilarni murakkab, qaysilarni aralash o'lehovlar hisoblanadilar? Har bir o'lehovdagi zarblar joylashuvini ko'rsating.

2/2 || 6/8 || 7/4 || 3/2 || 6/4 || 4/2 || 12/8 || 9/4 || 3/8 || 5/4 || 9/8 || 3/1 ||
 6/16 || 7/8 || 4/4 || 9/16 || 5/8 || 3/4 || C || 12/16 || 4/8 || C || 8/4 || 2/8 ||

2. Nuqtali va nuqtasiz cho'zimlarning asosiy turlaridan iborat taktilardagi notalar guruhlanishiga qarab ularning o'lehovlarini aniqlang.

a)

b)

d)

e)

h)

o)

g)

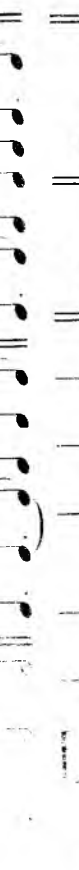
h)

d)

o)

a)

b)

d)

3. Quyidagi partizalar ishritirokidagi guruhlanishga qarab bo'ling.

a)

b)

g)

h)

o)

h)

d)

o)

k)

l)

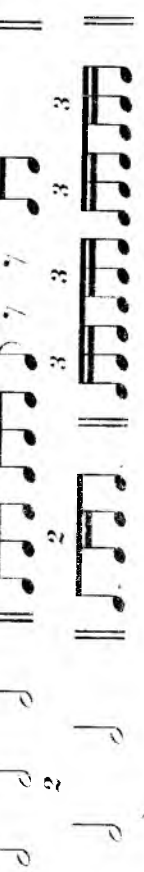
m)

4. Cho'zmlarning erkin bo'linishidan hosil bo'lgan guruhlaridan iborat quyidagi takhlarni, notalar guruhlari uchun yaratilgan mashqlarini muqallab.

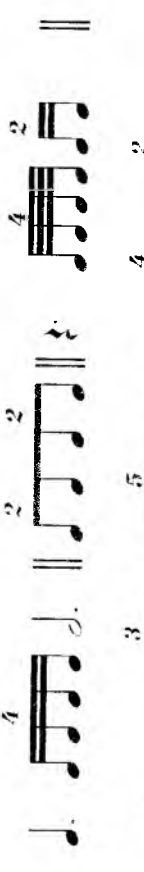
a)

b)

d)

e)

f)

g)

h)

o)

p)

Fortepiano da bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi kuylarda notalar guruhlarini qurib, ularning o'lchovini, o'zining kuchli va kuchsiz hisslarini aniqlash va bir tekis so'zlab, ritmik shaklidan to'g'ri chaling.

1. V. A. Motsart. Fortepiano uchun «Variatsiyalar» dan mavzu

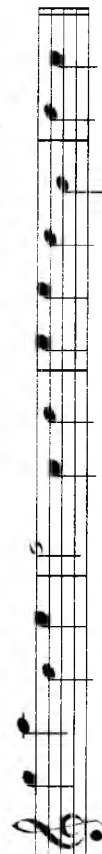

2. Assai allegro L. Betxoven. F-p uchun sonata., op. 2 № 3

3. Tez emas R. Shuman. Kuy

4. Larghetto assai N. Rimskiy-Korsakov. «Oltin xo'rozcha» operasidan

5. Andantino Rimskiy Korsakov «Sadko» operasidan

6. Presto R. Shuman, «Simfonik etyudlar»

7. Schubert, Vals

8. Molto allegro J. Lyulli, Jiga

9. Andante V. A. Motsart, F-p uchin sonata, A-dur

10. Seekin O'zbek xalq qo'shig'i «Fabrika»

11. Seekin Xorazm xalq qo'shig'i «Ganiji qora bog'»

12. Allegro moderato «Mehtar» Tojik haliq kuyi

13. Andantino «Ho, laylo» O'zbek xalq qo'shig'i

14. Moderato

«Hajqim» O'zbek xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 14, Moderato, featuring three staves of a folk melody in G major.

15. Con moto scherzando

«Salom» Tojik xalq kuvi

Musical notation for exercise 15, Con moto scherzando, featuring three staves of a folk melody in G major.

16. Allegro moderato

M. Burxonov «Ishqida», Romans

Musical notation for exercise 16, Allegro moderato, featuring three staves of a romantic melody in B-flat major.

17. Allegro moderato

«Oqshomda ola otliq» O'zbek xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 17, Allegro moderato, featuring three staves of a folk melody in G major.

18. Allegro moderato

V. Knyazev «Kuz»

Musical notation for exercise 18, Allegro moderato, featuring two staves of a folk melody in G major.

19.

Kalvizius (XV asr.) Xoral

Musical notation for exercise 19, featuring a single staff of a chorale in G major.

20. Andantino

Dj. Fild. Nokiyurn

Musical notation for exercise 20, Andantino, featuring a single staff of a folk melody in G major.

21.

Palestrina (XVI asr.)

Musical notation for exercise 21, featuring a single staff of a polyphonic setting in G major.

2. Triol, kvintol, duol, kvartol va cho'zimlarni erkin bo'linishining boshqa turlaridan iborat quyidagi kuylarni:

a) notalar guruhlanishiga qarab o'lovini aniqlang.

b) kuylarda uchragan cho'zimlarning erkin bo'linish turlarini ko'rsating va aniqlang. Har bir kuyni bir tekis sanab, ritmik jihatdan to'g'ri chaling.

1. M. Burxonov. O'zbekiston Davlat Madhiyasi

2. Sekin

Belorus xalq qo'shig'i «Alfa»

3. Allegro

Ukrain xalq qo'shig'i «Vesnyanka»

4. Moderato

L. Delib. «Lakme» operasidan.

5. Juda cho'zib

Qozog' xalq qo'shig'i

6. Rus xalq qo'shig'i

Andante cantabile

N. Metner. Romans, op. 1 No 1

8. Allegro appassionato

E. Grieg. «Balhorda»

9. Juda cho'zib

Qirg'iz xalq qo'shig'i

10. Andantino

R. Shuman. F-no uchun sonata., or.22

11. Andante assai S. Prokofiev. «Nuroim buyim ettaklari», or.32 №3

12. Andante non troppo N. Rimskiy-Korsakov. «Sadko» operasidan

13. Allegro agevole

A. Skryabin. Vals, or.38

14. Allegro

A. Skryabin. Preludiya, or 16 №2

15. Allegro con brio

Y. Haydn. F-no uchun sonata, №16

16.

«Chorgoh» Sharq maqomlaridan

17. Lento ma non troppo

F. Shopen. Mazurka

3. Asar mavzularida metro-ritmik o'zgarishlar bo'lgan quvidagi kuylarda, notalar guruhlamlariga qarab, o'ltovni aniqlang va bir tekis sanab, ritmik jihatdan to'g'ri chalang:

1. a) **Andante grazioso** X. V. Glyuk. «Ifigeniya Avlidada» operasidan

b) **Andante** X. V. Glyuk. «Ifigeniya Avlidada» operasidan

2. a) **Meno mosso** G. F. Gendel. F-p uchun syuita. (3-variantiya)

b) **Allegro** G. F. Gendel. F-p uchun syuita. (4-variantiya)

1. a) I. S. Bax. Fuga mavzulari («Kunst der Fuge» to'plamidan)

b)

d) **Allegro assai**

c)

d)

4. a) **Andante molto** E. Grig. F-p uchun sonata.. op.7 (e-moll)

b)

5. a) **Poco andante** Yu. Shaporin. «Kulikovo maydonida»

b) Variatsiya I

6. a) Allegretto L. Beethoven. «Rus xalq mavzusiga 12 ta variatsiya»

tr

b) Allegro Variatsiya XII

tr

7. a) Andanter Artsibusheva, Lyadova va boshqalar. F-p uchin variatsiyalar. Mavzu

b) Andante A. Lyadovning VI variatsiyasi

d) Allegretto vivace I. Vitolning V variatsiyasi

e) Allegretto A. Glazunovning VIII variatsiyasi

Moderato M. Chelbi. Shotland xalq mavzusi (qavatlar)

p dolce

b) Vivace agitato

p marcato

9. a) Andante mosso P. Chaykovskiy, 5-simfoniya

ff

b) Andante cantabile

ff

10. a) **Largo maestoso**
N. Rimsky-Korsakov, «Shaveretzada»
ff pesante

b) **Allegro molto**

d) **Poco meno mosso**

e) **Allegro molto**

f) **Poco piu tranquillo**

11. a) **Molto moderato**
N. Rimsky-Korsakov, «Shaveretzada»

b) **Allegro molt**

d) **Vivo**

c) **Allegro non troppo e maestoso**

12. a) **Moderato**
A. Glazunov, Simfonik orkestr uchum syuita, op. 5

b) **Andante**

c) **Andante**

d) **Tempo di polacca**

13. a) **Andante con moto**
P. Chaykovskiv, Trio, op 50

b) **Pio mosso**

c) **Pio mosso**

d) Allegro moderato

Variatsiya VII

14. a) Andante

A. Glazunov. 6-simfoniya

b) Allegretto

Variatsiya II

a) Allegro pesante

A. Glazunov. 6-simfoniya

b) Moderato maestoso

d) Andante maestoso

16. a) Poco meno mosso N. Rimskiy-Korsakov. «Qorqiz» operasidan

b) Andante

17. a) Moderato

b) Allegro non troppo

18. a) Sekin

b) Shoshmasdan

b) Bir maromda, tez emas

Yuqoridagi qo'shning varianti

19. a) Andante

Ukrain xalq qo'shig'i

b) Moderato

Yuqoridagi qo'shning varianti

20. a)

Tojik cholg'u kuyi

b)

Yuqoridagi kuyning varianti

1. a) Allegretto

Adigey xalq cholg'u kuyi

b) Allegro

Yuqoridagi kuyning varianti

5. O'zgaruvchan o'lehovlar

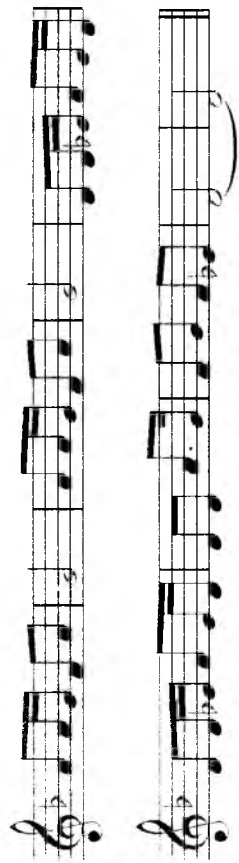
Takrorlash uchun savollar

1. O'zgaruvchan o'lehovlar qanday bo'ladi?

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi kuylarda notalar guruhlanishiga qarab, o'lehovni va uning o'zgarishini aniqlang; kuydami bir tekis sanab, fortepianoda chaling:

I. Moderato Qoraqalpoq xalq qo'shig'i «Ay, jonay»

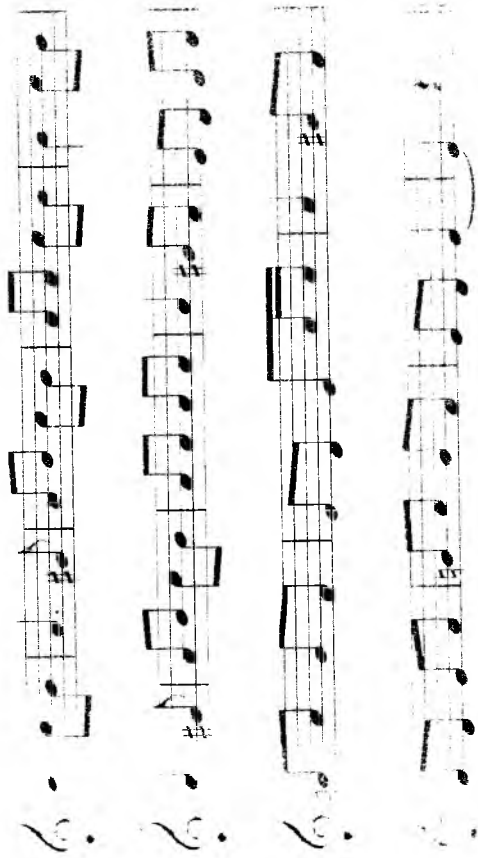
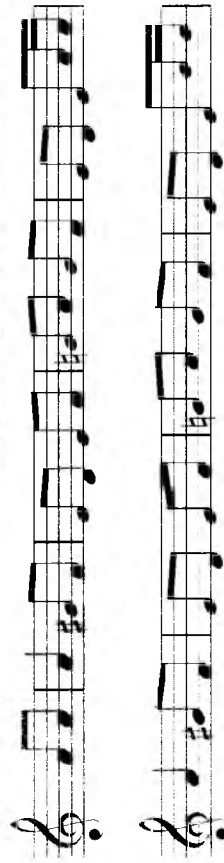
2. Moderato

Tojik xalq qo'shig'i «Sad dog»

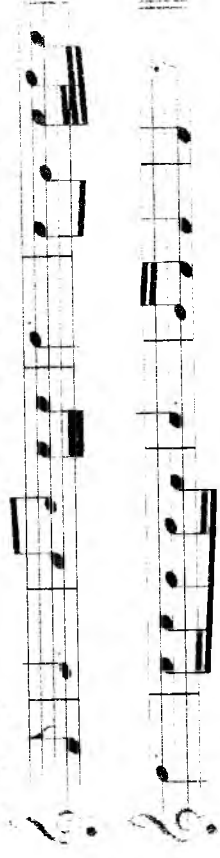
3. Andante

Tojik xalq qo'shig'i «Suri ko'hi baland»

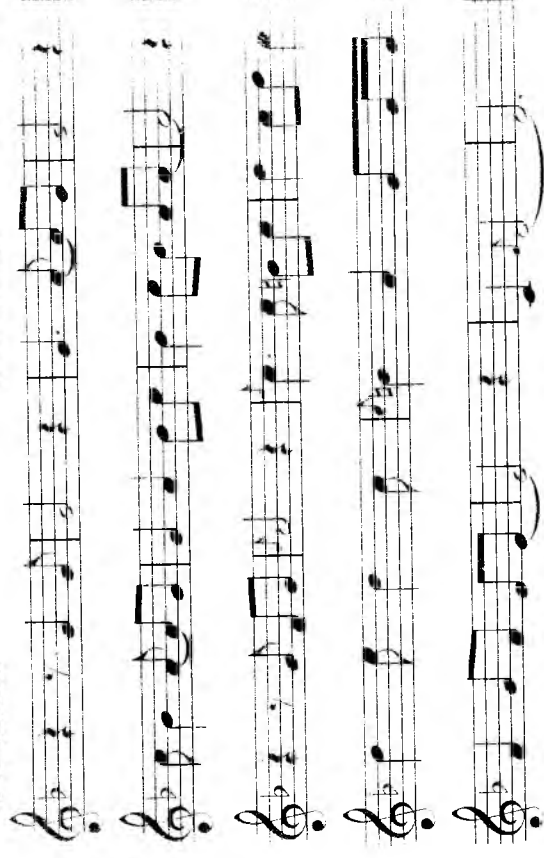
4. Allegro

O'zbek xalq qo'shig'i «Navoiy»

5. Andantino

O'zbek xalq qo'shig'i «Shahinuz»

6. Andante

«Gul uzra» Ik. Akbarov musiqasi

7. Allegro non troppo

M. Burxonov. «Go'zal O'zbekistonim»

8. Largo

O'zbek xalq qo'shig'i «Nigirim»

9. O'ychan

Qozoq xalq qo'shig'i

10. Andantino e poco maestoso

Rus xalq qo'shig'i

11. Og'ir

Rus xalq qo'shig'i

12. Andantino

Rus xalq qo'shig'i

13. Andante

Qozoq xalq qo'shig'i

14. Andantino

Rus xalq qo'shig'i

15. O'ychan

Ukrain xalq qo'shig'i

16. Adagio

Rus xalq qo'shig'i

17. Shoshmasdan, g'amgin

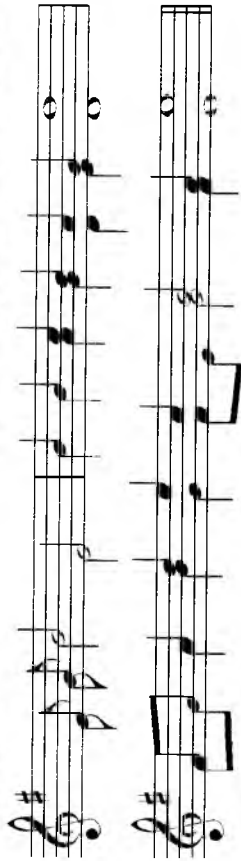
Qozoq xalq qo'shig'i

18. Og'ir va vazmin

Qirg'iz xalq qo'shig'i

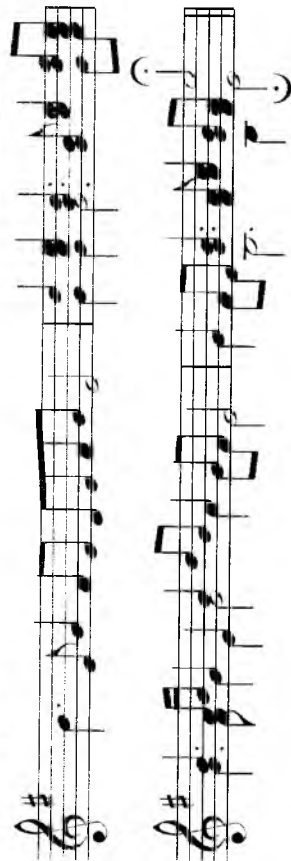
19. Lento

Ukrain xalq qo'shig'i «Moviy dengiz»

20. Largo

Rus xalq qo'shig'i

6. Sinkopa

Takrorlash uchun savollar

1. Sinkopa nima?
2. Sinkopalar qanday hosil bo'ladi?
3. Taktagi zarblarning qanday o'zgarishi sinkopani hosil qiladi?
4. Sinkopalar qanday shakllari bor?
5. Ikki va uch hissali sinkopalar bir-biridan qanday farqi bor?
6. Sinkopalar qanday yoziladi?

O'g'zaki mashqlar

1. Sakkiztaliklardan iborat 2/4 o'lehovidagi taktida, ikkinchi va uchinchi sakkiztaliklar sinkopaga birlashsa, cho'zimlar qanday guruhlanadi?
2. O'n oltitaliklardan iborat 3/4 o'lehovidagi taktida, ikkinchi va uchinchi; oltinchi va yettinchi; o'ninchi va o'n birinchi o'n oltitaliklar sinkopaga birlashsa, cho'zimlar qanday guruhlanadi?
3. Choraktaliklardan iborat 4/4 o'lehovidagi taktida, ikkinchi va uchinchi; to'rtinchi va navbatdagi taktning birinchi choraktaliklari sinkopaga birlashsa, cho'zimlar qanday guruhlanadi?
4. O'n oltitaliklardan iborat 3/8 o'lehovidagi taktida, ikkinchi va

o'ltinchi to'rtinchi va beshinchi o'n oltitaliklar sinkopaga birlashsa, qanday guruhlanadi?

Yozma mashqlar

1. 2/1, 2/2, 2/4, 4/4, 6/4, 6/8, 6/16, 3/4, 3/8, 3/2, 9/4, 9/8, 9/16, 12/16 o'lehovlarida cho'zimi bir taktga teng bo'lgan sinkopalar yozing.
2. 1/8, 12/16 o'lehovlarida cho'zimi yarim taktga teng bo'lgan sinkopalar yozing.

3. 2/4, 2/2, 3/4, 3/8, 6/8, 5/4, 7/4 o'lehovlarida cho'zimi taktning o'rtasiga teng bo'lgan sinkopalar yozing.

4. 1/4, 3/8, 3/2, 6/4, 6/8, 9/8 cho'zimi taktning yordamechi hissalariga bo'lgan sinkopalar yozing.

5. Har bir taktning o'rtasiga teng bo'lgan sinkopalar yozing. Har bir taktning o'rtasiga teng bo'lgan sinkopalar yozing. Har bir taktning o'rtasiga teng bo'lgan sinkopalar yozing. Har bir taktning o'rtasiga teng bo'lgan sinkopalar yozing.

6. 2/4 o'lehovida:

7. 3/4 o'lehovida:

8. 3/4 o'lehovida:

9. 3/2 o'lehovida:

10. 6/8 o'lehovida:

11. 12/8 o'lehovida:

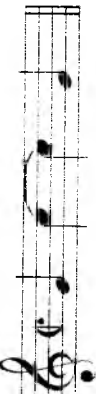
6. Quyidagi sinkopatsion misollarni, mumkin bo'lgan joylarda figuralni vo'qotib, to'g'ri yozing.

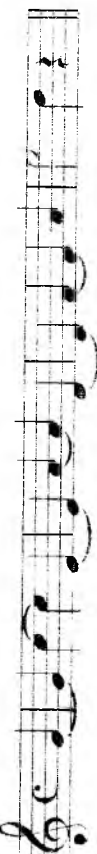
1.

2.

3.

4.

5.

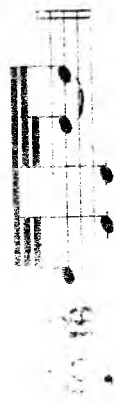
6.

7.

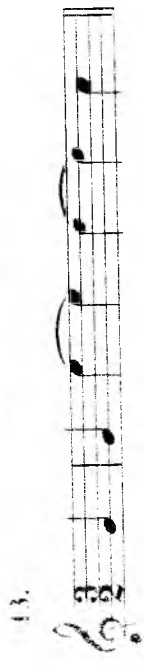
8.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

17.

18.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi kuylarni ritmik jihatdan to'g'ri chaling, kuyda uchragan sinkopalarni aniqlang va ko'rsating.

1. Chaqqon

M. Muhammadjonov musiqasi «Lolaqizg'aldoq»

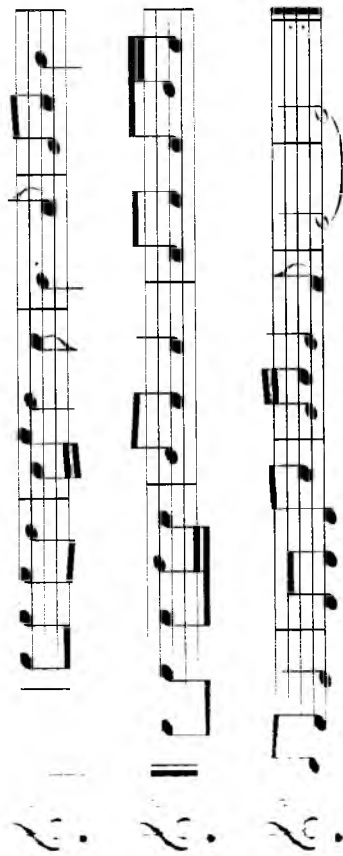
2. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Paxta terdik»

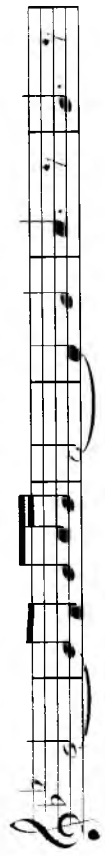

3. Shoshmasdan

G'. Qodirov musiqasi «Yosh mexanizator»

4. A'kan shoshmasdan A. Olajonov musiqasi «Kel, jonginam kel»

5. Chaqqon

P. Holiqov musiqasi «Mehtatda iqbol»

Five staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes.

6. Shoshmasdan

O'zbek xalq qo'shig'i «Bilguzuk»

Three staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes.

7. Marsh tempida

S. Yudakov musiqasi «Yoshlar marshi»

Two staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes.

Four staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes.

8. Shoshmasdan

Qoraqalpoq xalq qo'shig'i «Lay lay»

Five staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes.

9. Allegro moderato M. Glinka. «Ivan Susanin» operasidan Krakovyak

Two staves of musical notation in G major, 3/4 time. The melody is a simple, rhythmic sequence of eighth and quarter notes. The first staff is marked with a forte (f) dynamic, and the second staff is marked with a piano (p) dynamic.

10. Quvnoq

Adigey xalq kuyi (raqs)

11.

V. A. Motsart. F-p uchun variatsiya

12. Con brio V. Shebalin. «Men bu yerdaman, Inezil'ya», op. 23 №6

13.

R. Shuman «Karnaval», op. 9

14.

S. Komitas. Arman xalq qo'shig'i

15. Moderato

Ukrain xalq qo'shig'i

16. Andante

Ukrain xalq qo'shig'i

17. Shoshmasdan

Assiriy xalq qo'shig'i

18. Andante

Ukrain xalq qo'shig'i

19. Andantino

Rus xalq qo'shig'i

20. Naturale

S. Komitas, Arman xalq qo'shig'i

21. Shoshmasdan

Adigey xalq qo'shig'i

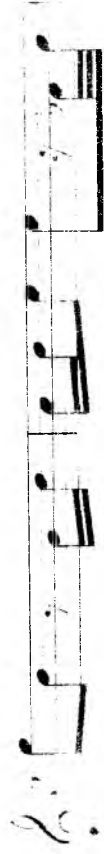
22. Allegro moderato ma non bravura

Osetin xalq qo'shig'i

23. Allegretto

Sh. Guno, «Faust» operasidan

24. Tempo di valse

M. Glinka, «Ruslan va Lyudmila» operasidan

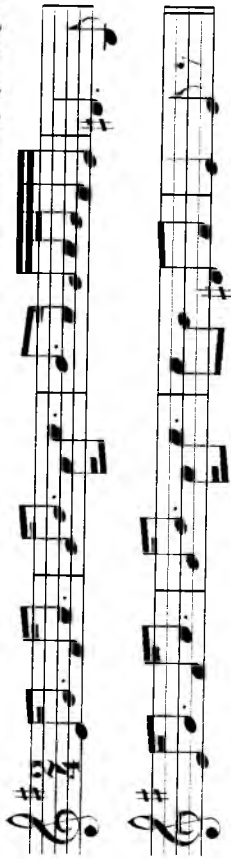
25. Pochissimo piu mosso

N. Rimskiy-Korsakov, «Shahrizada»

26.

Ukrain xalq qo'shig'i

27.

O'zbek xalq qo'shig'i

To'rtinchi bo'lim

INTERVALLAR

1. Oddiy intervallar

a) Intervallarning pog'onalar (son) miqdori

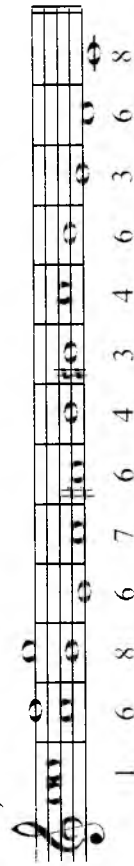
Takrorlash uchun savollar

1. Musiqada interval deb nimaga aytiladi?
2. Intervallar qanday ikkita shaklda qo'llaniladi?
3. Melodik va garmonik intervallarning farqi nimada?
4. Intervallarning asosi va cho'qqisi nima?
5. Intervallar miqdori qanday aniqlanadi?
6. Intervallarning son miqdori qanday bo'ladi?
7. Intervallarning son miqdorini belgilash uchun qaysi so'zlar ishlatiladi?
8. Intervallarning nomlari qayerdan olingan?
9. Oddiy intervallar deb qaysi intervallarga aytiladi? Ularning somi qancha?
10. Bir oktava oralig'idagi intervallarning nomlarini ayting.
11. Prima, sekunda, tertsiya, kvarta, kvinta, seksta, septima va oktava nima?
12. Intervallar qisqa qanday belgilanadi?
13. Son miqdori 6, 3, 2, 7, 1, 5, 4 raqami bilan belgilangan intervallar qanday ataladi?
14. Sekunda, septima, kvarta, tertsiya, prima, seksta, kvinta va oktava intervallari qaysi raqamlar bilan belgilanadi?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi tovushlarning har biridan prima, sekunda, tertsiya, kvarta, kvinta, seksta, septima va oktava intervallarini tuzib, skripka kalitida nota yo'lga yozing: do, re, mi, fa, sol, lya, si.
2. Pastki ovozdagi notalar ostiga qo'yilgan raqamlar bo'yicha interval tuzib, yuqorigi ovozni yozib chiqing.

a)

o'z kuylariga ko'rsatilgan raqamlar bo'yicha interval tuzib, pastki
 1. chiqing.
 2. o'z ovoz notalarining tayoqchalarini yuqoriga, pastki ovozni
 3. pastga harakatlantir.

1 2 3 3 7 3 3 3 1

P. Chaykovskiy «Bolalar albomi»

1. *Andante*

1 3 3 3 3 va h.k.

G'. Qodirov «Bayram qo'shig'i»

2. *Allegro*

1 1 1 1 1 1 1 1 1 3 3 3 4 1 3
 3 3 3 4 3 3 3 3 5 7 5 3 1

3. *Allegro*

R. Hamroyev «Dilshod»

1 3 1 3 1 1 1 1 1 1 3 1 3 3 3 3 1
 1 3 1 3 1 1 1 1 1 1 3 1 1 1 1 1 1

b)

3 8 6 5 3 5 3 6 6 7 3 4 6 7 3

d)

8 6 3 4 6 5 3 6 6 7 6 5 6 3 8

3. Yuqoridagi ovoznii, berilgan raqamlar bo'yicha, skripka kalfitida boshqa

a)

1 3 7 3 3 6 3 4
 va h.k.

b)

6 3 3 3 6 6 6 8

d)

8 3 6 6 3 4 6 7 3 6 6 6 8
 8 3 6 5 4 3 6 4 3 3 3 3 2 3 4 6

12. Moderato

G. Qodirov «Archa qo'shig'ri»

13. Andante cantabile

S. Karimov «Siz qo'shiq»

14. Andantino

J. Kenjayev «Quyuncha»

15. Andante cantabile

A. Oqitoyev «Alab»

16. Tempo di valse

I. Hamroyev «Qoraqalpog'istonim mening»

17. Allegretto

E. Solihov «Quynoq vals»

18. U. Hamroyev «Xo'rozim»

19. Andantino lamentabile M. Glinka «Ti, solovushka, umolkn!»

20. Moderato I. Qodirov «O'zbekiston»

21. Tempo di marcia X. Izomov «Yoshlik bayrami»

22. Allegro vivace N. Rimskiy-Korsakov. «Qorqiz» operasidan

23. Allegro assai

L. Betxoven 9-simfoniya

24.

V. A. Motsart, «Oqshom qo'shig'i»

25. Andante

Gruzin xalq qo'shig'i «Filla qo'ng'iz»

Og'zaki mashqlar

1. Alteratsiya belgilarini qo'llamasdan, berilgan tovushlardan yuqoriga va pastga tomon barcha oddiy intervallarni tuzing: do, re, mi, fa, sol, lya, si.
2. Quyidagi intervallarning pog'onalar (son) miqdorini aniqlang:

si	ya	ya	si	do	mi	do	fa	lya	re	mi
mi	do	re	fa	re	sol	do	mi	sol	fa	fa
lya	lya	do	mi	fa	mi	do	si	si	do	do
si	fa	re	lya	si	sol	re	do	lya	si	si

o'z o'rnida bo'lishiga qarabmasdan, nota yo'lidagi joylashuvi bo'yicha notalarning pog'onalar (son) miqdorini aniqlang:

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Tovushqatorning har bir asosiy pog'onasidan, yuqoriga va pastga tomon quyidagi intervallarni tuzing: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 va 8.
- 2- va 3- og'zaki mashqlarni fortepianoda bajaring.
3. Ko'rsatilgan raqamli bo'yicha yuqoriga tomon intervallar tuzing.

1. va h.k.

2.

3.

4.

5.

b) Intervallarning tonlar (sifat) miqdori

Takrorlash uchun savollar

1. Intervallarning tonlar (sifat) miqdori nima?
2. Intervallarning tonlar (sifat) miqdori belgilash uchun qaysi so'zlar ishlatiladi?
3. Qaysi intervallarga sof, katta va kichik intervallar dicyiladi?
4. Sof prima, sof kvarta, sof kvinta, sof oktava, katta sekunda, kichik sekunda, kichik tertsiya, kichik seksta, kichik septima, kichik kvinta, orttirilgan kvarta kamaytirilgan kvinta intervallarining tonlar (sifat) miqdori nimaga teng?
5. 0 tonga teng prima, 0,5 tonga teng sekunda, 1 tonga teng sekunda, 1,5 tonga teng tertsiya, 2 tonga teng tertsiya, 2,5 tonga teng kvarta, 3 tonga teng kvarta, 3,5 tonga teng kvinta, 3 tonga teng kvinta, 4 tonga teng

0 tonga teng seksta, 5 tonga teng septima, 5,5 tonga teng septima, 6 tonga teng oktava intervallari qanday ataladi?

1. Qaysi intervallarga sof va h.k.?

2. Qaysi intervallarga sof va h.k.?

3. Qaysi intervallar orttirilgan va kamaytirilgan dicyiladi? Ular qanday ataladi?

4. Qaysi intervallarning tonlar (sifat) miqdori qancha va qaysi usul bilan o'lchash va kamaytirish mumkin?

5. Qaysi intervallarning har ikkala tovushini xromatik 0,5 yoki 1 tonga ko'tarish va pastlashtirish natijasida nimaga o'zgaradi? 11. a) katta intervallarni xromatik o'zgartirish; b) kichik intervallarni xromatik 0,5 tonga pastlashtirish; c) intervallarni xromatik 0,5 tonga orttirish; e) sof intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

12. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

13. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

14. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

15. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

16. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

17. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

18. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

19. Qaysi intervallarning katta va kichik intervallarni xromatik o'zgartirish natijasida qanday intervallar hosil bo'ladi?

Yozma mashqlar

1. Tovushqatorning har bir asosiy pog'onasidan quyidagi intervallarni (skripka kalitida alteratsiya belgilarini ishlatmasdan, notalar bilan yozing) va ularni tonlar (sifat) miqdori belgilang: prima, sekunda, kvarta, kvinta, seksta, seksta, septima, oktava.
2. Intervallarning tonlar (sifat) miqdori quyidagi bo'g'inlar bilan belgilang: katta intervallarni — kat., kichiklarni — kich., soflarni — sof, kamaytirilganlarni — ort., kamaytirilganlarni — kam.
3. Tovushqatorning har bir asosiy pog'onasidan quyidagi bo'luvchi barcha (skripka kalitida) intervallarni (sifat) miqdori va bas kalitlarida yozing.
4. Tovushqatorning har bir asosiy pog'onasidan quyidagi bo'luvchi barcha (skripka kalitida) intervallarni (sifat) miqdori va bas kalitlarida yozing.
5. Intervallarning skripka kalitida quyidagi namuna bo'yicha yozing: katta, sekunda, kvarta, kvinta, seksta, seksta, septima, oktava.

12. Kamaytirilgan intervallardan - kichik, katta va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

a)

b)

13. Quyidagilarni oʻz ichiga olib, katta, kichik va kamaytirilgan intervallarni hosil qiling.

14. Sol toʻliq, toʻliqdan kamaytirilgan va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

a)

b)

15. Kamaytirilgan intervallardan - sol va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

16. Oʻrtirilgan intervallardan - sol va kamaytirilgan intervallarni hosil qiling.

17. Quyidagilarni har bir asosiy pogʻonasidan yuqoriga va pastga toʻliq va yarim toʻliq intervallarni hosil qiling.

18. Katta va oʻrtirilgan sekundlarni

hosil qiling, oʻrtirilgan va kamaytirilgan septimlarni, kichik, oʻrtirilgan va kamaytirilgan sekstlarni, kichik, oʻrtirilgan va kamaytirilgan kvintlarni, kamaytirilgan va kamaytirilgan kvartlarni, kamaytirilgan va kamaytirilgan kvintlarni, oʻrtirilgan primalar.

19. Oʻrtirilgan va kamaytirilgan oktavalar.

20. Quyidagilarning har bir asosiy pogʻonasidan yuqoriga va pastga toʻliq va yarim toʻliq intervallarni hosil qiling.

21. Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon kamaytirilgan, oʻrtirilgan va pastga tomon barcha katta va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

Fig. 102. Sol va...

22. Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon kamaytirilgan, oʻrtirilgan va pastga tomon barcha kichik va kamaytirilgan intervallarni hosil qiling.

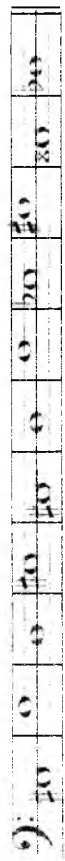
Fig. 103. Sol va...

23. Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon barcha katta va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

24. Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon barcha katta va oʻrtirilgan intervallarni hosil qiling.

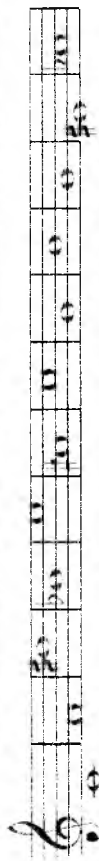
25. Koʻrsatilgan intervalni hosil qiling.

26. 6 kam, 7 kat, 6 ort, 6 kich, 7 kam, 4 kam, 7 kich, 6 kam, 7 kat, 4 ort.

ort.4 ort.6 kam.6 kat.7 kam.7 ort.2 kich.3 ort.6 kam.3 kich.7 ort.5

b) yuqoriga tomon skripka kalitiga, pastga tomon bas kalitiga yozing.

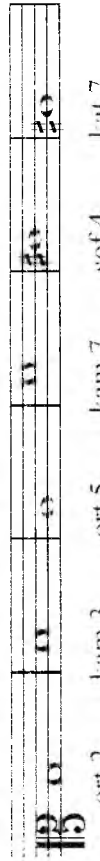

ort.2 kam.4 kat.7 ort.5 kam.3 kat.6 ort.3 ort.4 kich.6 kat.3 kich.7 ort.6

kat.4 ort.4 kam.3 ort.6 kam.5 kam.7 sof.5 kat.6 ort.2 kam.7 kam.4 kat.7

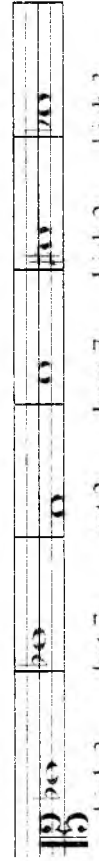
d) yuqoriga tomon skripka kalitiga, pastga tomon bas kalitiga yozing.

ort.2 kam.3 ort.5 kam.7 sof.4 kat.7

kich.6 kat.3 kam.4 kam.5 sof.4 kat.7

kich.3 kat.7 ort.2 kam.7 kich.2 kich.3

kat.6 kat.7 ort.4 kam.5 kam.4 kat.7

e) yuqoriga tomon alt kalitiga, pastga tomon bas kalitiga yozing.

kat.7 kam.6 kam.5 kam.4 ort.2 kam.5 kam.7 kam.5 kam.7 kam.4

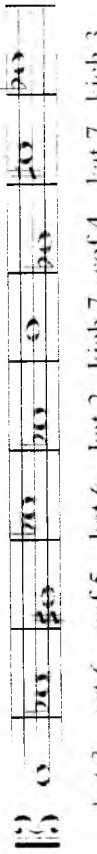

kat.6 kich.7 ort.5 kam.5 kam.7 ort.4 ort.3 sof.5 kat.6 ort.2

b) yuqoriga tomon alt kalitiga, pastga tomon tenor kalitiga yozing.

ort.2 kam.4 kat.7 ort.5 kam.3 ort.8 kam.3 ort.4 kich.6

kat.3 ort.6 sof.5 kat.6 kat.2 kich.7 sof.4 kat.7 kich.3

ort.5 ort.6 ort.4 kam.7 kat.6 ort.5 kam.7

Og'zaki mashqlar

1. Sof'oktava, kichik seksta, katta sekunda, orttirilgan kvarta, katta kvinta, kichik tertsiya, kamaytirilgan kvinta intervallarining tonlar (sifat) nomlari nimaga teng?
2. Tonlar miqdori 0,5 tonga, 5 tonga, 2,5 tonga, 4,5 tonga, 2 tonga, 3 tonga, 0 tonga teng bo'lgan intervallar qanday ataladi?
3. Qaysi ikkita interval bir xil ton miqdoriga ega?
4. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida prima-oktava, sekunda kvinta, tertsiya-seksta intervallarining qaysilari uchraydi?
5. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida katta sekunda, kichik kvinta, kichik sekunda, katta septima intervallarining soni qancha?
6. Tovushqatorning I-pog'onasidan boshlab, tartib bilan barcha katta sekunda, kichik septima, kichik sekunda, katta septima intervallarini ayting.
7. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida katta tertsiya, kichik seksta, kichik tertsiya, katta seksta intervallarining soni qancha?
8. Tovushqatorning I-pog'onasidan boshlab, tartib bilan barcha katta tertsiya, kichik seksta, kichik tertsiya, katta seksta intervallarini ayting.
9. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida sof kvarta, sof kvinta, orttirilgan kvarta, kamaytirilgan kvintalarning soni qancha?
10. Tovushqatorning I-pog'onasidan boshlab, tartib bilan barcha sof kvarta, sof kvinta, orttirilgan kvarta, kamaytirilgan kvintalarni ayting.
11. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida sof prima, sof oktavalarining soni qancha?
12. Tovushqatorning I-pog'onasidan boshlab, tartib bilan barcha sof prima, sof oktavalarini ayting.
13. Ko'rsatilgan tovushlardan tonlar miqdorini aniqlab, quyidagi intervallarni tuzing:

- a) *do, mi, fa* tovushlaridan yuqoriga tomon sekstalar;
re, fa, si tovushlaridan pastga tomon septimalar;
mi, re, fa, si tovushlaridan pastga tomon sekstalar;
mi, sol, fa tovushlaridan yuqoriga tomon septimalar;
 b) *do, mi, sol, fa* tovushlaridan yuqoriga tomon tertsiyalar;
re, fa, si tovushlaridan pastga tomon sekstalar;
re, fa, si tovushlaridan pastga tomon kvintalar;
mi, sol, fa tovushlaridan yuqoriga tomon sekstalar;
 d) *do, mi, fa, fa* tovushlaridan yuqoriga tomon kvartalar;
re, sol, si tovushlaridan pastga tomon kvintalar;
re, sol, mi tovushlaridan pastga tomon kvartalar;
do, mi, fa, si tovushlaridan yuqoriga tomon kvintalar.

14. Quyidagi intervallarni aniqlang:

si	fa	si	fa	si	fa	si	do	re
mi	re	mi	fa	si	re	mi	do	fa
fa	si	mi	fa	do	fa	mi	sol	re
sol	si	re	fa	do	re	mi	si	mi
fa	si	re	si	fa	re	do	sol	re

15. Quyidagi intervallarni aniqlang:

16. Quyidagi pesda tovushlaridan bo'lib tovushlaridan yuqoriga tomon sekstalar, kichik va katta septimalar, sol kvintalar va re kvintalaridan kvarta va kamaytirilgan kvarta intervallarni aniqlang.

17. Quyidagi intervallarni aniqlang: a) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; b) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari.

18. Quyidagi intervallarni aniqlang: a) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; b) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari.

re	si	fa	re	sol	do
re	si	fa	re	sol	do

19. Quyidagi intervallarni aniqlang:

re	si	fa	re	sol	do
re	si	fa	re	sol	do

20. Quyidagi intervallarni aniqlang:

re	si	fa	re	sol	do
re	si	fa	re	sol	do

21. Quyidagi intervallarni aniqlang:

- a) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; b) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; c) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; d) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; e) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; f) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; g) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; h) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; i) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; j) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; k) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; l) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; m) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; n) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; o) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; p) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; q) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; r) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; s) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; t) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; u) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; v) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; w) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; x) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; y) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari; z) *re, si, fa* va *re, sol, do* intervallari.

0,5 ton., 4,5 ton., 1 ton., 5 ton., 3,5 ton., 3,5 ton., 2,5 ton., 1,5 ton., 3 ton., 0 ton.

21. Quyidagi intervallarni aniqlang:

mi ^b	si	mi ^b	sol	mi ^b	mi	do [#]
si ^b	do [#]	re ^b	re ^b	do	sol ^b	fa [#]

re ^b	si ^b	do [#]	do [#]	fa [#]	re	do [#]
fa [#]	re ^b	sol ^b	ya [#]	mi	sol ^b	sol ^b

mi ^b	re ^b	fa [#]	fa [#]	fa [#]	si ^b	fa [#]
sol ^b	ya [#]	mi ^b	ya [#]	sol ^b	si ^b	sol ^b

sol ^b	re ^b	sol ^b	mi ^b	sol ^b	do [#]	ya [#]
fa [#]	fa [#]	fa [#]	ya [#]	do [#]	do [#]	si ^b

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Berilgan tovushlardan yuqoriga va pastga tomon barcha katta va kichik intervallarni tuzing:

a)

b)

2. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan tovushlardan mumkin bo'lgan foylarda, o'rtingan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarni tuzing.

3. Quyidagi intervallarni yuqoriga tomon tuzing:

a)

sof.1 kich.3 kat.2 kich.6 kich.3 ort.4 kat.6 sof.5
kich.3 sof.4 kam.5 kat.3 kat.6 sof.5 sof.1

b)

c)

e)

d)

g)

kat.3 kat.5 kich.3 1-ort.5 kich.3 kat.3 kat.6

kat.6 sof.8 kat.6 kat.5 sof.1 kat.2 kich.3 kat.2

kich.7 kich.6 kich.4 kat.6 kat.6 kat.6 kich.3

sof.1 ort.1 kat.3 ort.1 kat.6 sof.8

4. Quyidagi intervallarni pialga tomon tuzing.

a)

kat.3 kat.6 sof.8 ort.1 kat.6 sof.5 kich.3

kich.3 kat.6 sof.7 ort.1 kat.6 sof.5 kich.3

kich.6 kich.3 kich.3 ort.1 kich.7 kich.6 kat.3 ort.4

kich.7 kich.6 kich.3 1-ort.6 sof.1 kat.3 sof.8

ort.5 kat.3 kich.7 kat.3 kat.3 kich.7 sof.5

kich.6 kich.6 ort.1 kat.6 ort.5 kat.3 sof.5

sof.8 kat.6 kat.6 kat.6 kat.6

ort.3 sof.5 kich.6 kat.3 kat.6 sof.5 sof.1

Yuqoridagi paslarni ovozlar orasida berilgan intervallarni aniqlab to'g'ri notalar bilan ifodalang.

a) Tempo di Marcia

S. Varelas «Maktulgan»

b) Allegro moderato

D. Zokitov «Oq g'ulzor»

d) Allegretto

G. Qodirov «Ota-onalariya»

Musical score for 'Ota-onalariya' by G. Qodirov. The piece is in 3/8 time, marked *mp*. It consists of two staves. The first staff has a first ending bracket over the final two measures, and the second staff has a second ending bracket over the final two measures. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand.

e) Andantino

V. Xaet «Tumalar»

Musical score for 'Tumalar' by V. Xaet. The piece is in 2/4 time, marked *Andantino*. It consists of two staves. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand. There is a first ending bracket over the final two measures of the right hand.

f) Moderato

S. Varelas «Toshkent haqida qo'shiq»

Musical score for 'Toshkent haqida qo'shiq' by S. Varelas. The piece is in 4/4 time, marked *Moderato*. It consists of two staves. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand.

Musical score for 'Archa haqida yo'shiq' by G. Qodirov. The piece is in 3/4 time, marked *moderato*. It consists of two staves. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand. There are first and second ending brackets over the final two measures of both staves.

moderato

G. Qodirov «Archa haqida yo'shiq»

Musical score for 'Archa haqida yo'shiq' by G. Qodirov. The piece is in 3/4 time, marked *moderato*. It consists of two staves. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand. There are first and second ending brackets over the final two measures of both staves.

b)

3. Quyidagi intervallarning har birini oddiy va tarkibli interval sifatida qarab, aniqlang:

do*	lya	si*	lyaz	fa*	sol*	fa*	sol*
re	mi	sol	re	mi	re	si	mi
fa	re	do*	fa	si*	fa	mi*	sol*
ly*	ly*	si	re	mi	ly*	sol*	re
do*	sol*	lyaz	do*	fa	fa	do*	lyaz
sol*	sol*	do*	sol*	do*	mi*	mi*	do*

4. Quyida keltirilgan kuylardagi intervallarni aniqlang, unda uchraydigan tarkibli intervallarni ko'rsating va belgilab chiqing.

Eslatma. Kuylarning interval talifiini qilib bo'lgach, ularni fortepianoda chaling.

a)

Shotland xalq qo'shig'i

b)

V. A. Motsart. Xalq raqs kuyi (Ländler)

do Largo A. Korelli. Skripka sonatasidan ... Sarabanda, or. 5 N. 16

I. S. Bax. Violonchel uchun menuet

Moderato

M. Ippolitov-Ivanov. "Asxa" operasidan qariya Bursli qo'shig'i

g) Vivace

I. Brans, Vals.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Berilgan raqamlar bo'yicha yuqoriga tomon intervallar tuzing:

a)

b)

2. Berilgan raqamlar bo'yicha pastga tomon intervallar tuzing:

a)

b)

Berilgan raqamlar bo'yicha yuqoriga tomon intervallar tuzing:

a)

b)

b)

kat.6 sof.8 kich.10 sof.8 sof.11 kat.10 sof.8

d)

kat.10 kich.6 sof.5 ort.6 sof.8 kam.5 kich.3 ort.4

kich.6 kich.7 kat.3 kat.6 kich.10 kam.12 kat.10 kat.13

kat.10 kat.13 kich.13 kich.14 kat.10 kat.13 kich.13 kich.14

kich.10 kat.13 kich.13 ort.13 sof.15 kat.6 sof.8

e)

kich.10 ort.4 kich.6 kat.3 kat.6 kich.6 kich.7 kam.5

kich.6 kat.6 kat.6 kat.10 kich.10 ort.14 kat.3

kat.6 kich.10 kich.6 kich.6 kat.6 ort.9 kat.6 kich.13

kat.13 kich.6 kat.3 kat.6 kich.6 ort.4 kat.6

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100)

kat.5 kat.6 kat.6 kat.3 kat.3 sof.5 kich.3 sof.8

sof.8 kam.7 kat.2 kich.3 sof.8 kich.10 kich.6

kich.6 kich.13 kich.6 kich.10 kat.6 kich.7 sof.4

ort.4 kat.7 sof.4 kat.7 ort.4 kich.9 sof.8 kam.5 kich.6

sof.5 kat.3 kich.7 sof.5 kich.3 kich.7

kat.3 kich.10 kich.3 kat.10 kat.3 kat.10 kich.6 kich.7

kat.3 kat.2 kich.6 ort.4 kat.6 ort.4 kich.6 sof.8

kat.10 kam.10 sof.8 kam.7 sof.5 kich.10 sof.5 kat.7 kich.6

sof.8 sof.5 kat.3 kich.10 kat.3 kat.6 kich.10 kich.7

d)

sof.8 sof.5 kat.3 kich.10 kat.3 kat.6 kich.10 kich.7

kat.3 kich.6 ort.4 sof.8 sof.15 kat.13 kam.12
 kich.10 kich.13 sof.12 kich.10 kich.13 kich.13 ort.12
 kat.10 kat.13 kich.13 kat.10 kat.13 kich.10 sof.8

c)
 sof.1 kich.3 ort.4 kich.6 sof.5 kich.6 kich.3
 kat.3 kich.3 kat.6 sof.5 sof.4 kich.10 sof.8 kat.6
 sof.5 ort.6 sof.8 kich.10 sof.6 ort.6 sof.5 kat.13
 kich.10 ort.12 kat.10 sof.12 kich.10 ort.11 kat.13 kich.10 sof.8

5. Yuqorigi va pastki ovozlarda hosil bo'lgan intervallarni aniqlab, musiqa adabiyotidan olingan quyidagi misollarni chaling.

a) Allegretto

8va

(8)

(8)

(8)

U.S. Bay. Fokkara

b)

2. Quyidagi intervallarning aylannasini hosil qiling va ikkala intervalni ham aniqlab yozing.

3. Berilgan tovushlarda quyidagi intervallar aylannasidan hosil bo'ladigan intervallarni tuzing.

4. Intervallar aylannasini hosil qiling:

5. Quyidagi tarkibli intervallar aylannasini hosil qiling va ikkala intervalni ham aniqlab yozing:

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi intervallar qaysi intervallarga aylanadilar?

- 1) kichik sekundalar?
- 2) katta septimalar?
- 3) kichik tertsialar?
- 4) kichik sekstalar?
- 5) kvartdalar?
- 6) kvintalar?
- 7) oktavalalar?
- 8) orttirilgan kvintalar?
- 9) kamaytirilgan kvintalar?
- 10) sof oktavalalar?

2. Quyidagi intervallar aylannasidan hosil bo'ladigan intervallarni ayting:

b)

3. Quyidagi intervallar qaysilariga aylanadilar?

- 1) katta nonalar?
- 2) kichik kvartdetsimalar?
- 3) katta detsimalar?
- 4) kichik tersdetsimalar?
- 5) sof undetsimalar?
- 6) sof duodetsimalar?
- 7) kichik nonalar?
- 8) katta kvartdetsimalar?
- 9) kichik detsimalar?
- 10) katta tersdetsimalar?
- 11) orttirilgan undetsimalar?
- 12) kamaytirilgan duodetsimalar?

4. Qaysi tarkibli intervallar aylanganda quyidagi intervallar hosil bo'ladi?
 katta sekstalar? kichik sekstalar?
 kichik septimalar? katta septimalar?
 katta tertsialar? kichik tertsialar?
 katta sekstalar? sofi kvartalar?
 kamaytirilgan kvintalar?

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi intervallar va ularning aylanmasidan hosil bo'ladigan intervallarni aniqlang:

a)

b)

4. Qonsanans va dissonans intervallar

Takrorlash uchun savollar

1. Gammalik intervallar eshitilish xarakteri bo'yicha qanday ikkita asosiy guruhga bo'linadilar?
2. Qonsanans va dissonans nima?
3. Qaysi intervallar qonsananslar hisoblanadi?
4. Qonsanans intervallar qanday bo'ladi? Qaysi intervallar mukammal qonsanans, qaysilari nomukammal qonsananslar hisoblanadilar?
5. Qaysi intervallar dissonanslar hisoblanadi?

1. *m, kv, do, re, si, sol, mi* tovushlaridan mukammal qonsananslar hosil bo'ling.

2. *re, si, do, kv, fa, re* tovushlaridan nomukammal qonsananslar hosil bo'ling.

3. *re, sol, kv, mi, si, sol, do* tovushlaridan dissonans intervallar hosil bo'ling.

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi intervallarning qaysilari mukammal qonsanans, qaysilari nomukammal qonsanans, va qaysilari dissonans ekanligini aniqlang:

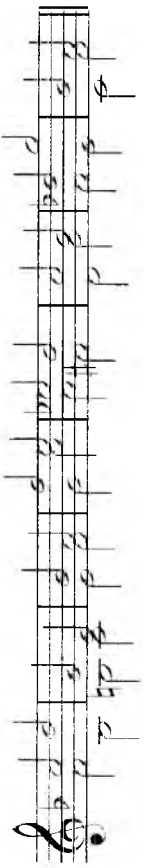
b)

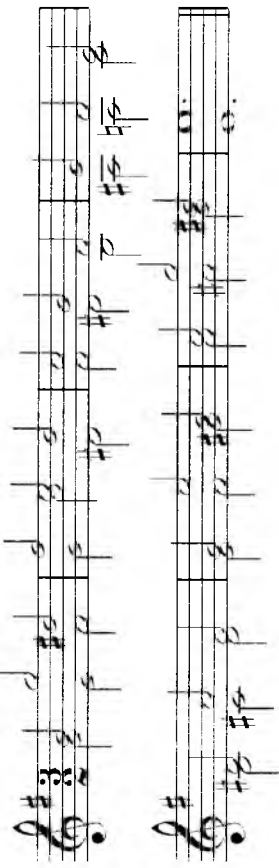
2. Quyidagi akkordlarda dissonans intervallarni toping va aniqlang.

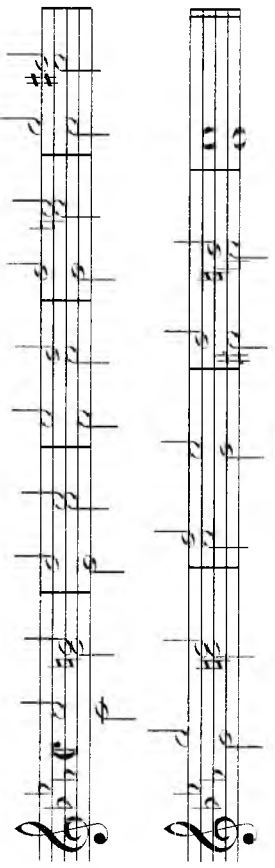
Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. *sol, do \sharp , mi \flat , re \sharp , do \flat* tovushlaridan yuqoriga va pastga tomon mukammal konsananslar tuzing.
2. *lya, fa \sharp , si \flat , sol \sharp , re \flat* tovushlaridan yuqoriga va pastga tomon nomukammal konsananslar tuzing.
3. *si, lya \flat , do \sharp , sol \flat , mi \sharp* tovushlaridan dissonans intervallar tuzing.
4. Quyidagi nota misollaridagi intervallarni aniqlab chaling; konsanans va dissonans intervallarni ko'rsating.

a)

b)

d)

e)

5. Intervallar engarmonizmi

Takrorlash uchun savollar

1. Qanday intervallarga engarmonik teng intervallar deyiladi?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi intervallarga engarmonik teng intervallarni yozing; ikkala ovozda ham aniqlang.

a)

b)

c)

d)

2. Quyidagi intervallarni xuddi shunday son va sifat miqdoridagi engarmonik teng intervallar bilan almashiring (masalan, katta tertsiyalarni katta tertsiyalar bilan, sof kvintalarni sof kvintalar bilan va h.k.).

e)

f)

3. *do, lya, re \sharp , sol \flat , si, fa \sharp , mi, sol \sharp , lya \flat* tovushlarining har bircan ko'rsatilgan ton va yarim tonlar bo'yicha, engarmonik teng intervallarining bir jultini tuzing:

- a) 3t., 0,5t., 6t., 2t., 2,5t., 5t.

b) 4,5 t., 1 t., 4 t., 3,5 t., 1,5 t., 5,5 t.

4. Xromatik intervallarni engarmonik teng diatonik interval bilan almashiring, keyin ikkala intervalni ham aniqlang:

5. Diatonik intervallarni engarmonik teng xromatik interval bilan almashiring, ikkala intervalni ham aniqlang:

Og'zaki mashqlar

1. Xromatik intervallarni engarmonik teng diatonik interval bilan almashiring: *do-mi*; *re-mib*; *fa-mib*; *do-sol*; *si-sol*; *si-sol*; *re-sol*; *re-sol*; *dox-fa*; *re-fa*; *re-fa*; *si-sol*; *lyab-re*; *fa-re*; *sol-re*; *si-fa*.
2. Diatonik intervallarni engarmonik teng xromatik interval bilan almashiring: *do-re*; *fa-sol*; *re-fa*; *lyab-do*; *si-mib*; *fa-dox*; *si-sol*; *si-sol*; *mi-dox*; *lyab-re*; *mi-re*; *fa-mi*.
3. Quyidagi intervallarga engarmonik teng intervallarni aytning:

sof prima;	orttirilgan prima;	katta sekunda;
katta tertsiya;	kichik tertsiya;	kamaytirilgan tertsiya;
orttirilgan tertsiya;	sof kvarta;	kamaytirilgan kvarta;
sof kvinta;	orttirilgan kvinta;	katta seksta;
kichik seksta;	katta septima;	kichik septima;
kamaytirilgan septima;	kamaytirilgan oktava;	orttirilgan oktava;
kamaytirilgan kvinta;	orttirilgan sekunda;	kichik sekunda;
orttirilgan seksta;	sof oktava;	

1. *re* — tovushidan kichik seksta va sof kvartaga engarmonik teng bo'lgan intervalni tuzing.

2. *sol* — tovushidan katta tertsiya va orttirilgan sekunda engarmonik teng bo'lgan kvarta intervalni tuzing.

3. *fa* — tovushidan kamaytirilgan septima va orttirilgan kvintaga engarmonik teng bo'lgan seksta intervalni tuzing.

4. *do* — tovushidan orttirilgan sekunda va kamaytirilgan kvartaga engarmonik teng bo'lgan tertsiya intervalni tuzing.

5. *lyab* — tovushidan kichik septimaga engarmonik teng bo'lgan seksta intervalni tuzing.

6. *si* — tovushidan katta tertsiya va kamaytirilgan kvintaga engarmonik teng bo'lgan kvarta intervalni tuzing.

LAD VA TONALLIKLAR

1. Major ladi va major tonalliklari

a) Tabiiy major

Takrorlash uchun savollar

1. Lad nima?
2. Ladning qanday tovushlari turg'un, qandaylari noturg'un hisoblanadi?
3. Tovushlar tortilishi deb nimaga aytiladi?
4. Noturg'un tovushning turg'un tovushga o'tishi nima deyiladi?
5. Fovushqator nima?
6. Gamma nima?
7. Gamma pog'onasi nima?
8. Ladning tonikasi nima?
9. Ladning tonika ohangdoshligi nima?
10. Eng ko'p qo'llaniladigan ikkita ladning nomlari nima?
11. Major ladi deb qanday ladga aytiladi?
12. «Major» (maggiore) so'zi nimani anglatadi?
13. Major ladi harfiy nomlanishda qanday so'zlar bilan yoziladi va u nimani anglatadi?
14. Qanday ladga tabiiy major ladi deyiladi?
15. Major ladi nechta pog'onaga ega?
16. Tabiiy major gammasida diatonik ton va yarim tonlar qanday tartibda almashadi?
17. Major gammasining qaysi pog'onalari orasida diatonik yarim tonlar joylashgan?
18. Tetraxord nima? Major gammasi nechta tetraxorddan iborat?
19. Gammaning pastki tetraxordi nima? Yuqorigisi-chi?
20. Major ladning qaysi pog'onalari turg'un, qaysilari noturg'un hisoblanadi?
21. Major ladi nechta turg'un pog'onaga ega va ular qanday akkordni hosil qiladi?
22. Tabiiy major ladi nechta noturg'un pog'onaga ega va ular qanday akkordni hosil qiladi?
23. Major ladning har bir turg'un tovushi yonida nechta noturg'un

qaysi pog'onalar bor va ular bu turg'un tovushdan qaysi interval oralig'ida joylashgan?

41. Tabiiy major ladning VII, II, IV, VI noturg'un pog'onalari qaysi pog'onalarga, qaysi yo'nalishda (yuqorilama, pastlama) va qaysi interval oraliqlar bo'yicha yechiladi?
42. Major ladning qaysi pog'onasi asosiy turg'un tovush hisoblanadi?
43. Tabiiy major ladning qaysi noturg'un pog'onalari turg'un pog'onalarga keskin tortilish xususiyatiga ega? Nima uchun?
44. Major ladning asosiy ajratib turuvchi belgisi nima?
45. Tonallik nima?
46. Major tonalliklarning bo'g'in nomlari qanday yoziladi? Harfiy belgilarida-chi?
47. Diyezli tonalliklar nima?
48. Bemolli tonalliklar nima?
49. Diyezli major tonalliklari qanday tartib bo'yicha joylashadilar?
50. Barcha diyezli major tonalliklarning soni qancha?
51. Diyezli major tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab chiqing. Ulardan birinchisi va oxirgisi qanday ataladi?
52. Bemolli major tonalliklari qanday tartib bo'yicha joylashadilar?
53. Barcha bemolli major tonalliklarning soni qancha?
54. Bemolli major tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab chiqing. Ulardan birinchisi va oxirgisi qanday ataladi?
55. Kalit alteratsiya belgilari nima?
56. Diyezli tonalliklarning alteratsiya belgilari qanday tartib bo'yicha o'rnatiladilar? Bemolli tonalliklarning alteratsiya belgilari-chi?
57. Kalit yonidagi diyez va bemol alteratsiya belgilari qanday tartib bo'yicha yoziladi? Diyez va bemollar bir-biriga nisbatan qanday tartibda yoziladi?
58. Major tonalliklarida oxirgi diyez yoki bemol belgisi qaysi pog'onaga tegirli ketadi?
59. Major tonalliklarining kvinta davrasi nima? Kvarta davrasi-chi?
60. Eshitilishi bo'yicha major tonalliklarning soni qancha?
61. Musiqa amaliyotida qo'llaniladigan barcha major tonalliklarining soni qancha?
62. Engarmonik teng tonalliklar nima?
63. Qo'llaniladigan major tonalliklari orasida engarmonik teng tonalliklarning soni qancha?

Yozma mashqlar

1. *do, do#, re, re#, mi, fa, fa#, sol, sol#, la, la#, si, si, do* tovushlarini tonika sifatida qabul qilib, bir oktava hajmidagi yuqorilama va pastlama major gammalari tuzing.

2. Shu tonikalarning o'zidan major ladijning turgun pogonalarni tuzing.
 3. *do, re, mi, fa, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy IV, III va II pog'onalari sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni yuqorigi tonikagacha yuqorilama harakatda yozing.

4. *do, re, mi, fa, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy V, VI va VII pog'onasi sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni pastki tonikagacha pastlama harakatda yozing.

5. *do, re, fa, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy IV, VI va VII pog'onasi sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni pastki tonikagacha pastlama harakatda yozing.

6. *do, re, fa, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy II, III va VI pog'onasi sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni yuqorigi tonikagacha, yuqorilama harakatda yozing.

7. *mi, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy II, III va VI pog'onasi sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni pastki tonikagacha, pastlama harakatda yozing.

8. *mi, sol, la, si* tovushlarining har birini major garmmasiniy IV, III va II pog'onasi sifatida qabul qilib, qolgan barcha pog'onalarni yuqorigi tonikagacha, yuqorilama harakatda yozing.

9. Kalit alteratsiya belgilarining soni quyidagicha bo'lgan major tonalliklarining nomlarini harfiy ishoralar bilan yozing:

- 2 bemol; 4 diyez; 5 bemol; 2 diyez; 6 diyez; 6 bemol;
- 3 diyez; 4 bemol; 1 diyez; 7 diyez; 5 diyez; 3 bemol;
- 7 diyez; 1 bemol; 0 diyez; 0 bemol.

10. Skripka va bas kalitlarida barcha major tonalliklarining alteratsiya belgilarini yuqorilama, kvinta davrasi tartibida va tonallik nomlarini harfiy ishora bilan, nota yo'lining yuqorisiga yozing.

11. Quyidagi tonalliklarining kalit alteratsiya belgilarini skripka va bas kalitlarida yozing:

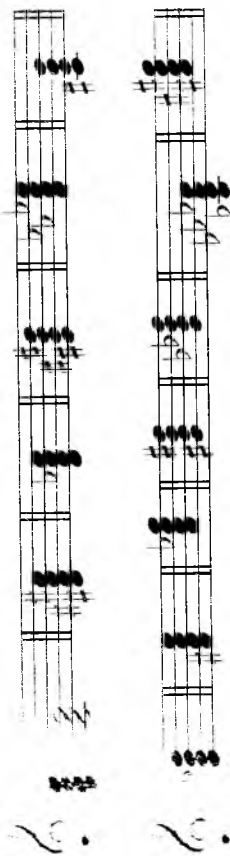
Des-dur; D-dur; Es-dur; E-dur; F-dur; Fis-dur; B-dur; G-dur; As-dur; A-dur; Ges-dur; G-dur; Cès-dur; Cès-dur.

12. Barcha engarmonik teng major garmmalarini yozing.

13. Berilgan turg'un pog'onalarga tabiiy majorning noturg'un pog'onalarini yozib chiqing:

14. Berilgan noturg'un pog'onalarga tabiiy majorning turg'un pog'onalarini yozib chiqing:

1. Quyidagi motivlarni tabiiy majorning barcha pog'onalariga ko'chirib, noturg'un tonalliklarda yuqorilama va pastlama harakat bilan diatonik o'zgarishlar yozing:

Og'zaki mashqlar

1. Barcha diezli va bemolli major garmmalarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha, aytng.

2. Tonikalari *G, F, D, B, A, Es, E, As, g, Des, Fis, Ges, Cès, Cès* bo'lgan major garmmalarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha aytng.

3. *Re, fa#, sol, do#, mi, si#, fa* tovushlarining har biri qaysi majior tonalliklarida turg'un, qaysilarida noturg'un bo'lishini ayting.

4. *Re-majior, Lyu-majior, Mi-majior, Fa-majior, G-majior, Si-majior* tonalliklarida turg'un pog'onalardan diatonik yarim ton masofada joylashgan, tabiiy majorning noturg'un pog'onalarini ayting.

5. *Lyu, si#, re, sol, fa#* tovushlarining har biri tabiiy majorning noturg'un pog'onasi hisoblangan va unga qo'shni turg'un pog'onadan diatonik yarim ton masofada joylashgan tonalliklarni ayting.

6. *Mi, sol, fa#, si#* tovushlarining har biri tabiiy majorning noturg'un pog'onasi hisoblangan va unga qo'shni turg'un pog'onadan bir ton masofada joylashgan tonalliklarni ayting.

7. Yuqorilama va pastlama harakatdagi majior gammalarini ko'rsatilgan tartibda ayting:

- do tovushidan — *F-dur, Des-dur, b-dur, As-dur*
- re tovushidan — *G-dur, d-dur, A-dur, Is-dur*
- mi tovushidan — *H-dur, G-dur, E-dur, F-dur*
- fa tovushidan — *Is-dur, Ges-dur, As-dur, B-dur*
- sol tovushidan — *F-dur, B-dur, Is-dur, D-dur*
- lyu tovushidan — *D-dur, E-dur, B-dur, G-dur*
- si tovushidan — *G-dur, A-dur, E-dur, Fis-dur*
- do# tovushidan — *G-dur, A-dur, E-dur, D-dur*
- si# tovushidan — *Des-dur, As-dur, F-dur, Ges-dur*

8. Quyidagi tetraordlar qaysi majior tonalliklarida yuqorigi, qaysilarida pastki bo'lishini ayting:

13. *Majiorlar* boshlab majior tonalliklarining kvinta davrasini va kvinta pog'onasini ayting.

14. Kalit alteratsiya belgilari quyidagicha bo'lgan majior tonalliklarini ayting:

- 3 diyez; 7 bemol; 3 diyez; 3 bemol;
- 6 diyez; 4 bemol; 6 diyez; 6 bemol;
- 2 diyez; 2 bemol; 1 diyez; 1 bemol;
- 5 diyez; 5 bemol;

15. Qaysi majior tonalliklarida kalit belgilarining soni quyidagicha bo'ladi?

- 7#; 2#; 6#; 1#; 2#; 5#; 1#;
- 6#; 4#; 7#; 3#; 5#; 3#; 4#

16. *Fyezlar* va *bemollardan* iborat barcha yettita kalit alteratsiya pog'onasini bilib olishing.

17. Quyidagilar son tartibi bo'yicha nechanchi kalit belgisi ko'rsokanadilar?

4#; re#, si#, mi#, sol#, fa#, re#, fa#, si#, fa#, si#, mi#, do#

18. Quyidagi kalit alteratsiya belgilari qaysi majior tonalliklarga mansub ekanligini ayting:

19. Qaysi majior tonalligida quyidagilar oxirgi belgi hisoblanadi?

lyu#, do#, si#, do#, sol#, fa#, mi#, re#, lyu#, sol#, re#, mi#, fa#, si#

20. Quyidagilarga teng engarmonik tonalliklarni ayting:

Des-dur, Fis-dur, Ges-dur, Cis-dur, G-dur, Ges-dur.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Kalit belgilarining soni bir xil bo'lgan diyezli va bemolli majior tonalliklarini chating. Masalan: *G-dur-F-dur; D-dur-B-dur* va h.k.

2. Tonikalari xromatik ravishda o'zgartirilgan diyezli va bemolli major tonalliklarini chaling. Masalan *C-dur*, *Cis-dur*, *Ces-dur* va h.k.
3. Kalit alteratsiya belgilarining soni quyidagicha bo'lgan major gammalarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha chaling:

1#, 7#, 3#, 5#, 6#, 4#, 2#, 6#, 4#, 3#, 5#, 2#, 7#, 1#, 1#.

4. Quyidagi yuqorilama major gammalarini chaling:

D-dur, *Cis-dur*, *Des-dur*, *F-dur*, *Ges-dur*, *B-dur*, *A-dur*,
H-dur, *G-dur*, *Ces-dur*, *As-dur*, *Es-dur*, *Fis-dur*, *E-dur*.

5. Quyidagi pastlama major gammalarini chaling: *Iya-major*, *De#-major*, *Re#-major*, *Si#-major*, *Fa-major*, *Si-major*, *Fa#-major*, *Mi-major*, *Sol-major*, *Mib-major*, *Re-major*.

6. Tarkibida quyidagi tovushlar bo'lgan barcha major gammalarini yuqonga va pastga tomon chaling: *do*, *do#*, *re*, *re#*, *mi* va h.k.

b) Garmonik major

Takrorlash uchun savollar

1. Major ladining qanday turlari bor?
2. Garmonik major nima?
3. Garmonik majorning VI va VII pog'onalar orasida qanday interval hosil bo'ladi?
4. Garmonik majorning noturg'un pog'onalari qanday akkordni hosil qiladi?
5. Melodik major nima?

Yozma mashqlar

1. Diyezli va bemolli tonalliklarning barchasida garmonik major gammalarini yozing.

Estimat:

1. Turg'un pog'onalarni oq, noturg'un pog'onalarni esa qora notalar bilan yozing.
2. Alteratsiya belgilarini kalit yoniga emas, balki notalar oldiga qo'ying.
3. Oralliqari yarim ton bo'lgan pog'onalarni liga belgisi bilan belgilang.
4. Oritirilgan sekunda intervalini alohida belgi bilan belgilang.

2. *C*, *Cis*, *Ces*, *G*, *Ges*, *F*, *Fis*, *D*, *Des*, *B*, *H*, *A*, *As*, *E*, *Es* tonalliklarida garmonik majorning noturg'un pog'onalarini yozing.

3. Kvinta davrasi tartibi bo'yicha, garmonik majorning barcha tonalliklarida VI va VII pog'onalar orasida hosil bo'ladigan orttirilgan sekunda intervalini yozing.

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tonalliklarning VI pog'onalarini aytib:

tabiiy Sol-major,	garmonik Des-dur,
garmonik Sol-major,	tabiiy Des-dur,
garmonik Fa-major,	tabiiy B-dur,
tabiiy Fa-major,	garmonik B-dur,
tabiiy Fa#-major,	garmonik G-dur,
garmonik Fa#-major,	tabiiy G-dur,
garmonik Sol#-major,	tabiiy Es-dur,
tabiiy Sol#-major,	garmonik Es-dur,
tabiiy Re-major,	garmonik E-dur,
garmonik Re-major,	garmonik E-dur.

VI pog'onasida bemol, dubl-bemol va bekar belgisi uchraydigan garmonik major tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha aytib.

2. *Iya*, *mi*, *si*, *re* tovushlari tabiiy va garmonik majorning qaysi tonalliklarida VI pog'ona hisoblanadi?

1. *do*, *re*, *sol*, *so#*, *iyax*, *iyax#*, *si#*, *fa*, *mi#*, *do#* tovushlari garmonik majorning qaysi tonalliklarida VI- pog'ona hisoblanadi?

3. Quyidagicha kalit alteratsiya belgilari bo'lgan garmonik major gammalarini aytib:

4#, 5#, 2#, 3#, 6#, 1#, 3#, 6#, 5#, 2#, 1#.

6. Kvinta davrasi tartibi bo'yicha, garmonik majorning barcha tonalliklarida VI va VII pog'onalar orasida hosil bo'ladigan orttirilgan sekundani aytib.

7. Quyidagi tovushlar garmonik majorning qaysi tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang:

The image contains musical notation for two exercises. Exercise 6 consists of two staves, labeled 'a)' and 'b)', each showing a sequence of notes on a five-line staff. Exercise 7 also consists of two staves, labeled 'a)' and 'b)', showing similar sequences of notes. The notes are written in a standard musical notation with stems and flags, representing the intervals between notes in different major scales.

2. Minor ladi va minor tonalliklari

a) Tabiiy minor

Takrorlash uchun savollar

1. Minor ladi deb qanday ladga aytiladi?
2. «Minor» (minor) so'zi nimani anglatadi?
3. Minor ladi harfiy nomlanishida qanday so'zlar bilan yoziladi va u nimani anglatadi?
4. Qanday ladga tabiiy minor ladi deyiladi?
5. Minor ladi nechta pog'onaga ega?
6. Tabiiy minor gammasi qanday tartibda tuziladi? Unda diatonik ton va yarim corda qanday tartibda almashadi?
7. Minor ladning qaysi pog'onalari turg'un, qaysikari noturg'un hisoblanadi?
8. Minor ladning turg'un pog'onalari qanday akkordni hosil qiladi?
9. Tabiiy minorda har bir noturg'un pog'onaning turg'un pog'onalarga tortilish yo'nalishi qanday?
10. Tabiiy minorning qaysi noturg'un pog'onalari yonidagi turg'un pog'onalardan yarim ton masofada joylashgan? Bir ton masofada-chi?
11. Minor tonalliklarining bo'g'in nomlari qanday yoziladi? Harfiy ishoralarda-chi?
12. Dyezli va bemolli minor tonalliklari qanday tartib bo'yicha joylashadilar?
13. Barcha dyezli minor tonalliklarining soni qancha?
14. Dyezli minor tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab bering. Ulardan birinchi va oxirgisi qanday ataladi?
15. Barcha bemolli minor tonalliklarining soni qancha?
16. Bemolli minor tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab bering. Ulardan birinchi va oxirgisi qanday ataladi?
17. Dyezli minor tonalliklarning alteratsiya belgilari qanday tartib bo'yicha qo'shiladilar? Bemolli tonalliklarning alteratsiya belgilari-chi?
18. Minor tonalliklarida oxirgi dyez yoki bemol belgisi qaysi pog'onaga to'g'ri keladi?
19. Minor tonalliklarining kvinta davrasi nima? Kvarta davrasi-chi?
20. Eshitilishi bo'yicha minor tonalliklarining soni qancha?
21. Musiqa amaliyotida qo'llaniladigan barcha minor tonalliklarining soni qancha?
22. Major va minorning parallel tonalliklari deb nimga aytiladi?
23. Parallel tonalliklarning tonikalari bir-biridan qaysi interval oraliq'ida joylashgan?
24. Parallel minorning tonikasi major tonikasidan qaysi interval bo'yicha va qaysi yo'nalishda joylashgan?

Parallel major minordan qaysi interval bo'yicha va qaysi yo'nalishda bo'yicha?

6. Parallel tonalliklarning o'xshash va farq qiluvchi tomonlari nimada? Qo'llaniladigan minor tonalliklari orasida engarmonik teng tonalliklar soni qancha?

Yozma mashqlar

1. *do, da, re, rez, mi, mi, fa, fa, sol, sol, la, la, si, si* notalarini tonika hisoblab, tabiiy minorning bir oktava hajmida qoplamana va pastlama gammalarini tuzib yozing.
2. Ushbu tovushlardan (tonikalardan) minor ladning turg'un tovushlarini osonlik bilan aniqlab, ularning nomlarini yozing.
3. Ushbu minorning dyezli va bemolli barcha tonalliklarida noturg'un pog'onalarni turg'un pog'onalarga yechilishi bo'yicha yozing.
4. Quyida berilgan turg'un pog'onalar yoniga tabiiy minorning noturg'un pog'onalarini yozing:

5. Tabiiy minorning quyidagi noturg'un pog'onalari yoniga turg'un pog'onalarini yozib chiqing:

6. Barcha dyezli va bemolli minor tonalliklarining harfiy ishoralarini kvinta davrasi tartibida yozing.
7. Barcha dyezli va bemolli minor tonalliklarining alteratsiya belgilarini skripka va bas kalitlarida yozing. Bu alteratsiya belgilari tegishli bo'lgan tonalliklarning harfiy ishoralarini yozing.
8. Quyidagi minor tonalliklarining alteratsiya belgilarini skripka va bas kalitlarida yozing:
g-moll, c-moll, fis-moll, b-moll, dis-moll, d-moll, f-moll, es-moll, gis-moll, g-moll, cis-moll, as-moll, ais-moll, e-moll.

9. Quyidagicha belgilar soniga ega bo'lgan minor tonalliklarining barha ishoralari ni yozing:

- 3 diyez, 5 diyez, 4 diyez, 6 bemol, 4 bemol,
5 bemol, 2 bemol, 3 bemol, 7 diyez, 1 bemol
1 diyez, 6 diyez, 2 diyez, 7 bemol.

Og'zaki mashqlar

1. Barcha diyezli va bemolli tabiiy minor gammalarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha aytng.

2. a) Kalit belgilarining soni bir xil bo'lgan diyezli va bemolli tabiiy minor gammalarini aytng. Masalan, *e-moll-d-moll*, *g-moll-g-moll* va h.k. b) Tonikalari xromatik ravishda o'zgaragan diyezli va bemolli tabiiy minor gammalarini aytng. Masalan, *a-moll*, *as-moll*, *as-moll*, *ais-moll*; *e-moll*, *cis-moll* va h.k.

3. Minor ladining barcha tonalliklarida turg'un va noturg'un pog'onalarni kvinta davrasi tartibida aytng.

4. *fa*, *mi*, *do*, *sol*, *si* tovushlari qaysi minor tonalliklarida turg'un va noturg'un pog'ona bo'lishini aniqlang.

5. Lya-minordan boshlab barcha minor tonalliklarining kvinta va kvarta davralarini tuzing.

6. Barcha diyezli va bemolli minor tonalliklarining kalit alteratsiya belgilarini ortib borishi tartibida aytng.

7. Qaysi minor tonalliklarining kalit alteratsiya belgilari soni quyidagicha:
5♯, 6♯, 2♯, 4♯, 4♭, 7♯, 3♯, 5♯, 1♯, 3♯, 6♯, 2♯, 1♯, 7♯.

8. Qaysi minor tonalliklarida quyidagilar oxirgi kalit alteratsiya belgisi hisoblanadi: sol–diyez, mi–bemol, lya–diyez, fa–bemol, si–diyez, sol–bemol, do–bemol, do–diyez, re–diyez, re–bemol, mi–diyez.

9. Barcha majior tonalliklari va ularga parallel minor tonalliklarini kvinta tartibida aytng.

10. Quyidagi tonalliklarga parallel tonalliklarni va ularning kalit alteratsiya belgilarini aytng: Sol–majior, sol♯–minor, lya–minor, Reb–majior, Fa–majior, do♯–minor, lya♯–minor, Lya–majior, Do♯–majior, sol–minor, e–moll, A–dur, Cis–dur, f–moll, fis–moll, H–dur, Ges–dur, e–moll, dis–moll, B–dur.

11. Qaysi parallel majior va minor tonalliklari quyidagicha kalit alteratsiya belgilariga ega:

- 3♯, 3♭, 5♯, 1♯, 2♯, 6♭, 7♯, 2♯, 1♯, 4♯, 4♭, 7♯, 6♯, 5♯.

12. *sol*, *reb*, *sol*, *mi*, *si*, *do*, *mi*, *do*, *si*, *lya* tovushlari uchraydigan minor tonalliklarini kvinta davrasi tartibida aytng.

13. Quyidagi tonalliklarga engarmonik teng tonalliklarni va ularning kalit alteratsiya belgilarini aytng: as–moll, dis–moll, ais–moll, cis–moll, e–moll, f–moll.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

14. Quyidagi tabiiy va bemolli tabiiy minor gammalarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha yuqorilama va pastlama harakat bilan chaling.

15. Yuqorilama va pastlama majior gammalarini va ularga parallel tabiiy va bemolli gammalarini chaling. Masalan, *C–dur–a–moll*, *F–dur–d–moll*, *D–dur–g–moll*, *H–dur–gis–moll* va h.k.

16. Quyidagi tabiiy minor gammalarini chaling: a) yuqorilama harakat bilan: *re–minor*, *do♯–minor*, *mi–minor*, *fa–minor*, *sol–minor*; b) pastlama harakat bilan: *mi♯–minor*, *mi♭–minor*, *re–minor*, *fa♯–minor*, *fa♭–minor*.

17. Kalit alteratsiya belgilari soni quyidagicha bo'lgan yuqorilama va noturg'un tabiiy minor gammalarini chaling: 3 diyez, 3 bemol, 5 diyez, 5 bemol, 2 diyez, 2 bemol, 6 diyez, 6 bemol, 1 diyez, 1 bemol, 7 diyez, 7 bemol, 4 diyez, 4 bemol, 5 diyez, 5 bemol.

b) Garmonik va melodik minor

Takrorlash uchun savollar

1. Minor ladining qanday turlari bor?
2. Garmonik minor nima?
3. Garmonik minorning gammasi qanday tuziladi?
4. Garmonik minor tabiiy minordan qanday farq qiladi?
5. Garmonik minorning noturg'un tovushlari qanday akkordni hosil qiladi?
6. Melodik minor nima?
7. Melodik minorning gammasi qanday tuziladi?
8. Melodik minor tabiiy minordan qanday farq qiladi?
9. Garmonik va melodik minor VI va VII pog'onalarining tortilishi yo'nalishi qanday?

Yozma mashq va vazifalar

1. Barcha garmonik minor gammalarini bir oktava hajmida yuqorilama va pastlama harakat bilan, kvinta davrasi tartibida yozing.

Eslatma: 1) Turg'un pog'onalarni oq, noturg'unlarni esa qora notalar bilan yozing.
2) Yarni tonlarni lga bilan belgilang.

3) Alteratsiya belgilarini kalit yoniga emas, balki notalar oldiga qo'ying.

4) VI va VII pog'onalar orasida hosil bo'ladigan orturilgan sekundant alohida belgi bilan belgilang.

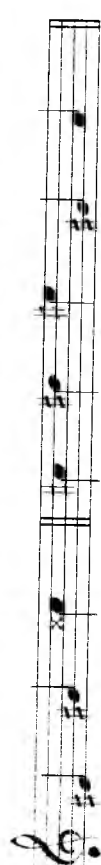
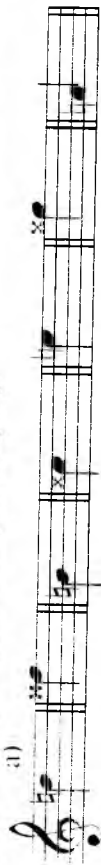

8. VI va VII pog'onalari quyidagi alteratsiya belgilaridan iborat bo'lgan garmonik va melodik minor tonalliklarini ayting: diyezlar, dubl-diyezlar, bekarlar va diyezlar; diyezlar va dubl-diyezlar; bekarlar.

9. Garmonik minorning qaysi tonalliklarida ko'tarilgan VII pog'onada quyidagi tovushlardan iborat bo'ladi: *fa*, *do*, *mi*, *sol*, *fa*, *do*, *mi*, *sol*, *fa*, *do*, *mi*, *sol*, *fa*, *do*, *mi*, *sol*, *fa*, *do*.

10. Melodik minorning qaysi tonalliklarida quyidagi tovushlar ko'tarilgan VI pog'onada hisoblanadi: *mi*-*diyez*, *re*-*bekar*, *sol*-*diyez*, *fa*-*bekar*, *re*-*diyez*, *mi*-*bekar*, *fa*-*diyez*, *sol*-*bekar*, *si*-*diyez*, *do*-*bekar*, *fa*-*diyez*, *fa*-*bekar*.

11. Quyidagi tovushlar garmonik va melodik minorning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang:

12. Quyidagi tetraordlar qaysi minor tonalliklariga va ularning qaysi turiga tegishli ekanligini hamda shu tetraord minor garmmasining yuqori yoki pastki tetraordni ekanligini aniqlang:

1. Tetraplanoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi va bemolli garmonik (hamda melodik) minor garmmatasini tetraplanoda pastlama harakat bilan chaling.

2. Quyidagi alteratsiya belgilarining soni quyidagicha bo'lgan garmonik minor tonalliklarida noturg'un pog'onalarini turg'un pog'onalariga yechibish (qaytarib chaling): 3a, 5b, 2a, 1b, 4a, 3b, 7a, 2b, 6a, 4b, 1a, 6b, 5b, 7b.

3. Quyidagi berilgan tonalliklarda minor garmmasining uch turini (tabiiy, garmonik va melodik) yuqorilama va pastlama harakat bilan chaling. Hisoblab, d, g, b, gis, f, dis, g, ais, e, c.

4. Quyidagi motivlarni garmonik va melodik minorning barcha pog'onalarida pog'onalar bo'yicha yuqoriga va pastga tomon sekvensiyalari

3. Nomdosh major va minor tonalliklari

Takrorlash uchun savollar

1. Nomdosh major va minor nima?
2. Nomdosh major va minorning bir-biriga o'xshash va farq qiluvchi belgilari nimada?
3. Minorning turg'un pog'onasiga aylantirish uchun majorning qaysi pog'onasini va qanday qilib o'zgartirish kerak?
4. Majorning turg'un pog'onasiga aylantirish uchun minorning qaysi pog'onasini va qanday qilib o'zgartirish kerak?
5. Nomdosh tabiiy major va tabiiy minor bir-biridan qaysi pog'onalarini farq qiladi? Bu farqlar nimadan iborat?
6. a) nomdosh tabiiy major va garmonik minor-chi?
b) nomdosh garmonik major va garmonik minor-chi?
d) nomdosh tabiiy major va melodik minor-chi?
7. Nomdosh tonalliklar deb nimaga aytiladi?
8. Nomdosh tonalliklarning kalit alteratsiya belgilarida qanday farq bor?
9. Berilgan minorning kalit alteratsiya belgilarini nomdosh major bo'yicha qanday qilib aniqlash mumkin?

Yozma mashq va vazifalar

1. Quyida berilgan har bir tovushni tonika sifatida qabul qilib, tabiiy major va unga nomdosh tabiiy minor gammalarini yozing:

a) yuqorilama harakat bilan;

b) pastlama harakat bilan: fa, re, la^b, do⁺, si, fa[#], mi^b.

2. Quyida berilgan har bir tovushni tonika sifatida qabul qilib, garmonik major va unga nomdosh garmonik minor gammalarini yuqorilama harakat bilan yozing: sol, si^b, mi, la^b, do⁺, fa.

3. Yuqorida berilgan har bir tovushni tonika sifatida qabul qilib, major va unga nomdosh minor tonalliklarining turg'un pog'onalarini yozing.

4. Quyidagi nomdosh tonalliklarda tabiiy major va tabiiy minorning o'zaro pog'onalarini yozing.

Do major-Do minor,	Ddur-d moll,
Fa minor-Fa major,	b moll-B-dur,
Mi major-mi minor,	Cis dur-cis moll,
fa minor-Fa major,	es moll-Es dur,
Si major-si minor,	Fis dur-fis moll,
la ^b minor-Lya ^b major,	g moll, g dur,

5. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan nomdosh tonalliklarda pog'onalarining quyidagi ketma-ketligini nota yo'lga notalar bilan, skripka va bas kalfitlarda yozing:

a) tabiiy major va tabiiy minorlarda;

b) garmonik major va garmonik minorlarda.

Falsafat

1. Rim raqamlari bilan major va minor lادلarning pog'onalari ko'rsatilgan.

2. Berilgan pog'onalarining tovushlarini bir oktava hajmida pastki tonikadan yuqori tonikagacha yozing.

3. 1 raqamni yoniga qo'yilgan *belgi shu tonikani pastki tonikaga nisbatan, bir oktava yuqorida yozish kerakligini bildiradi.

4. Misollarni ko'rsatilgan o'lchovlarda teng cho'zimlar bilan yozing.

5. Tonallikning alterasaya belgilarini kalit yoniga emas, balki notalar oldiga qo'ying.

2/4	I-III	II-VI	V-IV	V-VII	I*
2/4	I*-VII	VI-V	VI-IV	II-V	III-II
2/4	I-II	III-VI	V-IV	III-II	V-VII
3/4	I-III-V	VI-IV-II	III-V-I	VII-VI-V	IV-III-II

Og'zaki mashqlar

1. Berilgan tonikalardan major ladi va unga nomdosh minor ladinining turg'un pog'onalarini tuzing: do, la, do⁺, mi^b, fa, la^b, re.

1. Bu tonikalardan yuqorilama tabiiy major gammasi va unga nomdosh pastlama tabiiy minor gammasi tuzing.

2. Berilgan tonikalardan pastlama tabiiy major gammasi va nomdosh pastlama gammasi tuzing: fa, mi, sol, si, fa[#], si^b.

3. Bu tonikalardan yuqorilama va pastlama garmonik major gammasi va unga nomdosh garmonik minor gammasi tuzing.

4. Quyidagi tonalliklarning III, VI va VII pog'onalarini aytib:

a) tabiiy major va tabiiy minorlarda;

b) garmonik major va garmonik minorlarda.

Do major-do minor, G dur-g moll,

do⁺ minor-Do⁺ major, B dur-b moll,

Mi major-mi minor, as moll-As dur,

fa minor-Re major, e moll-E dur,

Fa major-fa minor, Fis dur-fis moll,

si minor-Si major, a moll-A dur.

5. Quyidagi tonalliklarga nomdosh tonalliklarda necha va qanday o'lchov belgilarini ber:

a) C-dur, E-dur, G-dur, D-dur, As-dur, Fis-dur;

b) h-moll, es-moll, cis-moll, as-moll, a-moll, f-moll, e-moll.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Berilgan tonikalardan tabiiy major gammasi va unga nomdosh tabiiy minor gammalarini chaling: F, Fis, G, As, A, D, h, Es, Cis, II.

2. Berilgan tonikalardan gammalar chaling:

a) melodik minor va unga nomdosh tabiiy major gammasi,

b) garmonik minor va unga nomdosh garmonik major gammasi.

a, f, g, e, h, fis, cis, es, as, d.

3. Quyidagi tonalliklarda noturg'un va turg'un pog'onalarni chaling:

a) tabiiy major va unga nomdosh tabiiy minorlarda;

b) garmonik minor va unga nomdosh garmonik majorda.

D-dur, As-dur, Fis-dur, E-dur, B-dur, Cis-dur

4. Quyida berilgan pog'onalar ketma-ketligini turficha tonalliklarda chaling:

a) tabiiy major va unga nomdosh tabiiy minorlarda;

b) garmonik minor va unga nomdosh tabiiy majorda.

a) 2/4 I-II III-V VI-IV II-III V-VII I*

b) 2/4 I-III IV-II III-V VI-IV V-VII I*

d) 3/4 I-VII-VI V-VI-IV V-III-II I

3. Quyidagi kuylar qaysi major va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang va ularni nomdoshi tonalliklarda: major ladni minor ladi bilan va aksincha almashtirib chaling.

a) nomdosh tabiiy majorda chaling:

b) nomdosh tabiiy minorlarda chaling:

4. Quyidagi garmonik minorlarda chaling:

4. Major va minor ladlarining pog'onalari

Takrorlash uchun savollar

1. Gamma nima?
2. Gammaning har bir tovushini qanday atash qabul qilingan?
3. Major va minor gammalari nechta pog'onaga ega?
4. Pog'onalar qanday belgilanadi?
5. Ladning asosiy pog'onalari qaysilar? Yondosh pog'onalar chi?
6. I, IV, V asosiy pog'onalar qanday maxsus nomlar bilan belgilanadi?
7. Tonika, dominanta va subdominanta so'zlari nimani anglatadi?
8. VII va II pog'onalar qanday ataladi? III va VI pog'onalar chi?
9. Medianta va submedianta so'zlari nimani anglatadi?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi major va minor tonalliklarining dominantasi va subdominantasini ayting: *Do major, fa minor, Re major, si minor, Mi major, do minor, Lyar major, fa minor.*
2. Quyidagi tovushlar qaysi major va minor tonalliklarda dominantasi va subdominantasi hisoblanadi: *do, dab, re, sb, fa, sol, mi, mb, si, sol, fa, fa.*
3. Quyidagi tonalliklarning yuqoriga va pastga boshlovchi tovushlarini ayting:

Do major, Lya major, Fa major, Es-dur, D-dur,
do minor, Iya minor, fa minor, es-moll, d-moll,
Sol major, Si major, Lya major, Fis-dur, Cis-dur,
Sol minor, Si minor, Iya minor, fis-moll, cis-moll.

4. Qaysi tabiiy major va tabiiy minor tonalliklarida quyidagi tovushlar yuqoriga boshlovchi tovush hisoblanadi: fa#, Iya#, si#, sol#, do#, mi, re, re#, Iya, sol.

5. Qaysi tabiiy major va tabiiy minor tonalliklarida quyidagi tovushlar yuqoriga va qaysilarida pastga boshlovchi tovushlar hisoblanadi: do, do#, fa, sol, sol#, si#, re, Iya, mi.

6. Quyidagi major va minor tonalliklarida medianta va submediantani aniqlang:

a) tabiiy major va tabiiy minorda;

b) garmonik major va garmonik minorda.

Do major, Lya minor, Fis dur, I dur, as-dur

do minor, Iya minor, fis-moll, c-moll, as-moll,

Si major, Sol major, Es-dur, B dur, D dur,

si minor, sol minor, es-moll, b-moll, d-moll

7. Quyidagi tovushlar qaysi major va minor tonalliklarida medianta va submedianta hisoblanadi: fa, fa#, mi, mi#, re, re#, si, si, sol, do.

8. Melodik minorning qaysi tonalliklarida quyidagi tovushlar ko'rilgan VI pog'onasi hisoblanadi: *si-diyez*, *re-bekar*, *sol-diyez*, *Iya-bekar*, *fa-diyez*, *mi-bekar*, *fa-dubl-diyez*, *sol-bekar*, *mi-diyez*, *do-bekar*, *Iya-diyez*.

9. Lya tovushi V, III, II, IV pog'onasi hisoblangan tonalliklarni ayting.
10. Fa, sol, do#, si#, re, Iya, mi, mi#, re, sol, si, sol, do, subdominant, medianta hisoblangan tonalliklarni ayting.

Yozma mashqlar

1. Barcha major va minor tonalliklarida asosiy pog'onalarni yozing.
2. Tabiiy major va tabiiy minorning barcha tonalliklarida quyidagi pog'onalar qatorini notalar bilan yozing: I, III, V, VI, II, VII, IV, I.
Eslatma: Tonalliklarning alteratsiya belgilarini katta yoniga emas, balki notalar oldiga qo'ying.

3. Shu vazifani garmonik majorning quyidagi tonalliklarida bajarung: A-dur, B-dur, Fis dur, Es-dur, H-dur, Cis-dur.

4. Shu vazifani garmonik minorning quyidagi tonalliklarida bajarung: h-moll, es-moll, gis-moll, f-moll, as-moll.

5. Turlicha major va minor tonalliklarida quyidagi pog'onalar ketma-ketligini skripka va bas kalitlarida yozing.

Eslatma: I. Misollardagi raqamlar major va minor ladlarning pog'onalarini bildiradi.

2. I pog'onasi yoniga qo'yilgan #belgisi bu tovushning bir oktava baland yozilishini bildiradi.

notalar ko'rsatilgan o'lchovlarda teng cho'zimlar bilan yoziladi.
o'lchakning alteratsiya belgilarini katta yoniga emas, balki notalar oldiga qo'yiladi.

bu major va tabiiy minorda:

1-III V-I VI-VII I*-V IV-II III-VI V-II I

2- I* VII-VI V-IV III-II III-VI V-IV III-II I

3- I-II III-IV V-IV II-III IV-V VI-I* VII-V I*

4- garmonik minorda:

1- I-III V VI-IV II III-V-I* I-VI-IV V-II-III I

2- I V III II-IV III-V I*-VII VI-V IV-VI V-VII I*

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

Turlicha major va minor tonalliklarida, rim raqamlari bilan bog'onalar pog'onalarining quyidagi ketma-ketligini chalay

quyidagi notalar va raqamlar bilan:

1-III V-I* VII-VI V VI-IV III V IV-II I

2- I-II III V IV-II III IV-III IV-VI V-VII I*

3- I* VII-VI V-VI VII VI-V-IV III IV-V-VI V-IV-III IV III II I

1-III V-I* VII-VI V VI-IV III V IV-II I

2- I-II III V IV-II III IV-III IV-VI V-VII I

1-III V-III IV-VI V I*-VII-VI V-III IV-II I

2-4 I-III V-I VI-IV V IV-II III-I II-VII I

2/4 I-V III-I IV-II V VI-V IV-VI V-VII I

5. Lad va tonalliklarni aniqlash

Takrorlash uchun savollar

1. Diatonik major va minor deb nimaga aytiladi?
2. Quyidagi ladi qanday qilib aniqlanadi?
3. Quyidagi tovushqatori qanday qilib aniqlanadi?
4. Quyidagi lad garmonisi qanday qilib aniqlanadi?
5. Quyidagi turug'un va notug'un pog'onalari qanday qilib aniqlanadi?
6. Quyidagi lad tonikasi qanday qilib aniqlanadi?
7. Tonallikning belgilarini nota yozuvida qayerga qo'yiladi? Kattik va «tasodifiy» alteratsiya belgilarini nima?

- 8. Quyidagi major va minor tonalliklari qanday qilib aniqlanadi?
- 9. Ko'p ovozi musiqa asarining major va minor tonalliklari qanday qilib aniqlanadi?
- 10. Faqat alteratsiya belgilari bo'yicha major va minor tonalliklarini aniqlash mumkinmi?
- 11. Major va minor tonalliklarini aniq qilib belgilash uchun nima talab qilinadi?

Og'zaki mashqlar

- 1. Kattit alteratsiya belgisi va oxirgi tonikasiga qarab, 38-58 va 167-179 bachlarda berilgan misollarni qaysi major va minor tonalliklarga tegishli ekanligini aniqlang.
- 2. Quyidagi tovushlar qaysi major va minor tonalliklarida turv'un o'z o'rnida o'z o'rnini aniqlang.

- 3. Quyidagi tovushlar qaysi major va minor tonalliklarida notorg'un tovushlar ekanligini aniqlang.

- 4. Quyidagi kuylarda: a) ladni (major yoki minor ekanligini); b) bing tonikasini; d) ladning turg'un pog'onalarini; e) ladning notorg'un pog'onalarini aniqlang va ularni yechilishini ko'rsating.

1. Moderato

A. Otajonov «Bog'bon qiz»

2. Moderato

Qoraqalpoq xalq qo'shig'i «To'kum»

3. Allegro moderato

M. Levinov, «Chitar»

4. Moderato

T. Sodiqov, «Jonon ko'rinur»

5. Allegro

M. Yusupov, «To'jalur»

6. Lento

F. Shopen, «Vals»

7. Allegro

I. S. Bax, Fuga

8. Allegro

J. Kenjayev, «Chumchuqcha»

9. Marsh tempida

R. Shuman, «Qo'shiq» or. 45 №2

10. Allegro

S. Prokofiyev, Marsh, or. 12 №1

11. Largo

D. Shostakovich, 5 simfoniya

12. Vals tempida

P. Chaykovskiy, «Yevgeny Onegin» operasidan

13. Vivace

N. Rimskiy-Korsakov, «Qorqiz» operasidan

14. Andante

P. Chaykovskiy, «Oqqush ko'li» baletidan

15. Adagio

N. Rimskiy-Korsakov, «Shoh kelimi» operasidan

16. Shoshmasdan

Q. Rahimov «Har yon charog'on»

17. Og'ir

A. Muxorov «O'tmishim»

18. Sekin

I. Hamroyev «Lavlak parvozi»

19. Sho'x

X. Faxalov «O'yijon»

20. Sekin

I. Hamroyev. Simfonik syuitadan

21. Allegretto

I. Brams Vals

22. Ohangdor

A. Otajonov. «Amu oqshom»

23. Sekin

S. Boboyev. «Kupdak»

24. Shoshmasdan

Qoriqalpog' xalq qo'shig'i. «Chimaboy»

25. Shoshmasdan

O'zbek xalq qo'shig'i. «Dil kuvi»

26. Allegretto scherzando

M. Balakirev. Ispancha qo'shig'

27. Allegretto

E. Griq. «Yolg'iz yo'lovchi»

28. Moderato con animato

F. Shopen. Mazurka

29. Allegro

D. Skarlatti. F-p uchun sonata

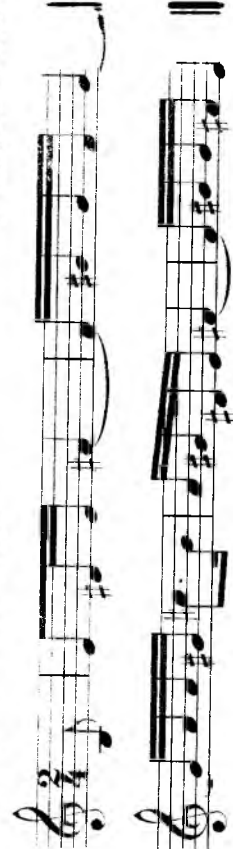
30.

I. S. Bax. Organ (piano)

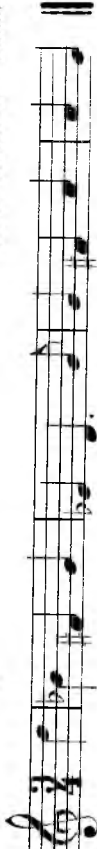
31. Lento ma non troppo

F. Shopen. «Haydn»

32. Andante

G. F. Gendel. Kantata

33. Lento

E. Grig. «O'rmon sukunati»

34. Andante

D. Chimarozza. Sonata

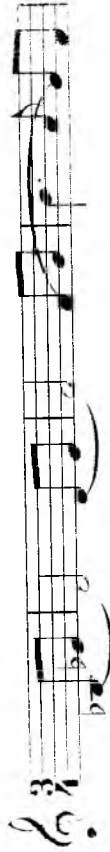
35. Allegretto alla marcia

N. Rimskiy-Korsakov. «Shoh Sulton haqida ertak» operasidan

36. Adagio comodo assai

M. Gliinka. «Ruslan va Lyudmila» operasidan

37. Osoyishta

Qozoq xalq qo'shig'i

38. Andantino

M. Balakirev. «Alla»

39. Moderato

F. Shopen. Vals

40. Andantino e semplice

N. Myaskovskiy. 16-simfoniya

41. Moderato

Rus xalq qo'shiqi

42. Tez

Ukrain xalq qo'shiqi

43. Allegro

Rus xalq qo'shiqi

44. Shoshmasdan

Belorus xalq qo'shiqi

5. Quyidagi kuylarda: a) major va minor ladining tabiiy, garmonik va melodik turlarini; b) ularning turg'un va noturg'un pog'onalarini aniqlang; d) kuyi major yoki minorning u yoki bu turiga mansub ekanligini bilish mumkin bo'lgan alohida ajralib turuvchi lad belgilarini ko'rsating.

1. Sekin

I. Hamroyev. «Onam xotirasi»

2. Sekin

B. Giyenko. «Toy». Bolalar qo'shiqi

3.

Ukraincha qo'shiq

4. Birmuncha tez

Qirg'iz xalq qo'shiqi

5. Moderato

X.V.Gilyuk. «Armida» operasidan

6. Moderato

M.Glinka. Romans. «Ne iskushay»

7. Andante

S.Prokolyev. Fortepiano uchun 3-konsert

8. Andante con moto

X.V.Gilyuk. «Armida» operasidan

9. Moderato

I.Matteson. Sarabanda

10. Andante

Rus xalq qo'shig'i

11. Bu na aqsha sekin

F. Shubert. «Qariyalar»

O'zbek xalq qo'shig'i

13. Allegretto

N. Rimskiy-Korsakov. «Shoh kelini» operasidan

14. Tez

Ukrain xalq qo'shig'i

15. Moderato sostenuto

M. Ippolitov-Ivanov
«Ozarboynjon navolani»

16. Andante cantabile

P. Chaykovskiy. Barkarola

17. Poco allegretto

Belorus xalq qo'shig'i

18. Andantino

I. S. Bav. Klavesin uchum suvita

19. Allegro

A. Dargomijskiy. «Inezilya, men bu yerdamtiy»

20. Maestoso

E. Grieg. Norvegcha qo'shig'i

21. Adagio

D. Shostakovich. Kvintet

22. Largo

Qozoq xalq qo'shig'i

23. Adagio

O'zbek xalq qo'shig'i

24. Sekin

Tojik xalq qushig'i

25. Og'ir

J. Kenjayev. «Oy botganda»

26. Sekin

S. Jo'rayev. «Pomir qiziga»

27. Lento

Yu. Shaporin. «Kulikova maydonida»,
oratoriya-kantatasidan «Alla»

28. Shoshuvastan

Rus xalq qo'shig'i

29. Andante

M. Glinka. «Fin qo'ltig'i»

30. Allegro moderato

A. Dargomijskiy. Kvintet

31. Moderato

F. Mendelson. «Iliya»

32. Lento

D. Shostakovich. Kvintet

33. *Andante non troppo* I.S.Bax. Skripka va f-no uchun sonata

34. *Andante mosso* M.Glinka. «Samoviy deya atama uni»

35. *Adagio* A. Korelli. Skripka uchun sonata, or.5 №6

36. Gruzin xalq qo'shig'i

37. Shushmasdan Rus xalq qo'shig'i

38. *Appena piu mosso* S.Prokofiyev. «Portchik Kijev» syuitasidan

39. *Allegretto* N. Rimskiy-Korsakov. «Yangi yil oqshomi» operasidan

40. *Andantino* N. Rimskiy-Korsakov. «Qorqiz» operasidan

41. Molto andante e semplice

E. Grieg. «Soqchi qo'shiqi»

42.

Ukrain xalq qo'shiqi

43. Adagio

N. Rimskiy-Korsakov.
«Pskovityanka» operasidan

6. Quyidagi tovushlar tegishli bo'lgan diatonik major va minorning barcha tonalliklarini sanab bering.

Eslatma: Tonalliklarni aniqlaganda majorning ikki turi (tabiiy va garmonik) va minorning uch turi (tabiiy, garmonik va melodik) ni e'tiborga olish lozim.

do: do#; do#;

re: re#; re#;

mi: mi#; mi#;

si: si#;

fa: fa#; fa#;

sol: sol#; sol#;

lya: lya#; lya#;

si: si#; si#;

7. Quyidagi juft tovushlar diatonik major va minorning qaysi tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang:

a)

b)

d)

8. Quyidagi kuy parchalari qaysi major va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang:

9. Quyidagi akkordlar qaysi majoz va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang.

U s l a t m a: Akkordlar tonalligini, ularning tovushlar tarkibini qarab aniqlang.

10. Quyidagi kuy va kuy parchalari qaysi majoz va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang.
E s l a t m a: Bu kuyning xususiyati shundaki, ularning deyarli barchasi tonika bilan tugamaydi. Lad tonikasini aniqlash talab etiladi.

1. Ohangdor

J. Kenjayev. «Buvam qo'shig'i»

5. Sekin, ohangdor

K. Jabborov. «Assalom»

3. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i. «Bozorga boraymi, qizim»

4. Chaqqon

O'zbek xalq qo'shig'i. «Mehnat»

5. Juda sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Uch patir»

6. Sekin

N. Hasanov. «Sanohat»

7. Tez

Rus xalq qo'shiqi

8. Andante

Ukrain xalq qo'shiqi

9. Allegro ma non troppo

L. Betxoven. 6-simfoniya

10. Moderato

L. Bokkereni. Menuet

11. Allegro assai ma pomposo

F. E. Bax. Sonata

12. Tez

J. Ramo. Rigodon

13. Poco piu animando

P. Chaykovskiy. «birota»

14. Larghetto

L. Betxoven. 2. simfoniya

15. Allegro

P. Chaykovskiy. «Uyqudagi go'zal» Palefida

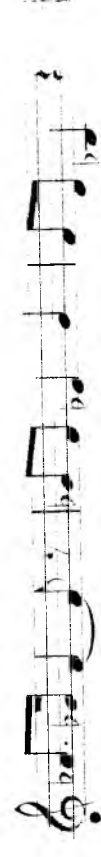
16. Kuychan

Rus xalq qo'shiqi

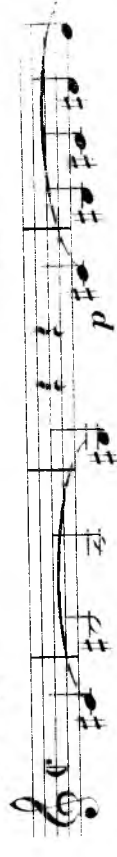
17. Andantino

Ukrain xalq qo'shiqi

18. Allegro

L. Betxoven. Kvartet. 1. qo'shiqi

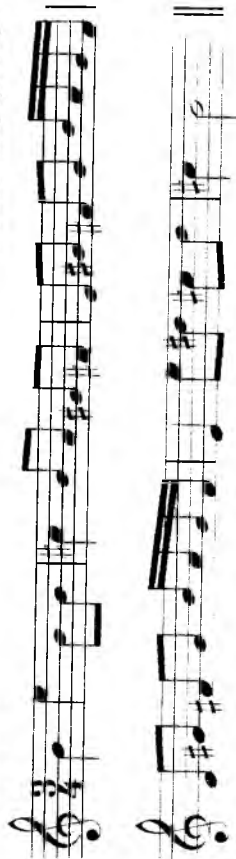
19. Allegro moderato

G. Gendel. Allemande

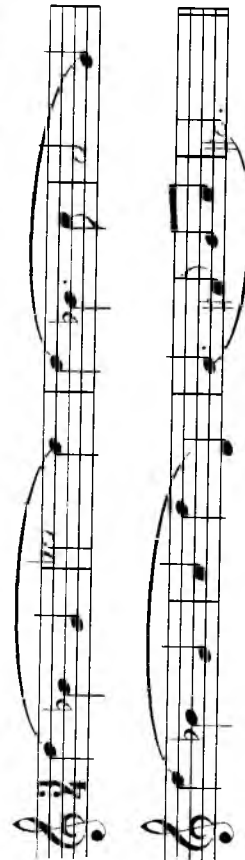
20. Vivace

Ukrain xalq qo'shig'i

21. Largo

A. Korelli. Skripka uchun sonata

22. Con moto

E. Grieg. «Xalq kuyi», or. 12 №5

23. Allegro

V. Motsart. «Sehri nay» operasidan

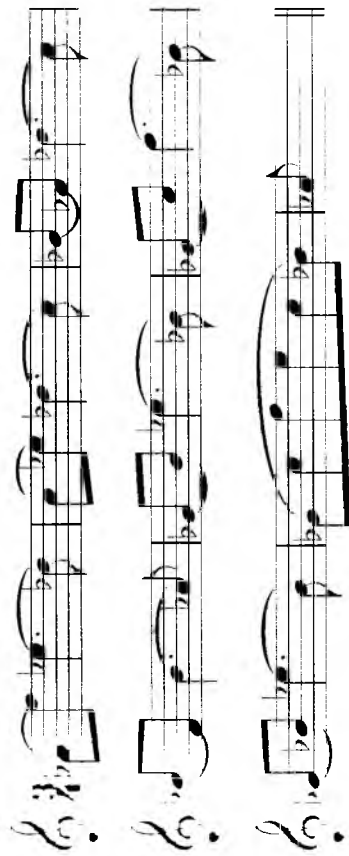
24. Moderato

M. Glinka. «To'rg'ay»

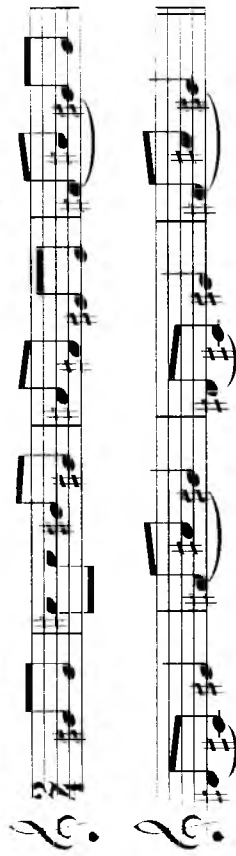
25. Andante

P. Chaykovskiy. «Yevgeniy Onegin» operasidan

26. Moderato

Rus xalq qo'shig'i

27.

L. Kerubini. Kamon

28. Larghetto

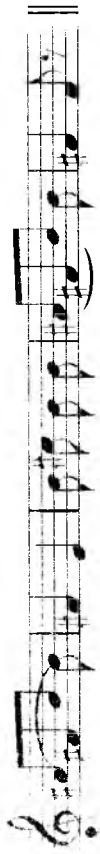
I. Brams. Prelyudiya

29. Andantino

Ukrain xalq qo'shig'i

30. Birmancha sekin

Rus xalq qo'shig'i

31. Allegretto

N. Kinskiy Korsakov. «Yangi yil oqshom» operasidan

32.

Tirol xalq qo'shig'i

33. Moderato con moto

P. Chaykovskiy. «Yevgeniy Onegin» operasidan

34. Allegro vivace

I. S. Bax. Fortepiano uchum fuga

35. Andante

Chech xalq qo'shig'i

36. Tempo di mazurka

P. Chaykovskiy «Yevgeniy Onegin» operasidan

37.

V. Jelobinskiy. «Imeninalar» operasidan

38. Moderato

I. N. Gummel. «La bella capriciosa»

39. Allegro moderato

P. Chaykovskiy. «Yevgeniy Onegin»

First system of musical notation for exercise 39, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a half note D5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

operasidan

Second system of musical notation for exercise 39, continuing the melody from the first system. It features a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody continues with quarter notes D5, E5, F#5, and G5, followed by a half note A5.

40. Andante moderato

Ukrain xalq qo'shigi

First system of musical notation for exercise 40, featuring a treble clef, a key signature of one sharp, and a 3/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

legato

pp

mf

41. Moderato

M. Ravel. Fortepiano uchun sonata

First system of musical notation for exercise 41, featuring a treble clef, a key signature of two flats (Bb, Eb), and a 3/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The piece is marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

42. Lento

A. Skryabin. Or. 11, № 15

First system of musical notation for exercise 42, featuring a treble clef, a key signature of one sharp, and a 3/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The piece is marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

f

43. Treik

Qozoq xalq qo'shigi

First system of musical notation for exercise 43, featuring a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

44. Allegro

L. Betxoven. F-p uchun sonata., or. 31, №1

First system of musical notation for exercise 44, featuring a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

dim.

tr

45. Allegro

G. Gendel. F-p uchun XIV syuita

J. Verdi. «Rigoletto» operasidan

First system of musical notation for exercise 45, featuring a treble clef, a key signature of two flats, and a 2/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

p

11. Quyidagi musiqa asarlari bo'laklari major yoki minorning qaysi tonaliliklarga tegishli ekanligini aniqlang:

First system of musical notation for exercise 11, featuring a grand staff (treble and bass clefs), a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

①

②

③

④

Yozma mashq va vazifalar

I. 111-124 betlarda berilgan kuylarni ladini aniqlang va quyidagilarni yozing:

- a) ladning tonikasini belgilagan holda kuyning tovushqatori;
- b) tonikani belgilagan holda kuyning gammasi;
- d) ladning turg'un va noturg'un pog'onalari;

Eslatma: Kuyning tovushqatorini yozish uchun, uning eng past tovushini birinchi qo'yib, barcha boshqa tovushlarni balandligiga qarab, tartib bilan undan yuqoriga joylashtirib chiqish zarur.

Berilgan kuyning gammadasi yozish uchun tovushlarni balandlik tartibi bo'yicha bir oktava hajmida pastki tonikadan yuqori tonikagacha joylashtirish kerak.

Turg'un pog'onalarni oq, noturg'un pog'onalarni esa qora notalar bilan yozing. Noturg'un pog'onalarni turg'un pog'onalarga yechilishini strekalar bilan ko'rsating. Masalan:

Tez

Rus vakt qo'shig'i

114 betlardagi kuylarni ko'chiring, bunda alteratsiya belgilarini qo'yolmang, balki kalit yoniga yozing.

Quyidagi noturg'un ohangdoshliklarni qaysi majoz va minor lardan turg'un bo'lganligini aniqlang va tortilishi bo'yicha turg'un ohangni yeching.

Masalan: A-asorda ohangdosh o'zining tovush tarkibi bo'yicha turli ohanglarga ega bo'lgan tonaliliklarga tegishli bo'lsa, ularni ana sira yechib berishingiz kerak. Masalan:

Ohangdoshligi turlicha tonalliklarda quyidagicha yechiladi:

MAJOR VA MINOR INTERVALLARI

4. Quyidagi ohangdoshliklarni ko'rsatilgan tonalliklarda tuy'un ohangdoshlarga yechish uchun ularning engarmonik ravishda almashtirish mumkin bo'lgan variantini toping:

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

- №3 vazifani fortepianoda bajaring.
- №4 vazifani fortepianoda bajaring.

1. Tabiiy major va tabiiy minor intervallari

Takrorlash uchun savollar

- Qanday major va minor ladiga diatonik lad deyiladi?
- Qanday major va minor gammalariga diatonik gamma deyiladi?
- Qanday intervallarga diatonik intervallar deyiladi?
- Barcha diatonik intervallarni aytib bering.
- Barcha majorda tonikadan barcha boshqa pog'onalarga yuqoriga tomon, qanday intervallar hosil bo'ladi?
- Tabiiy minorda-chi?
- Tabiiy majorda nechta (qaysi pog'onalarda) sof primalar, kichik kvintalar, katta sekundalar, kichik tertsiyalar, katta tertsiyalar, sof kvartalar, qutirilgan kvartalar, sof kvintalar, kamaytirilgan kvintalar, kichik sekstalar, katta sekstalar, kichik septimalar, katta septimalar, sof oktavalar bor?
- Tabiiy minorda-chi?
- Garmonik minorda-chi?

Yozma mashq va vazifalar

- Kvinta davrasi tartibi bo'yicha tabiiy majorning barcha tonalliklaridan: *kichik va katta sekundalar, kichik va katta tertsiyalar, sof va orttirilgan kvartalar, sof va kamaytirilgan kvintalar, kichik va katta sekstalar, kichik va katta septimalarni* yozib oling.

Eslatma: Tonallikka tegishli bo'lgan alteratsiya belgilarini kalit yoniga qo'ying, balki notalar oldiga qo'ying. Masalan:

Katta tertsiyalar:

- 1-vazifani tabiiy va garmonik minorda ham bajaring.
- Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi nomdosh tonalliklaridan barcha katta intervallarni yozib oling:

D-dur, As-dur, G-dur, Es-dur, Fis-dur,
d-moll, as-moll, g-moll, es-moll, fis-moll.

4. Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi nomdosh tonalliklaridan barcha kichik intervallarni yozib oling.

F-dur, E-dur, B-dur, C-dur, G-dur,
f-moll, e-moll, b-moll, c-moll, g-moll.

5. Barcha kichik va katta intervallarni *sol, fa#, re, si#, mi, sol#, fa, mi-* tovushlaridan tuzing. Tuzilgan intervallarni qaysi major tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang va belgilab qo'ying.

6. Garmonik minor va garmonik majorning quyidagi tonalliklaridan barcha o'rtingan kvartalar va kamaytirilgan kvintalarni yozib oling.

B-dur, fis-moll, As-dur, g-moll, f-dur, g-moll,
D-dur, b-moll, E-dur, dis-moll, C-dur, a-moll.

7. O'rtingan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarini *fa, fa, re, si, mi, do, sol* tovushlaridan tuzing. Tuzilgan intervallarni qaysi major tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang va belgilab qo'ying.

8. Tabiiy major va garmonik minorning quyidagi nomdosh tonalliklarida tonika, subdominant va dominantdagi tertsiyalarni yozib oling.

C-dur, D-dur, B-dur, G-dur, Fis-dur, A-dur,
c-moll, d-moll, b-moll, g-moll, fis-moll, a-moll.

9. Tonika sifatida *sol, re, fa, do, si, fa#, mi#* tovushlarini olib, yuqoriga va pastga tonon, tabiiy major va nomdosh tabiiy minor uchun umumiy bo'lgan intervallarni yozing.

10. Quyidagi intervallar major va minorning qaysi tonalliklarida va ularning qaysi pog'onalarida nehrashini aniqlang va belgilab qo'ying:

re-fa, fa-re#, mi-re#, mi-bya#, do-sol,
sol-fa#, si-sol#, fa#-mi, sol-si#, re-si#, re-bya,
fa-bya, si-do, mi-do, sol-do, do-mi#,
do#-bya, fa-re-fa, fa-sol#, si-fa#, mi-fa.

Og'zaki mashqlar

1. Tabiiy major va tabiiy minorning I-II, I-III, I-IV, I-V, I-VI, I-VII pog'onalari orasida hosil bo'ladigan intervallarni aniqlang.

2. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta kichik sekunda bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

Quyidagi tonalliklardagi kichik sekundalarni tartib bilan ayting:

Re major, Fa major, Re major, Si major,
fa minor, mi minor, si minor, sol minor,
La major, Mi major, Do major, Si major,
la minor, mi minor, do minor, si minor.

1. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta katta sekunda bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

Quyidagi tonalliklardagi katta sekundalarni tartib bilan ayting:

Do major, Fa major, Mi major, Si major,
do minor, fa minor, mi minor, si minor.

2. Quyidagi tonalliklardagi barcha major, tabiiy va garmonik minor sekundalarni tartib bilan ayting.

Quyidagi sekundalar tegishli bo'lgan barcha major va minor sekundalarni tartib bilan ayting:

a) sol#-fa, fa# sol, mi fa, do#-re, re-mi#, sol-fa#, fa#-si,
b) do-re, mi-fa#, mi-fa, fa-re-si#, fa#-sol#, re-mi#, sol-fa.

3. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta katta septima bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

Quyidagi tonalliklardagi katta septimalarni tartib bilan ayting:

Do major, Mi major, Sol major, Si major, Fa major,
do minor, mi minor, sol minor, si minor, fa minor,
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

10. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta kichik septima bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

11. Quyidagi tonalliklardagi kichik septimalarni tartib bilan ayting:

La major, Si# major, Do# major, Re major, Fa# major,
la minor, si# minor, do# minor, re minor, fa# minor,
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

12. Quyidagi septimalar tegishli bo'lgan barcha major va minor tonalliklarini tartib bilan ayting: *do-si, sol-fa#, fa-re-sol#, re-do#, re-do, sol-fa, fa-mi#, si-fa#, fa-re-mi#, do-si#, mi-re#.*

13. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta kichik tertsiya bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

14. Quyidagi tonalliklardagi kichik tertsiyalarni tartib bilan aytin:
Do major, Iya major, Re major, Si major, Mi^b major, Ly^a major, do minor, Iya minor, re minor, si minor, mi^b minor, ly^a minor.
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

15. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta katta tertsiya bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

16. Quyidagi tonalliklardagi katta tertsiyalarni tartib bilan aytin:

Do major, Sol major, Fa major, Mi major, Si^b major, F^a major, do minor, sol minor, fa minor, mi minor, si^b minor, f^a minor.
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

17. Quyidagi tertsiyalar tegishli bo'lgan barcha major va minor tonalliklarini tartib bilan aytin: *mi-sol, si-re, do-mi^b, do^b-mi^b, fa-ly^a, sol^b-si, sol-si^b, fa^b-ly^a, re-fa, si^b-re, Iya-do, mi-sol^b.*

18. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta katta seksta bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

19. Quyidagi tonalliklardagi kichik sekstalarini tartib bilan aytin:

Do major, Iya major, Mi major, Ly^a major, Fa major, Re major, do minor, Iya minor, mi minor, ly^a minor, fa minor, re minor,
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

20. Quyidagi tonalliklardagi katta sekstalarini tartib bilan aytin:

Do major, Iya major, Do^b major, Si major, Sol major, Mi^b major, do minor, Iya minor, do^b minor, si minor, sol minor, mi^b minor,
garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik garmonik

21. Quyidagi sekstalar tegishli bo'lgan barcha major va minor tonalliklarini tartib bilan aytin: *do-Iya, mi-do^b, Iya-fa, mi^b-do, re-si^b, sol^b-mi, Iya-fa^b, do-ly^a, sol-mi, Iya^b-fa^b, re-si, si^b-sol.*

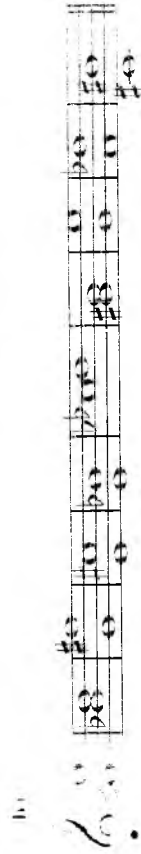
22. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta sol kvarta va sol kvinta bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

23. Tabiiy major, tabiiy va garmonik minorlarda nechta ortirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta bor va ular qaysi pog'onalarda joylashgan?

24. Kvinta davrasi tartibida barcha major, tabiiy va garmonik minor tonalliklaridagi ortirilgan kvarta va kamaytirilgan kvintalarni aytin.

25. Quyidagi ortirilgan kvarta va kamaytirilgan kvintalar tegishli bo'lgan barcha major va minor tonalliklarini tartib bilan aytin: *do-fa^b, mi-si^b, do^b-sol, fa^b-si^b, Iya^b-re, Iya^b-mi, mi^b-si, sol^b-re, fa-si, mi^b-Iya, sol^b-do, re-Iya, Iya^b-re, re-sol, re-sol^b, do-sol^b.*

Quyidagi intervallar major va minorning qaysi tonalliklarida va qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini niqlang:

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

127-129 betlarda berilgan №№3, 9, 11, 14, 16, 19, 20 vazifalarni fortepianoda bajaring.

2. Garmonik minor va garmonik majorning ortirilgan va kamaytirilgan intervallari

Takrorlash uchun savollar

1. Minor VII pog'onaning ko'tarilishi natijasida qanday ortirilgan va kamaytirilgan intervallar (qaysi pog'onalarda) hosil bo'ladi?
2. Garmonik minorning qaysi pog'onalari ortirilgan sekunda, kamaytirilgan septima, ortirilgan kvinta va kamaytirilgan kvarta intervallarini hosil qiladi?
3. Garmonik va melodik minorlarda qancha (qaysi pog'onalarda) ortirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallari bor?
4. Garmonik minorning VII pog'onasida qanday kamaytirilgan intervallar tuziladi?
5. Garmonik minorning VI pog'onasida qanday ortirilgan intervallar tuziladi?
6. Major VI pog'onaning pasaytirilishi natijasida qanday ortirilgan va kamaytirilgan intervallar (qaysi pog'onalarda) hosil bo'ladi?
7. Garmonik majorning qaysi pog'onalari ortirilgan sekunda, kamaytirilgan septima, ortirilgan kvinta va kamaytirilgan kvarta intervallarini hosil qiladi?
8. Garmonik majorda qancha (qaysi pog'onalarda) ortirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallari bor?

9. Garmonik majorning VI pog'onasida qanday o'rtirilgan intervallar tuziladi?

10. Garmonik majorning VII pog'onasida qanday kamaytirilgan intervallar tuziladi?

11. Garmonik majorning III pog'onasida qanday kamaytirilgan intervallar tuziladi?

12. Garmonik major va garmonik minorning o'rtirilgan va kamaytirilgan intervallaridan qaysilari xromatik intervallar hisoblanadi? Nima uchun?

Yozma mashq va vazifalar

1. Kvinta davrasi tartibida, garmonik minorning va garmonik majorning barcha tonalliklarida o'rtirilgan sekunda intervalni yozib chiqing.

2. Kvinta davrasi tartibida, garmonik minorning va garmonik majorning barcha tonalliklarida o'rtirilgan kvarta, kamaytirilgan septima o'rtirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarini yozib chiqing.

3. Quyidagi tovushlardan o'rtirilgan sekunda intervalni tuzing va bu interval tegishli bo'lgan minor va major tonalliklarini aniqlang: *lyab, sr, lya, re, sol, mp, do, reb, sob, mi*.

4. Quyidagi tovushlardan kamaytirilgan septima intervalni tuzing va bu interval tegishli bo'lgan minor va major tonalliklarini aniqlang: *re, sr, sol, reb, lya, mi, si, do, reb, lyaz, lya*.

5. Quyidagi tovushlardan o'rtirilgan kvinta intervalni tuzing va bu interval tegishli bo'lgan minor va major tonalliklarini aniqlang: *mi, lya, fa, re, sol, si, do, lyab, sr, mp, reb, sob*.

6. Quyidagi tovushlardan kamaytirilgan kvarta intervalni tuzing va bu interval tegishli bo'lgan minor va major tonalliklarini aniqlang: *sol, lyaz, mi, si, lya, fa, re, jaz, doz, solz*.

Og'zaki mashqlar

1. Kvinta davrasi tartibida garmonik minorning va garmonik majorning barcha tonalliklarida o'rtirilgan sekunda intervalni ayting.

2. Kvinta davrasi tartibida garmonik minorning va garmonik majorning barcha tonalliklarida o'rtirilgan sekunda, kamaytirilgan septima, o'rtirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarini ayting.

3. Quyidagi intervallar major va minorning qaysi tonalliklarga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang:

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Garmonik minor va garmonik majorning barcha divezli va beinavezli tonalliklarida quyidagi intervallarni chaling: ort.2, kam.7, ort.5, kam.4

3. Dissonans intervallarning yechilishi

Takrorlash uchun savollar

1. Eadning qanday intervallari turg'un hisoblanadi?

2. Eadning qanday intervallari noturg'un hisoblanadi?

3. Dissonans intervallar qanday bo'ladi? Konsananslar-chi?

4. Konsanans intervallarning turg'unlikka qanday aloqasi bo'ladi? Dissonansni-chi?

5. Konsanans interval ladda noturg'un bo'lishi mumkinmi?

6. Intervallning yechilishi deb nimaga aytiladi?

7. Dissonans intervallar qanday yechiladi?

8. Noturg'un intervallar qanday yechiladi?

9. Ikkita noturg'un pog'onadan hosil bo'lgan noturg'un intervallarning yechilishida ovozlarning harakat qiladi?

10. Bitta turg'un va bitta noturg'un pog'onadan hosil bo'lgan noturg'un intervallarning yechilishida-chi?

11. O'rtirilgan va kamaytirilgan intervallarning yechilishida ovozlarning harakatining qanday farqi bor?

12. Dissonans intervallar yechilishining qaysi usuliga garmondan yechilish deyiladi?

13. Major va minorning (tabiiy va garmonik) qaysi pog'onakari uchta ovoz hosil qiladi?

14. O'rtirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallari qaysi intervallarga yechiladi?

15. O'rtirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarning yechilishida ovozlarning harakatining qanday farqi bor?

16. Sekunda va septima intervallari yechilishining turklarini sanab bering.

17. O'rtirilgan sekunda va kamaytirilgan septima intervallarning yechilishida ovozlarning harakatining qanday farqi bor?

9.2.ma mashqlar

1. Major va minorning quyidagi tonalliklarida faqat turug'un pog'onalardan hosil bo'ladigan barcha intervallarni yozing: *C-dur, a-moll, D-dur, f-moll, H-dur, e-moll, As-dur*.

Eslatma: №1-10 vazifalar uchun. Turug'un pog'onalarni oq, noturg'unlarni esa qora notalar bilan yozing.

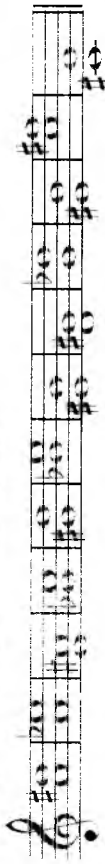
2. Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi tonalliklarida faqat noturg'un pog'onalardan hosil bo'ladigan barcha intervallarni yozing va ularni yeching: *C-dur, a-moll, D-dur, f-moll*.

3. 2-vazifani garmolik minor va garmolik majorning quyidagi tonalliklarida ham bajarang. *F-dur, h-moll, E-dur, g-moll*.

4. Tabiiy major va garmolik minorning quyidagi tonalliklarida bitta pog'onadan iborat noturg'un pog'onadan hosil bo'ladigan barcha noturg'un intervallarni tuzing va yeching: *A-dur, B-dur, fis-moll, c-moll*.

5. Tabiiy major, garmolik minor va garmolik majorning kvinta davrasi tartibidagi barcha tonalliklarida uchtonliklarni (orttirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta) yozib oling va ularni yeching.

6. Quyidagi intervallar qaysi major va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang va ularni yeching:

7. Garmolik minor va garmolik majorning kvinta davrasi tartibidagi barcha tonalliklaridan quyidagi noturg'un intervallarni yozib oling va ularni yeching: orttirilgan sekunda; kamaytirilgan septima; orttirilgan kvarta; kamaytirilgan kvinta.

8. Garmolik minor va garmolik majorning orttirilgan va kamaytirilgan intervallarni (ort.2, kam.7, ort.5, kam.4, ort.4, kam.5) *re, mi, sol, do, fa, lya, fax* tovushlaridan tuzing va ular tegishli bo'lgan tonalliklarni aniqlab, yeching.

9. 153-betning №5 vazifasida berilgan intervallarni major va minorning qaysi tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang va ularni yeching.

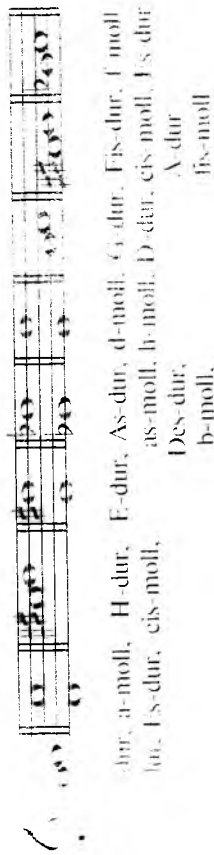
10. Garmolik minor va garmolik majorning quyidagi tonalliklarida orttirilgan intervallarni (ort.2, ort.5, ort.4) yozing va ularni yeching:

G-dur, h-moll, Fis-dur, cis-moll, As-dur, dis-moll,
f-moll, E-dur, Des-dur, es-moll, H-dur, h-moll.

11. Garmolik minor va garmolik majorning quyidagi tonalliklarida kamaytirilgan intervallarni (kam.7, kam.4, kam.5) yozing va ularni yeching:

G-dur, As-dur, gis-moll, B-dur, fis-moll,
g-moll, A-dur, dis-moll, Ges-dur, d-moll.

Quyidagi intervallarni ko'rsatilgan tonalliklardagi namunalar bo'lgan shaklida yozing:

dur, a-moll, H-dur, E-dur, As-dur, d-moll, G-dur, Fis-dur, f-moll
bu, fis-dur, cis-moll, D-dur, cis-moll, Es-dur
Des-dur, A-dur
b-moll, fis-moll

Quyidagi intervallar tegishli bo'lgan barcha major va minor davrlarida ularning mumkin bo'lgan yechilishlarini amalga oshiring:

12. Quyidagi dissonans intervallarni *d, a, es, gis, f, h, cis, as* shablonining har biridan tuzing va ularni garmolik tavsiflarda yeching:
 a) orttirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta;
 b) katta va kichik sekundalar;
 d) katta va kichik septimalar.

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi intervallar qaysi major va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang va ularni yeching:

- a) *do-re, lya-sis, sol-lya, fa-sol, si-do, mi-fis, mi-fa, si-do*
- f) *lya, fa-sol, do-re;*
- g) *lya-sol, mi-re, re-do, mi-re, re-dob, do-si, fa-mi, si-lya,*
- h) *si, do-si, fa-mi;*
- v) *sol-re, lya-mi, re-lya, do-sol, fa-dob, sol-re;*
- g) *lya-re, si-mi, re-sol, fa-si, do-fa, mi-lya, re-sol;*
- d) *si-mi, re-sol, lya-mi, si-mi, re-lya, re-lya, lya-mi.*

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Tabiiy va garmolik major, tabiiy va garmolik minorning kvinta davrasi tartibidagi barcha tonalliklarida barcha orttirilgan kvarta va kamaytirilgan kvinta intervallarini tuzing va yeching.

AKKORDLAR

2. Garmonik minor va garmonik majorning kvinta davrasi tartibidagi barcha tonaliklarda ort.2, kam.7, ort.5, kam.4 intervallarini tuzing va yeching.

3. Quyidagi intervallar qaysi major va minor tonaliktiriga tegishli ekanligini aniqlang va ularni yeching:

4. Quyidagi dissonans intervallarni garmonik ravisdagi yeching:

1. Uchtovushliklar

Takrorlash uchun savollar:

- 1. Uchtovushlik nima?
- 2. Uchtovushlik nima?
- 3. Uchtovushlik nima?
- 4. Uchtovushliklarning barcha turini sanab bering.
- 5. Katta yoki major uchtovushligi nima?
- 6. Kichik yoki minor uchtovushligi nima?
- 7. O'rtirilgan uchtovushlik nima?
- 8. Kamaytirilgan uchtovushlik nima?
- 9. Uchtovushlikning har bir tovushi qanday ataladi? Nega shunday ataladi?
- 10. Uchtovushlikning asosiy tovushi yoki primasi nima?
- 11. Uchtovushlikning tertsiyasi nima?
- 12. Uchtovushlikning kvintasi nima?
- 13. Major uchtovushligini minor uchtovushligi qilish uchun va kamaytirilgan uchtovushligini major uchtovushligi qilish uchun qanday o'zgarish qilish kerak?
- 14. Asosiy tovushdan yuqoriga tomon hisoblaganda:
 - a) major uchtovushligi;
 - b) minor uchtovushligi;
 - c) o'rtirilgan uchtovushlik;
 - d) kamaytirilgan uchtovushlik qanday intervallardan tuziladi?
- 15. Qaysi uchtovushliklar konsonans va qaysilari dissonans hisoblanadi? Nima uchun?
- 16. O'rtirilgan va kamaytirilgan uchtovushlik tarkibiga qanday dissonans intervallar kiradi?

Yozma mashq va vazifalar

1. Quyidagi tovushlarning har biridan major va minor uchtovushliklari tuzing:
do,	re,	mi,	fa,	sol,	lya,	si;
do \flat ,	re \flat ,	mi \flat ,	fa \flat ,	sol \flat ,	lya \flat ,	si \flat ;
do \sharp ,	re \sharp ,	mi \sharp ,	fa \sharp ,	sol \sharp ,	lya \sharp ,	si \sharp ;

3. Quyidagi har bir tovushni kvinta sifatida qabul qilib, majior va minor uchtovushliklari yozing.

3. Quyidagi har bir tovushni tertsiya sifatida qabul qilib, majior va minor uchtovushliklari yozing.

4. Quyidagi tovushlarning har biridan orttirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklari yozing: *do, sol, mi^b, fa^b, la, si^b, do^b, re^b, mi, fa^b.*

5. Quyidagi har bir tovushni avval tertsiya, keyin esa kvinta sifatida qabul qilib, orttirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklari yozing.

6. Quyidagi har bir tovushni avval asosiy tovush, keyin tertsiya, undan keyin esa kvinta sifatida qabul qilib, uchtovushliklarning to'rtta turini (majior, minor, orttirilgan va kamaytirilgan) tuzing: *do, do^b, do^b, re, re^b, re, mi, mi^b, mi^b, ...* va h.k.

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlardan uchtovushliklarning to'rtta turini (majior, minor, orttirilgan va kamaytirilgan) tuzing: *do, do^b, do^b, re, re^b, re, mi, mi^b, mi^b, ...* va h.k.

2. *fa, si, sol, la, mi, fa^b, la^b, sol^b, do^b, re, re, do* tovushlari tertsiya hisoblanganda:

- a) majior uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik;
- e) orttirilgan uchtovushliklarning asosiy tovushini (primasi) va kvintasini ayting.

3. *re, fa^b, sol, si^b, la, mi, do^b, re^b, la^b, fa^b, sol^b, fa, mi^b* tovushlari kvinta hisoblanganda:

- a) majior uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik;
- e) orttirilgan uchtovushliklarning asosiy tovushini (primasi) va tertsiyasini ayting.

1. Axlarning turini aniqlang.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

Quyidagi tovushlardan uchtovushliklarning to'rtta turini (majior, minor, orttirilgan va kamaytirilgan) tuzing: *mi, sol^b, si^b, re, la^b, fa^b, fa, la^b, do^b.*

2. Quyidagi har bir tovushni avval tertsiya, keyin esa kvinta sifatida qabul qilib, orttirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklari yozing.

2. Uchtovushliklarning aylanmasi

Takrorlash uchun savollar

1. Uchtovushlikning aylanmasi nima?
2. Uchtovushlik nechta aylanmaga ega?
3. Uchtovushlikning 1- aylanmasiga nima deyiladi? 2- aylanmasiga-chi? Nima uchun uchtovushlikning 1- aylanmasiga sekstakkord, 2- aylanmasiga kvartsekstakkord deyiladi?
4. Sekstakkordning pastida uchtovushlikning qaysi tovushlari joylashgan? Uchtovushlikning qaysi tovushlari seksta, kvintalar orasida joylashgan?
5. Pastki tovushdan hisoblanganda:
 - a) majior sekstakkordi;
 - b) minor sekstakkordi;
 - d) majior kvartsekstakkordi;
 - e) minor kvartsekstakkordi qanday intervallardan tuziladi?
6. Sekstakkordning qaysi tovushlari orasida seksta, kvintalar orasida intervallari hosil bo'ladi?
7. Kvartsekstakkordning qaysi tovushlari orasi kvarta, kvintalarining orasi esa seksta intervallari hosil qiladi?
8. Pastki tovushdan o'rtta tovushgacha, o'rtta tovushdan yuqori tovushgacha hisoblanganda majior va minor kvartsekstakkordlari qanday intervallardan tashkil topadi? Majior va minor kvartsekstakkordlari-chi? Uchtovushlikning qaysi tovushlari orasida seksta, kvintalar bilan belgilanadi?

Yozma mashq va vazifalar

1. Quyidagi tovushlardan major va minor uchtovushliklari tuzing va ularning aylammalarini hosil qiling: *do, fa, re, mi, fa#, sp, sol#*.
2. Quyidagi tovushlardan major va minor sekstakkordlari va kvartsekkordlari tuzing: *do, do#, do, re, re#, re, mi, mi#, mi, fa, fa#, fa, sol, sol#, sol*.
3. 2-vazifada ko'rsatilgan tovushlarning har biridan:

- a) major, minor, o'rtirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklar;
- b) major, minor, o'rtirilgan va kamaytirilgan sekstakkordlar;
- d) major, minor, o'rtirilgan va kamaytirilgan kvartsekkordlar tuzing.

Eslatma: Masalan *do* tovushidan:

uchtovushliklar sekstakkordlar kvartsekkordlar

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi tovushlardan major va minor uchtovushliklari tuzing va ularning aylammalarini hosil qiling: *do, re, mi, fa, sol, fa#, si*.
2. Shu tovushlarning o'zidan major va minor sekstakkordlari va kvartsekkordlari tuzing.
3. Shu tovushlarning o'zidan o'rtirilgan va kamaytirilgan sekstakkordlar va kvartsekkordlar tuzing.
4. Quyidagi tovushlardan sekstakkord va kvartsekkordlarning barcha turini tuzing: *do, re, sol, fa#, sp, fa, sol#, mi, do#, fa, fa#, re, si*.

Eslatma: Masalan: *mi* tovushidan sekstakkordlarning tuzilishi: major sekstakkordi: *mi - sol - do*; minor sekstakkordi: *mi - sol# - do#*; kamaytirilgan sekstakkord: *mi - sol - do#*; o'rtirilgan sekstakkord: *mi - sol# - do*.

5. Quyidagi akkordlarni aniqlang:

a)

Quyidagi akkordlarda oq notalar bilan uchtovushlikning qaysi tovushi o'z o'rnida (tert-aya, kvinta) belgilanganligini aniqlang:

Yozma mashq va vazifalar

Quyidagi akkordlar No 4 vazifada berilgan uchtovushliklarning aylammalarini, sekstakkordlari va kvartsekkordlarini chalang.

Quyidagi tovushlardan major va minor uchtovushliklari tuzing va aylammalarini hosil qiling.

Quyidagi tovushlarning har biridan uchtovushlik sekstakkord va kvartsekkordlarning to'rtta turini tuzib chalang: *do, do#, do, re, re#, re, mi, mi#, mi, fa, fa#, fa, sol, sol#, sol*.

a)

b)

3. Major va minorning asosiy uchtovushliklari

Lakortlash uchun savollar

1. Major va minorning qaysi uchtovushliklari asosiy uchtovushliklar hisoblanadi?
2. Major va minorning asosiy uchtovushliklari qaysi pog'onalardan tuziladi? Ular qanday nomlanadilar?
3. Eadning qaysi uchtovushligiga tonika uchtovushligi deyiladi?
4. Qaysi uchtovushligi subdominant, qaysigisi dominant uchtovushligi deyiladi?
5. a) Tabiiy majorda;
b) tabiiy minorda;
c) garmonik minorda;
6. Tonika, subdominant, dominant uchtovushliklari qaysi qanday tuziladi?
7. Asosiy uchtovushliklarning qaysi biri yozg'um hisoblanadi?
8. Asosiy uchtovushliklarning qaysi biri natijaviy hisoblanadi?

Yozma mashq va va'zifalar

1. Tabiiy major va garmonik minorning barcha diyezli va bemolli tonalliklarida asosiy uchtovushliklar (T – tonika, S – subdominant, D – dominant)ni yozing.

Eslatma: Tonallikning alteyosiy belgilarini kalit yoniga emas, balki notalar oldiga qo'ying. Masalan:

2. Tabiiy major va garmonik minorning quyidagi nomdosh tonalliklarida tonika, subdominant va dominant uchtovushliklarini yozing.

C-dur, D-dur, B-dur, G-dur, F-dur, As-dur, G-dur, c-moll, d-moll, b-moll, h-moll, e-moll, fs-moll, av-moll, g-moll.

3. Quyidagi uchtovushliklar qaysi major tonalliklarida tonika, dominant va subdominant bo'lishini aniqlang va belgilang:

T – C-dur
S – G-dur
D – F-dur

Quyidagi uchtovushliklar garmonik minorning qaysi tonalliklarida subdominant bo'lishini aniqlang va belgilang:

a) moll
b) moll

Quyidagi uchtovushliklar garmonik minorning qaysi tonalliklarida subdominant bo'lishini aniqlang va belgilang.

v) Tabiiy va garmonik minorning barcha tonalliklarida subdominant uchtovushligini quyidagi tartibda yozang.

C-dur, G-dur, F-dur, D-dur, B-dur... va h.k.

7. № 4 mashqda berilgan uchtovushliklar garmonik minorning qaysi tonalliklarida subdominant uchtovushligi bo'lishini aniqlang va belgilang.

Og'zaki mashqlar

1. Asosiy uchtovushliklarni quyidagi tonalliklarda tuzing: *Do major* (tabiiy), *Iya minor* (garmonik).

2. Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi tonalliklarida tonika, subdominant va dominant uchtovushliklarining tovushlarini ayting:

Sol major, mi minor, Fa major, re minor,
Re major, si minor, Re major, si minor,
Lya major, fa minor, Sol major, mi minor,
Fa major, re minor, Si major, sol minor,
Si major, sol minor, Do major, Iya minor.

3. Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi nomdosh tonalliklarida tonika, subdominant va dominant uchtovushliklarining tovushlarini ayting:

C-dur, c-moll, F-dur, e-moll,
F-dur, f-moll, H-dur, h-moll,
D-dur, d-moll, Es-dur, es-moll.

B-dur, b-moll, F#-dur, f#s-moll.
G-dur, g-moll, As-dur, as-moll.

4. Quyidagi uchtovushliklar qaysi majori tonalliklarida tonika, subdominant, dominant uchovushliklari bo'ladi:

5. Garmolik minorning qaysi tonalliklarida quyidagi uchtovushliklar tonika, subdominant bo'ladi:

6. Quyidagi uchtovushliklar garmolik minorning qaysi tonalliklarida dominant uchovushligi bo'ladi:

7. Qaysi major va minor tonalliklarida quyidagi tovushlar tonika uchovushligining asosiy tovushi (primasi) bo'ladi:

d, es, b, gis, cis.

8. Yuqoridagi tovushlar tabiiy major va garmolik minorning qaysi tonalliklarida a) tonika uchovushligining tertsiyasi; b) tonika uchovushligining kvintasi bo'ladi?

9. Qaysi major va minor tonalliklarida quyidagi tovushlar subdominant uchovushligining asosiy tovushi (primasi) bo'ladi:

a, b, cis, es, h.

10. Yuqoridagi tovushlar tabiiy major va garmolik minorning qaysi tonalliklarida a) subdominant uchovushligining tertsiyasi; b) subdominant uchovushligining kvintasi bo'ladi?

11. Qaysi major va minor tonalliklarida quyidagi tovushlar dominant uchovushligining asosiy tovushi (primasi) bo'ladi:

c, f, g, d.

12. Yuqoridagi tovushlar tabiiy major va garmolik minorning qaysi tonalliklarida a) dominant uchovushligining tertsiyasi; b) dominant uchovushligining kvintasi bo'ladi?

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Major va minorning turlicha tonalliklarida asosiy uchovushliklarni tonika, subdominant, dominant) chaling: a) tabiiy majorda; b) garmolik minorda; c) garmolik majorda; d) tabiiy major va garmolik minorning nomdosh tonalliklarida.

Asosiy uchovushliklarning aylannalari

Yozilgan mashqlar

1. Turlicha major va minor tonalliklarida quyidagi akkordlarni yozing: a) tonika uchovushligi, uning sekstakkordi va kvartsekstakkordi (F, F#-dur, f#s-moll).

2) subdominant uchovushligi, uning sekstakkordi va kvartsekstakkordi (G, G-moll, g-moll).

3) dominant uchovushligi, uning sekstakkordi va kvartsekstakkordi (D, D6, D64).

4) tertsiya uchovushligi, uning sekstakkordi va kvartsekstakkordi (E, Es, e, em).

2. Tabiiy major va garmolik minorning turlicha tonalliklarida akkordlarning quyidagi ketma-ketligini yozing:

- T - D6 - F;
- T - S6 - F;
- T6 - S - T6;
- S6 - T64 - D;
- T - D64 - T6;
- S6 - D - D6 - F;

3. a) Har bir misolni bir nechta major va minor tonalliklarida yozib, xususan:

- a) parallel tonalliklarda, masalan: D, h, As, f, H, gis va h, k.
- b) nomdosh tonalliklarda, masalan: G, g, Es, es va h, k.
- c) tonikalari bir-biridan xronatik yarim ton oraliqda joylashgan tonalliklar, masalan: C, Ces, Cis, a, as, ais, D, Des, f, fis va h, k.

Altersizya bejalganur ladi yoniga emas, balki notalar oldiga qo'yning. Masalan: F-S6-D-D6-T akkordlar ketma-ketligi F-dur tonalligida quyidagicha yoziladi:

3. Yuqoridagi vaziyatni garmolik majorda ham bajarating.
4. Quyidagi tonalliklarda dominant va subdominant uchitovushliklarini notung'un tovushlarni yechilish yo'li bilan tonika akkordiga qo'shing. C-dur, G-dur, F-dur, a-moll, e-moll, C-moll, Es-dur, g'-dur, As-dur, fs-moll, g-moll, gis-moll.

1. S6-T-D6. Akkordning tung'un tovushlarini o'qiyotib, notung'unlarni o'qiyotib, notalar oldiga qo'yning. Masalan: Dominant uchitovushliklarini yechilish yo'li bilan tonika akkordiga qo'shing. Masalan: C-dur, G-dur, F-dur, a-moll, e-moll, C-moll, Es-dur, g'-dur, As-dur, fs-moll, g-moll, gis-moll.

5. Quyidagi notung'un akkordlarini ko'rsatilgan tonalliklarda, notung'un tovushlarini yechilish yo'li bilan, tonika akkordiga qo'shing: C-dur, D-dur, a-moll, g-moll, As-dur, E-dur, dis-moll, f-moll, Ges-dur, h-moll.
 - a) dominant sekstakkordi (D6);
 - b) dominant kvartsekstakkordi (D64);
 - d) subdominant sekstakkordi (S6);
 - e) subdominant kvartsekstakkordi (S64).

Og'zaki mashqlar

1. Major va minorning quyidagi tonalliklarida tonika, subdominant va dominant uchitovushliklari, sekstakkordlari va kvartsekstakkordlari tovushlarini ayting.

Do major,	do minor,	Si major,	si minor,
Sol major,	sol minor,	Fa major,	fa minor,
Re major,	re minor,	Mi major,	mi minor,
Fa major,	fa minor,	La major,	la minor,

2. Quyida berilgan sekstakkordlar va kvartsekstakkordlar major va minorning qaysi tonalliklarida tonikaga, subdominantga va dominantga tegishli bo'lishini aniqlang.

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Tabiiy major va garmolik minorning quyidagi tonalliklarida uchitovushning quyidagi ketma-ketligini chaling:

F-D6-T6-T;	T-S6-D;	T-S6-D-D6-T;
F-S6-S64-S;	D-T64-D;	F-T6-S-S6-D-D6-F;
F-D6-D64-D;	T-D64-T6;	F-D64-T6-D6-F-S64-F;
F-D6-F;	T-S64-F;	F-T6-S-T64-S6-D-D6-F

2. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. Akkordlarning bir ketma-ketligini 3-4-oq notalar bilan (1-oq) misol kabi chaling: F-T6-S6-D6-F.

3. Har bir misolni bir necha major va minor tonalliklarida chalish lozim.
 - a) parallel tonalliklarda, masalan: D, h, As, f, H, gis va h.k.
 - b) nomdosh tonalliklarda, masalan: G, g, Es, es va h.k.
 - v) tonikalari bir-biridan xromatik yarim ton oraliqda joylashgan tonalliklar, masalan: C, Ces, Cis, a, as, ais, D, Des, f, fis va h.k.

2. Yuqoridagi akkordlarni arpedjio usulida (ya'ni akkord tovushlarini ketma-ket, birini izidan boshqasini) chaling:

- a) yuqorilama to'g'ri harakat bilan (pastdan yuqoriga);
- b) pastlama to'g'ri harakat bilan (yuqoridan pastga);
- d) bir akkordni yuqorilama harakat, navbatdgisini pastlama harakat bilan (yuqorilama harakatni pastlama harakat bilan almashirgan holda);
- e) «siniq» akkordlar shaklida.

Eslatma: Masalan, F-D64-T6-T akkordlari ketma-ketligini C-dur tonalligida quyidagicha chalish lozim:

- a) yuqorilama harakat bilan;
- b) pastlama harakat bilan;

d) yuqorilama harakatni pastlama harakat bilan almashirgan holda va aksincha:

2) esmiq akkordlar shaklida:

3. Quyida berilgan buslar va raqamlar bo'yicha akkordlar tuzing:

Yuqoridagi vazifada keltirilgan misollarni:

- 1) 4, 5, 6 ta alteratsiya belgili tonalliklarga;
- 2) berilgan tonallikdan yarim ton oraliqda joylashgan tonalliklarga;
- 3) ton pozitsiya qilib chaling, masalan: *G-dur*, *Ges-dur*, *a-moll*, *ais-moll*... va h.k.
- 4) Quyidagi misollardagi akkordlarni aniqlang va chaling:

7. Yuqoridagi vazifada keltirilgan misollarni boshqa tonalliklarga pozitsiya qilib, chaling.

4. Major va minorning yondosh uchtovushliklari

Takrorlash uchun savollar

1. Major va minorning qaysi uchtovushliklari yondosh uchtovushliklar hisoblanadi?
2. Tabiiy majorning pog'onalarida qanday uchtovushliklarni tuzish mumkin?
3. Tabiiy minorda-chi?
4. Garmonik minorda-chi?
5. Garmonik majorda-chi?

Yozma mashq va vazifalar

1. Barcha major tonalliklarida I, III, IV pog'onadagi minor uchtovushliklarini yozing.

2. Barcha minor tonalliklarida III, VI va VII pog'onadagi major uchtovushliklarni yozing.

3. Garmolik minorning barcha tonalliklarida II va VII pog'onadagi kamaytirilgan uchtovushliklarni yozing.

4. Garmolik minorning barcha tonalliklarida III pog'onadagi orttirilgan uchtovushliklarni yozing.

5. Garmolik majorning barcha tonalliklarida II va VII pog'onadagi kamaytirilgan uchtovushliklarni yozing.

6. Garmolik majorning barcha tonalliklarida VI pog'onadagi orttirilgan uchtovushliklarni yozing.

7. Quyidagi major uchtovushliklari qaysi 3 ta major va 4 ta minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Bu va bundan keyingi vazifalarda berilgan akkordlarning tonalligini aniqlash uchun major va minorning ikki turini: ya'ni, tabiiy va garmolik turini oling.

Masalan:

C G F a f e d
I IV V III I, V VI VII I.

8. Quyidagi minor uchtovushliklari qaysi 4 ta major va 3 ta minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C E F B As Es F
I IV VI II III VI IV g.

9. Quyidagi kamaytirilgan uchtovushliklar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C E F B As Es F
I IV VI II III VI IV g.

10. Quyidagi orttirilgan uchtovushliklar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C# D# F# As Es F
I IV VI II III VI IV g.

11. Quyidagi orttirilgan uchtovushliklar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

12. Quyidagi tovushlarning har birida uchtovushliklarning barcha pog'onalarini, har bir tuzilgan uchtovushlikning pastiga, qaysi tonallikka tegishli pog'onasiga tegishli ekanligini yozib qo'ying. (bunda major va minorning 2 turi, tabiiy va garmolik turlarini e'tiborga olmay *do, re, sol, fa, si, do#, fa#, sol#, mi#, la#, si#*).

13. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan tovushlardan sekstakkord va kvartsekkordlarning barcha turlarini tuzing; har bir tuzilgan kvartsekkordning qaysi tonallikka tegishli ekanligini yozib qo'ying. (bunda major va minorning 2 turi, tabiiy va garmolik turlarini e'tiborga olmay).

Eslatma: Sekstakkord va kvartsekkordlarning pog'onalari uning uchtovushligiga yoki asosiy tovushiga (primasiga) qarab aniqlanadi.

14. Quyidagi sekstakkordlar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C G F a f e d
I IV V III I, V VI VII I.

15. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan tovushlardan sekstakkord va kvartsekkordlarning barcha turlarini tuzing; har bir tuzilgan kvartsekkordning qaysi tonallikka tegishli ekanligini yozib qo'ying. (bunda major va minorning 2 turi, tabiiy va garmolik turlarini e'tiborga olmay).

Eslatma: Sekstakkord va kvartsekkordlarning pog'onalari uning uchtovushligiga yoki asosiy tovushiga (primasiga) qarab aniqlanadi.

16. Quyidagi sekstakkordlar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C G F a f e d
I IV V III I, V VI VII I.

17. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan tovushlardan sekstakkord va kvartsekkordlarning barcha turlarini tuzing; har bir tuzilgan kvartsekkordning qaysi tonallikka tegishli ekanligini yozib qo'ying. (bunda major va minorning 2 turi, tabiiy va garmolik turlarini e'tiborga olmay).

Eslatma: Sekstakkord va kvartsekkordlarning pog'onalari uning uchtovushligiga yoki asosiy tovushiga (primasiga) qarab aniqlanadi.

18. Quyidagi sekstakkordlar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C G F a f e d
I IV V III I, V VI VII I.

19. Yuqoridagi vazifada ko'rsatilgan tovushlardan sekstakkord va kvartsekkordlarning barcha turlarini tuzing; har bir tuzilgan kvartsekkordning qaysi tonallikka tegishli ekanligini yozib qo'ying. (bunda major va minorning 2 turi, tabiiy va garmolik turlarini e'tiborga olmay).

Eslatma: Sekstakkord va kvartsekkordlarning pog'onalari uning uchtovushligiga yoki asosiy tovushiga (primasiga) qarab aniqlanadi.

20. Quyidagi sekstakkordlar qaysi major va minor tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

Eslatma: Masalan,

C G F a f e d
I IV V III I, V VI VII I.

1. Tabiiy *Do* majorning barcha pog'onalarida uchtovushliklar tuzup va ularning turlarini aniqlang.
2. Tabiiy majorning pog'onalarida qaysi uchtovushliklar bo'lishi va ularning ketma-ket kelish tartibini aniqlang.
3. Tabiiy *Iya minorning* barcha pog'onalarida uchtovushliklar tuzup va ularning ketma-ket kelish tartibini aniqlang.
4. Yuqorida keltirilgan vazifani garmonik *Iya minor*da ham bajarin.
5. Garmonik *Do majorning* barcha pog'onalarida uchtovushliklar tuzup va ularning turlarini aniqlang.
6. Tabiiy *Do majorda* asosiy va yondosh uchtovushliklarning tovushlarini ayting.
7. Garmonik *Iya minor*da asosiy va yondosh uchtovushliklarning tovushlarini ayting.
8. Quyidagi tonalliklarda yondosh uchtovushliklarini ayting: *G-dur, c-moll, D-dur, g-moll, F-dur, f-moll, A-dur, b-moll, Fis-dur, es-moll*.
9. Quyidagi uchtovushliklar tabiiy majorning qaysi pog'onalarida uchraydi?

- a) major uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik.
10. Quyidagi uchtovushliklar tabiiy minorning qaysi pog'onalarida uchraydi?
- a) major uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik.
11. Quyidagi uchtovushliklar garmonik minorning qaysi pog'onalarida uchraydi?
- a) major uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik;
- e) orttirilgan uchtovushlik.
12. Quyidagi uchtovushliklar garmonik majorning qaysi pog'onalarida uchraydi?
- a) major uchtovushligi;
- b) minor uchtovushligi;
- d) kamaytirilgan uchtovushlik;
- e) orttirilgan uchtovushlik.

13. Quyidagi sekkord va kvartsekkordlar tabiiy va garmonik major hamda garmonik minorning qaysi tonalliklariga va ularning qaysi pog'onalariga tegishli ekanligini aniqlang.

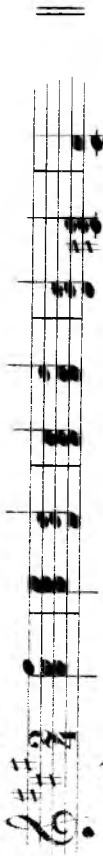
1. Quyidagi berilgan baslar va raqamlar bo'yicha akkordlar tuzing.

2. Rim raqamlari bo'yicha ko'rsatilgan akkordlar ketma-ketligini major va minor tonalliklarida chaling:

- 1-*V*II6-*V*-I6; 1-*V*II6-I6; 1-*V*II6-I6-I6-*V*6-I.
 1-I6-I16-*V*-*V*6-I; 1-*V*I6-*V*II6-I6-I16-*V*;
 1-I6-I*V*-I16-I64-*V*-I6.

3. Quyidagi misollarda ko'rsatilgan akkordlarni aniqlang va chaling:

b)

v)

5. Dominantseptakkord

Takrorlash uchun savollar

1. Quyidagi akkordni septakkord deyiladi?
2. Akkordning asosiy (prima) tovushidan boshlab, septakkord qanday intervallardan tashkil topadi?
3. Septakkordda har bir juft tovushlar orasi qaysi intervallarni hosil qiladi?
4. Major va garmonik minorning V pog'onasidan tuzilgan septakkordga qanday septakkord deyiladi?
5. Dominantseptakkord qanday belgilanadi?
6. Dominantseptakkord:
 - a) akkordning asosiy tovushidan yuqori tovushgacha;
 - b) har bir juft tovushlar orasini hisoblaganda qanday intervallardan tuziladi?
7. Dominantseptakkord tarkibiga qanday dissonans intervallar kiradi?
8. Dominantseptakkord asosida qanday uchtovushlik joylashgan?
9. Dominantseptakkord tarkibiga major va minorning qaysi turg'un va noturg'un tovushlari kiradi?
10. Dominantseptakkordning yechilishi nima? Dominantseptakkord qaysi uchtovushlikka va qanday tarzda yechiladi?

Yozma mashq va vazifalar

1. Barcha major va minor tonalliklarida dominantseptakkord tuzing.
2. Quyidagi tovushlarning har birida dominantseptakkord tuzing, ularni qaysi tonallikka tegishli ekanligini aniqlang va belgilang: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do \sharp , re \sharp , fa \sharp , sol \sharp , mi \flat , sob, lycar, sp, re \flat .*
3. Quyidagi tovushlarni dastlab tertsiya, keyin kvinta, undan keyin esa septima silatida mo'ljallab, dominantseptakkord tuzing: *do, re, mi, sol \sharp , si \flat , do \sharp , lycar, fa \sharp .*
4. Kvinta davrasi tartibi bo'yicha, barcha major va minor tonalliklarida dominantseptakkord tuzing va tonika uchtovushligiga yeching.
5. Quyidagi tovushlarning har birida dominantseptakkord tuzing, ularni qaysi tonallikka tegishli ekanligini aniqlang va yeching: *a, fis, b, cis, gis, h, des, f, d, es, e.*

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi kvinta davrasi tartibi bo'yicha, barcha major va minor tonalliklarida dominantseptakkord tuzing.

2. Quyidagi tovushlarning har birida dominantseptakkord tuzing, ularni qanday minorning qaysi tonalligiga tegishli ekanligini aniqlang: *sol, mi, do, do \sharp , do, re, sol \sharp , fa, si, lycar, re \flat , mi \flat .*

3. Quyidagi dominantseptakkordlar qaysi tonallikka tegishli ekanligini aniqlang:

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi har bir major va minor tonalliklarida dominantseptakkord tuzing va yeching: *C-a, F-d; D-h; B-g; A-fi, Es-c; As-f; H-gs; Des-ly; dis; Ges-es; Cis-as.*

2. Og'zaki mashqlarning № 3 vazifasida ko'rsatilgan dominantseptakkordlarni yeching.

3. Quyidagi har bir tovushda dominantseptakkord tuzib, qaysi tonallikka tegishli ekanligini aniqlang va yeching: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do \sharp , re \sharp , fa \sharp , sol \sharp , lycar, re \flat , mi \flat , sob, lycar, sp.*

6. Dominantseptakkordning aylannalari

Takrorlash uchun savollar

1. Dominantseptakkord nechta aylannamaga ega?
2. Dominantseptakkordning birinchi, ikkinchi va uchinchi aylannalari qanday ataladi?
3. Dominantseptakkordning aylannalari qaysi raqamlar bilan belgilanadi?
4. Pastdan yuqoriga qarab hisoblaganda dominantkvintseptakkord, dominanttertskvartakkord va dominantsekundakkord qaysi intervallardan iborat?
5. Nima uchun dominantseptakkordning 1 aylannasiga kvintseptakkord, 2-aylannasiga tertskvartakkord va 3-aylannasiga sekundakkord deyiladi?
6. Dominantseptakkordning aylannalari qaysi akkordlarga yechiladi?

2. Quyidagi tovuşlarda dominantseptakkord, kvintseksakkord tertskvartakkord va sekundakkord tuzing: *re, fa#z, si',iya, mi', doz, fa, solz, lav, si, rez, do, mi.*

3. Quyidagi akkordlarni aniqlang va yeching:

a)

b)

4. Quyidagi tovuşlarda dominantseptakkord va uning barcha aykmalarini tuzing, ularning tonalligini aniqlab, yeching: *e, b, a, g, f, es, d, b, fis, as, c, dis, cis, fs.*

5. Quyidagi shakllar bo'yicha barcha majar va minor tonalliklarida akkordlar ketma ketligini chating:

F-D7-T; T-D7 D6⁵-D4³-F; T-S6-D7-T;
 F-D6⁵-T; D-D2 D4³-D6⁵-T; F-T6-D-D2-T6-D4³-T;
 T6-D4³-T; T-F6-D4³-T; F-S6-D7-D6⁵-T;
 D-D2-T6; T-D6-D4³-T; T6-S-D4³-T.

6. Masalan, F-T6-D4³-D6⁵-T akkordlar ketma-ketligini *C*-dar tonalligida shunday chating kerak.

7. Quyidagi basket va raqamlar bo'yicha akkordlar tuzing:

1. 2. 3.

7. Yetakchi septakkord

Takrorlash uchun savollar

1. Yetakchi septakkord nima?
2. Yetakchi septakkord major va minorning qaysi pog'onasida tuziladi?
3. Yetakchi septakkord tarkibiga major va minorning qaysi notur'un pog'onalari kiradi?
4. Pastdan yuqoriga qarab hisoblaganda, yetakchi septakkord:
 - a) tabiiy majorda;
 - b) garmonik majorda;
 - v) garmonik minorida qaysi intervallardan iborat?
5. Yetakchi septakkord tarkibiga qaysi dissonans intervallar kiradi?
6. Yetakchi septakkordning asosida qaysi uchtovushlik tuzilgan?
7. Kamaytirilgan yetakchi septakkord nima va u qanday tuziladi?
8. Tabiiy majorning yetakchi septakkordi qanday ataladi va interval tarkibi bo'yicha, kamaytirilgan septakkorddan qanday farq qiladi?
9. Yetakchi septakkord qaysi akkordga va qanday tarzda yechiladi?
10. Yetakchi septakkord qisqacha qanday belgilanadi?

Yozma mashq va vazifalar

1. Barcha major va minor tonalliklarida kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing.
2. Quyidagi tovushlarda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing: *do, do#, re, re#, mi, mi#, fa, fa#, sol, sol#, la, la#, si, si#, sp.*
3. Tertsiyasi, kvintasi va septimasi *do, re, mi, fa#, si, mi#, sol#, fa, la* tovushi bo'lgan kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing.
4. Barcha major va minor tonalliklarida quyidagi tartibda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing va tonika uchtovushligiga yechin: *C-dur a-moll; G-dur - e-moll; F-dur - d-moll; D-dur - h-moll; B-dur - g-moll va h.k.*
5. Quyidagi tovushlarda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing, tonalligini aniqlang va yeching: *mi, sol, re, sol, si, re, la, mi, la, fa, si, do.*
6. Tabiiy va garmonik majorning barcha tonalliklarida kvinta davrasi tartibi bo'yicha kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing.

Og'zaki mashqlar

1. Barcha major va minor tonalliklarida yuqorilama kvinta davrasi tartibi bo'yicha kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing.
2. Quyidagi tovushlarda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing va ular tegishli bo'lgan tonalliklarni aniqlang: *fis, e, a, cis, d, dis, g.*

Quyidagi septakkordlarning major va minor tonalliklarini aniqlang.

3. Tabiiy va garmonik majorning quyidagi tonalliklarida kamaytirilgan yetakchi septakkordlar tuzing: *D, B, fis, As, F, Des, G, Ces, H, Ges, Cis.*

Uchtovushlarda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi 1, 2, 3, 4, 5, 6 yozma mashqlarni tonelpianoda ham bajarib, og'zaki mashqlarning № 3 vazifasida berilgan kamaytirilgan yetakchi septakkordlarni tonika uchtovushligi tovushlariga yeching.

8. Kuydagi akkordlar

Takrorlash uchun savollar

1. Akkord figuratsiyasi nima?
2. Arpedjio (arpeggio) nima?

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi akkordlarni aniqlang.

13. 14. 15. 16.

17. 18. 19. 20.

21. 22. 23. 24.

25. 26. 27. 28.

29. 30. 31. 32.

2. Quyidagi kuylarda tonika, subdominant va dominant tovushlaridan hosil bo'luvchi, aniq ifodalangan akkordlarni toping va aniqlang.

3) Quyidagi kuylarda uchtovushliklar va ularning aylantmalarini toping.

1. Allegretto

Rus xalq qo'shig'i

2. Allegro

Ukraincha «Balzor qo'shig'i»

5. Adagio

Ukrain xalq qo'shig'i

6. Shoshmasdan

Qadimiy raqs «Kontradians»

7. Allegro

L. Betxoven. Shotlandcha qo'shig'i

Moderato

Cheh xalq qo'shig'i

7. Allegro

Ukrain xalq qo'shig'i

8. Allegro agitato

M.Glinka. «Ruslan va Lyudmila» operasi dan

9. Moderato

F.Shubert. «Qaveq»

10. Moderato

L. Betxoven. Tirolecha qo'shiq, op.107, nomi 1

11. Andantino

F.Shubert. Raqq

12. Allegro

Nemis xalq raqqi

13. Quvnoq va tetik

R.Shuman. «Quvnoq deliqon»

11. Moderato non troppo

M.Musorgskiy. «Sorochin yarmarkasi» operasidan

15. Allegro

R.Shuman. «Botir chavandoz», op.68

16. Allegro

G.F.Gendel. Organ va orkestr uchun konsert

17.

V.A.Motsart. Menuet

18.

Ukrain xalq qo'shig'i

Three staves of musical notation in G major, 2/4 time. The first staff starts with a piano (*p*) dynamic, the second with mezzo-forte (*mf*), and the third with pianissimo (*pp*). The melody consists of eighth and quarter notes.

19. Andante con moto

Polsha xalq qo'shig'i

Two staves of musical notation in G major, 3/4 time. The melody is marked mezzo-forte (*mf*) and consists of quarter and eighth notes.

20. Moderato

Ukrain xalq qo'shig'i

One staff of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Moderato and consists of eighth and quarter notes.

21. Presto

I. Gaydn. 18-simfoniya

Two staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Presto and consists of eighth and quarter notes.

22.

Chex xalq qo'shig'i

One staff of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Chex xalq qo'shig'i and consists of eighth and quarter notes.

23. Allegro

Polsha xalq qo'shig'i

Two staves of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Allegro and consists of eighth and quarter notes.

24. Allegretto

I. Gaydn. Raqs

One staff of musical notation in G major, 3/4 time. The melody is marked Allegretto and consists of quarter and eighth notes.

25. Allegretto ma non troppo

J. Ramo. Jiga

One staff of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Allegretto ma non troppo and consists of quarter and eighth notes. A forte (*f*) dynamic marking is present.

26. Allegro con fuoco

F. Mendelson. So'zsiz qo'shig'

One staff of musical notation in G major, 2/4 time. The melody is marked Allegro con fuoco and consists of eighth and quarter notes. A piano (*p*) dynamic marking is present.

b) Quyidagi kuylarda septakkordlar (dominantseptakkord va uning o'zlammalari, yetakchi septakkord) shuningdek, barcha boshqa akkordlarni toping va aniqlang.

Chex xalq qo'shig'i

1.

V.A.Motsart. Sonatina

2.

Polsha xalq qo'shig'i

3. Moderato

V.A.Motsart. «Don Juan» operasidan

4. Allegro

V.A.Motsart. «Ekossez»

5.

6.

Andantino N.Rimskiy-Korsakov. «Shoh Sulton Isqitda ertak» operasidan

L.Betxoven. Kontradans

9. Allegretto

Polsha xalq qo'shig'i

10. Largo

Dj.B.Pergolezi. 13-sonata

11.

Xorvat xalq qo'shig'i

1. Chex xalq qo'shig'i

2. V.A. Motsart, Sonatina

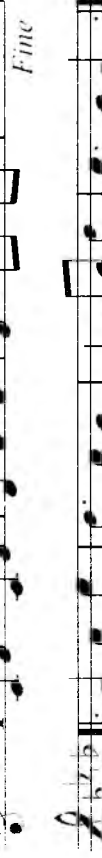
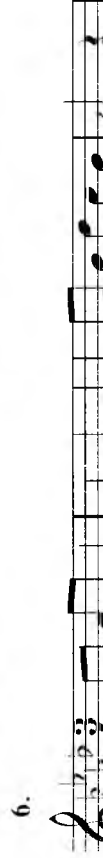
3. Moderato Polsha xalq qo'shig'i

4. Allegro V.A. Motsart, «Don Juan» operasidan

5. V.A. Motsart, «Ekossez»

Fine
D.C.

6. Andantino N. Rimskiy-Korsakov, «Shoh Sulton haqiqida ertak» operasidan

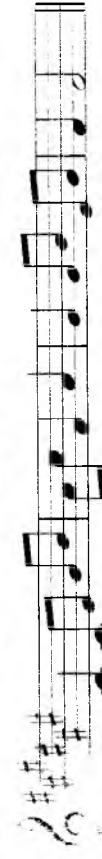
L. Betxoven, Kontradans

7. Allegretto

Polsha xalq qo'shig'i

10. Largo

Dj. B. Pergolezi, 13-sonata

11. Xorvat xalq qo'shig'i

12. Moderato

V.A. Molsart. «Norma»

13.

Ukrain xalq qo'shiqi

14. Allegro non troppo

Polsha xalq qo'shiqi

15. Agitato

F. Mendelson. «So'zsiz qo'shiq»

16. Moderato

Folha xalq qo'shiqi

17. Moderato

Chey xalq qo'shiqi

18. Allegro non troppo

L.S. Bay. Engli

19. Allegro

Di. Verdi. «Trubadur-Maddoh» operatsidan

20. Allegro

F. Schubert. «Bo'ronli to'ng»

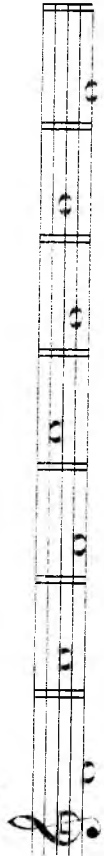
XROMATIZM

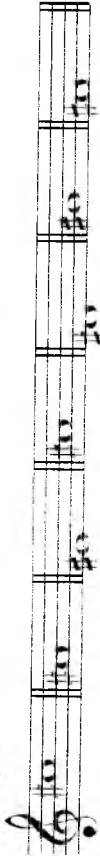
Takrorlash uchun savollar

1. Ladning qanday ko'rinishlari «xromatizm» tushunchasi ostiga birlashadi?
2. Diatonik yarim ton va diatonik ton nima?
3. Xromatik yarim ton va xromatik ton nima?
4. Major (tabiiy) ladning qaysi notug'un pog'onakari xromatik ravishda o'zgartirilishi (alteratsiyalanishi) mumkin? Qaysi yo'nalishda (yuqoriga, pastga)?
5. Minor (tabiiy) ladning qaysi notug'un pog'onakari xromatik ravishda o'zgartirilishi (alteratsiyalanishi) mumkin? Qaysi yo'nalishda (yuqoriga, pastga)?
6. Xromatik gamma nima?
7. Major va minor xromatik gammakari yozilishining qanday qoidakari qabul qilingan?
8. Xromatik gammalarning yozilish qoidalari nimaga asoslangan? Qanday hollarda bu qoidalar o'z ahamiyatini yo'qotadi?
9. Xromatik gammaning major yoki minorligi nima bilan aniqlanadi?
10. Qanday intervallarga xromatik intervallar deyiladi?

Yozma mashq va vazifalar

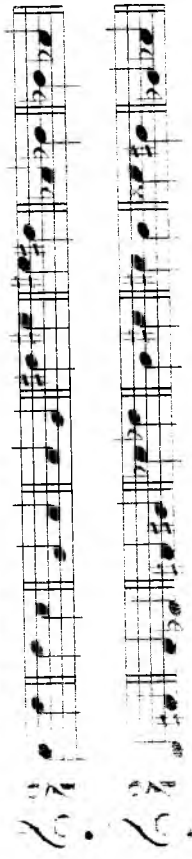
1. Quyidagi tovushlardan yuqoriga va pastga tomon diatonik va xromatik yarim tonlar tuzing:

a)

b)

10. Quyidagi mashqda berilgan tovushlardan diatonik butun tonlar, yarim ton bo'lgan joylarda esa xromatik butun tonlar ham tuzing. Quyidagi tovushlar orasini xromatizm bilan to'ldiring:

11. Quyidagi tonalliklarda major va minor ladning har bir turg'un pog'onasiga yondosh diatonik va xromatik notug'un tovushlarni yozing:

1. *C-dur, G-dur, F-dur, D-dur, H-dur, Es-dur, Fis-dur, a-moll, e-moll, d-moll, h-moll, gis-moll, es-moll, fis-moll.*

12. Ushbu ladning har bir pog'onalarini oq, notug'un pog'onalarini esa qora notalar bilan yozing.

13. Majorda II pog'onani xromatik yarim tonga ko'tarish va pasaytirish natijasida hosil bo'ladigan quyidagi xromatik intervallarni: *C, G, F, A, Des, H, Es, D, B, E* tonalliklarida tuzing va yeching:

orttirilgan sekundlar, orttirilgan kvintalar, orttirilgan sekstalar, kamaytirilgan septimalar, kamaytirilgan kvartalar, kamaytirilgan tertsiyalar.

14. Minor II pog'onani pasaytirish natijasida hosil bo'ladigan yuqoridagi intervallarni *a, e, d, h, g, fis, c, cis, b* tonalliklarida tuzing va yeching.

15. a) Majorda:

ko'tarilgan VI va pasaytirilgan IV pog'onalar,

tabiiy VII va II pasaytirilgan pog'onalar,

tabiiy IV va pasaytirilgan II pog'onalar oralarida hosil bo'ladigan

orttirilgan seksta va kamaytirilgan tertsiya intervallarni *C, Cis, D, Des, E,*

Es, F, Fis, G, Ges, A, As, B, H tonalliklarida:

b) minorlarda:

tabiiy VI va pasaytirilgan IV pog'onalar,

pasaytirilgan II va ko'tarilgan VII pog'onalar oralarida hosil bo'ladigan

orttirilgan seksta va kamaytirilgan tertsiya intervallarni *a, as, h, b, cis, d,*

dis, e, es, f, fis, g, gis tonalliklarida tuzing va yeching.

16. Quyidagi intervallarni ko'rsatilgan tonalliklarda turg'un tovushlarga

yeching:

12. II pog'onani ko'rish, IV ni ko'rish va VII ni ko'rish natijada hosil bo'ladigan yuqoridagi xromatik intervallarni turlicha minor tonalliklarda tuzing va yeching.

13. Oritirilgan seksta va kamaytirilgan tertsiya intervallari qaysi intervallarga yechiladi?

14. Oritirilgan seksta va kamaytirilgan tertsiya intervallarining yechilishida ovoz harakatlarning farqi nimadan iborat?

15. Quyidagi tonalliklarda xromatik majior gammalarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha o'qing:

B, A, F, E, As, G, Es, D, Ges, H, Des, Fis, Ces.

16. Quyidagi tonalliklarda minor xromatik gammalarini yuqorilama va pastlama harakat bo'yicha o'qing:

a, c, d, fis, g, h, c, es, gis, as, b, dis, abs.

17. Quyidagi majior va minor xromatik gammalarini o'qing:

yuqorilama *Faz majior,*
 pastlama *Solz majior,*
 pastlama *Si majior,*
 yuqorilama *Faz minor,*

pastlama *re minor,*
 yuqorilama *solz minor,*
 yuqorilama *sol minor,*
 pastlama *Doz majior.*

18. Xromatik gammalarning quyidagi bo'laklari qaysi majior va minor tonalliklariga tegishli ekanligini aniqlang:

19. Quyidagi kuylarni kad va tonalliklarini aniqlang, ularda uchraydigan ba'zi xromatik tovushlarni (xromatik tovushlar o'tkinchi va yordamchi tovushlar) ko'rsinshida; pog'onama-pog'ona yoki sakrama harakat tarzida; xromatik gamma bo'icha harakati shaklida bo'lishi mumkin) xromatik gamma va amuqlang. Har bir kuyni kad tonalik jihatidan tabiiy qilib, fortepiano va fortepianoda chalinib zarur.

V.A. Motsart. Raqs

I. Gaydn. Raqs

3. a) Allegretto quasi andantino J. Bizc. «Karmen» operasidan

6. Allegro
Lyove. Ballada

b)

Andante con moto
P. Chaykovskiy. «Qarg'a avol» operasidan

4. Presto
K. M. Beber. Menuet

5. Allegro vivace
P. Chaykovskiy. «Uyqudagi go'zal» baletidan

6. Allegro
Lyove. Ballada

8. Allegro assai
I. Gaydn. 15-simfoniya

9.
G. Donisetti. «Lyuchiya di Lammermur» operasidan

10. Allegro
V. A. Motsart. Fortepiano uchun 5-konsert

F.Shopen. Prelyudiyu

1. Allegro agitato

11. Grazioso L. Betxoven. Fortepiano uchun 2-sonata, op. 1

12. Lento K.Sen-Sans. «Samson va Dalila» operasidan

13. Poco andante E.Grig. Elegiya, op.47

14. Moderato e con grazia K.M.Veber. Rondo brillante, op.6

16. Sempre lento (Cantando) Fr.List. Petrarki

17. Moderato T.Xrennikov. «Bulbul-airgul haqida vash etganidek»

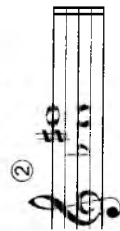
Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. 164-167 betlardagi 19-vazifada berilgan kuylarni lad va tonalligini aniqlang va ularni fortepianoda chaling.
2. Quyidagi xromatik intervallarni ko'rsatilgan tonalliklarda tung'un tovushlarga yeching:

D-dur,
e-moll;

Es-dur,
g-moll;

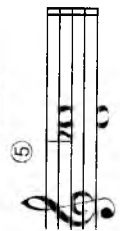
G-dur,
dis-moll;

Fis-dur;

B-dur,
as-moll;

A-dur,
B-dur;

F-dur, As-dur,
e-moll;

G-dur,
Fis-dur;

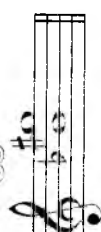

A-dur,
b-moll;

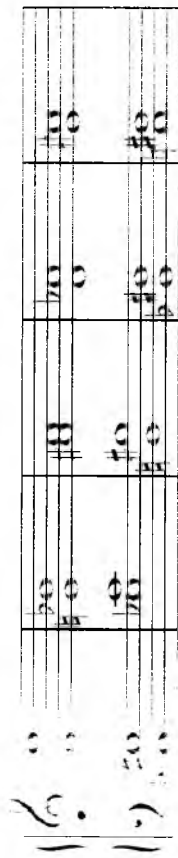

D-dur,
a-moll;

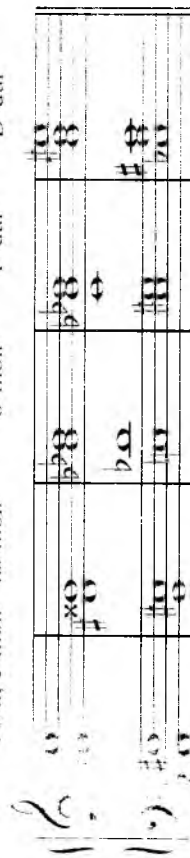
(10)

D-dur, a-moll
E-dur, d-moll
Des-dur,
f-moll
cis-moll
fis-moll
Es-dur
g-moll
h-moll
E-dur, H-dur

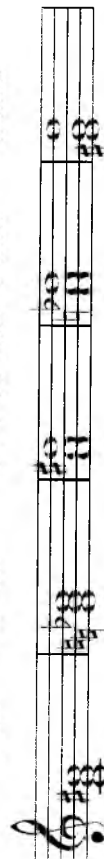
D-dur,
e-moll, c-moll
dis-moll
fis-moll
f-moll
b-moll
F-dur
D-dur

3. Quyidagi akkordlar tarkibidagi xromatik intervallarni toping va aniqlang; berilgan noturg'un akkordlarni ko'rsatilgan tonalliklarda, turg'un tovushlarga tortilishi bo'yicha, yeching:

a)

F-dur, G-dur, Ges-dur D-dur, Fis-dur
E-dur Des-dur e-moll, a-moll b-moll h-moll

F-dur Es-dur H-dur D-dur,
d-moll, g-moll

MODULYATSIYA

Takrorlash uchun savollar

1. Pog'onadosh tonalliklar deb nimaga aytiladi?
2. Tonalliklarning pog'onadoshligi nima bilan aniqlanadi?
3. Berilgan majoz va minor tonalliklariga qaysi tonalliklar yaqin pog'onadosh hisoblanadi?
4. Modulyatsiya nima?
5. Kuyda (yaqin tonalliklarga) modulyatsiya qanday tarzda ro'y beradi?
6. Asosiy tonallikning va kuyda yoki butun asar davomida uchraydigan boshqa tonalliklarning, alteratsiya belgilari odatda qayerga qo'yiladi?
7. Kuyda ro'y bergan modulyatsiyani qanday qilib aniqlash mumkin?

O'g'zaki mashqlar

1. Quyidagi tonalliklarga pog'onadosh bo'lgan barcha tonalliklarni ayting: *F-dur, e-moll, Des-dur, h-moll, A-dur, es-moll, H-dur, g-moll, fis-moll, As-dur, D-dur, c-moll, Fis-dur, b-moll.*

2. Quyidagi kuylarda, xromatik belgi va yangi tonallikning tonikasi paydo bo'lishi bilan, topish mumkin bo'lgan modulyatsiyani aniqlang:

1. **Adagio**

Rus xalq qo'shig'i

2. **Allegretto**

L. Betxoven. Fortepiano uchun sonata, op.2

Andante

F. Mendelson. «So'zsiz qo'shiq»

3. **Moderato**

V.A. Motsart. Fortepiano uchun bolalar pyesasi

5. **Tez**

Don qozoqlarining kuyi. «Qazachiq»

6. *Allegro con moto*

A. Gurilyev. «Oqlov»

7. *Kuchli va tetik*

R. Shuman. «Notamish», op. 68

8. *Allegro*

Ukrain xalq qo'shig'i

9. *Marciale*

R. Shuman. «Bahor qo'shig'i», op. 45, 2-son

10. *Moderato*

M. Glinka. «Eh, go'zal ma'shuqqa»

11. *Sekin*

R. Shuman. Romans, op. 54, 3-son

12. *Andante espressivo*

F. Mendelson «So'zsiz qo'shig'i»

13. *Andantino*

Ukrain xalq qo'shig'i

14. Allegro con brio

L. Beethoven, 2-simfoniya

15. Allegro assai

P. Chaykovskiy, Vals

16. Allegro

Ukrain xalq qo'shig'i

17. Allegretto

Rus xalq qo'shig'i

18. Juda tez emas

F. Schubert, «Forch»

19. Andante mosso

M. Glinka, «Ivan Susanin» operasidan

3. Quyidagi kuylarda, yaqin tonaliklarga bo'lgan proodniyatixani tanqilang

1. Andante quasi allegretto

A. Dargomizskiy, «Sen meni tezda unutasan»

2. Allegro moderato

P. Chaykovskiy, 5-simfoniya

3. Moderato

V.A.Motsart. «Don Juan» operasidan

4. Andante espressivo

L.S.Bux. Fuga

5. Juda tez emas

Rus xalq qo'shig'i

6. Moderato

Ukain xalq qo'shig'i

R.Shuman. «Sho'rning nutohazasi», op.15, 13-son

8

A.Serov. «Yovning kuchi» operasidan

9.

Shotland xalq qo'shig'i

10. Allegro ma non troppo

L. Betxoven. Violonchel uchun sonata, op.69

11. Con anima

F. Shopen. Mazurka

12. Andante sostenuto

F. Mendelson. «Zayuleyka»

4. Og'ishmaga ega bo'lgan quyidagi kuylarda:

- a) kuyning asosiy tonalligini;
- b) qaysi tonallikka og'ishma qilinganligi va uni qaysi joydan boshlanganligini aniqlang;

1. Allegro moderato

R. Shuman. Qo'shiq, op. 36, 1-son

2. Moderato

A. Varlamov. «Men uni sevadim»

3. Andante

R. Shuman. Variatsiyalar

4. Allegretto non troppo lento

A. Dargomijskiy. «Tungi sharaf»

5. Andante

Morav xalq qo'shiqi

6.

Rus xalq qo'shiqi

7. Presto

Venger xalq qo'shiqi

8. Andante

F. Mendelson. «Salomalaykum!»

9. Moderato

A. Dargomijskiy. «G'oyatda tashmankan»

10. Adagio sostenuto

I. S. Baix. «Astus triguis»

11. Allegretto non troppo

F. Mendelson. «Dala gullari»

12. Moderato K.M. Veber. «Men atirgʻulni koʻrdim», op.15, 5 son

13. Birmuncha sekin A.Yakovlev. «Qish oqshomi»

14. Allegro

F. Schubert. Qoʻshiq, op.105, 1 son

15. Moderato

A. Dargomijskiy. «Ogʻushlarimga talpinaman»

5. Uzoq tonalliklarga va nomdosh tonallikka bo'lgan modulyatsiyalarni aniqlang:

1. **Allegro con spirito** M. Glinka. «Ruslan va Lyudmila» operasidan

2. **Og'ir** F. Shubert, Op. 4, 2-son

Moderato F. Shubert, «Min'ona»

Adagio L. Beethoven, 9-simfoniya

5. **Allegretto** I. Brahms

6. **Allegretto** L. Beethoven, 7-simfoniya

9. Tempo di valse

R. Glier. Vals

10. Andantino con moto

N. Chemberdji. «Dengizchi qo'shig'i»

7. Allegretto

Fr. Schubert. «Vaqt parvozi»

8. Andante

Dj. Meyerber. «Iblis Robert» operasidan

XALQ MUSIQASI LADLARI

Takrorlash uchun savollar

1. Musiqada major va minor ladlaridan tashqari, boshqa ladlar mavjudmi?
2. Qadimda G'arbiy Yevropa va Sharq musiqasida qanday ladlar qo'llanilgan?
3. Yetitta qadimiy ladlar nomlarini sanab bering.
4. Xalq musiqasida bu ladlarning qaysi birlari uchraydi?
5. Tetraxord nima?
6. Tetraxordlarning qancha turi bor va ular bir-biridan nimasi bilan farq qiladi?
7. Quyidagi ladlarni tabiiy major va tabiiy minor bilan taqqoslagan holda tavsiflab bering: doriy, frigiya, lidiy, miksolidiy.
8. Yuqorida ko'rsatilgan ladlardan qaysilarining turg'un pog'onalari major uchtovushligidan iborat? Minor uchtovushligidan-chi?
9. Quyidagi ladlarning bir-biridan farq qiltuvchi lad belgilarini ko'rsating: doriy, frigiya, lidiy, miksolidiy.
10. Pentatonika nima?
11. Pentatonikaning major va minor bilan o'xshash va farq qiltuvchi elementlarini ko'rsating.
12. Pentatonikaning farq qiltuvchi lad belgilarini ko'rsating.
13. Ikkita orttirilgan sekundali lad gammasi qanday tuziladi?
14. O'zgaruvchan lad nima?
15. Major-minor deb qanday ladga aytiladi?
16. Butun tonli gamma qanday bo'ladi va unda qancha pog'ona bor?

Yozma mashq va vazifalar

1. *Re, Iya, fa#, si, mi, do#* tovushlaridan tetraxordlarning turlicha ko'rinishlarini yozing.
2. Berilgan tovushlarni tonika sifatida qabul qilib, besh pog'onali major va minor pentatonikasini yozing: *do, fa, si, sol#, si#, do#, re#, Iya, mi*.
3. Yuqoridagi mashqda ko'rsatilgan tovushlardan *doriy, frigiya, miksolidiy, lidiy* va *ikkita orttirilgan sekundali* gammalarni yozing.

180-239 betlarda berilgan kuylarni ladini aniqlang; kuy tovushqatorini, kompassini, ladning turg'un va noturg'un pog'onalarini yozing.

Og'zaki mashqlar

1. Quyidagi gammalar qaysi ladga (doriy, frigiya, lidiy, miksolidiy) tegishli ekanligini aniqlang:
 tonikasi re tovushidan boshlangan 4 ta bemolli;
 tonikasi si tovushidan boshlangan 4 ta diyezli;
 tonikasi sol tovushidan boshlangan 3 ta bemolli;
 tonikasi sol tovushidan boshlangan 2 ta diyezli;
 tonikasi do tovushidan boshlangan 1 ta diyezli;
 tonikasi Iva tovushidan boshlangan 1 ta bemolli.

2. Quyidagi ladlarning tonikasini ayting:

3. 5 ta diyezli va 2 ta bemolli doriy ladi;
- 5 ta diyezli va 3 ta bemolli frigiya ladi;
- 4 ta diyezli va 4 ta bemolli miksolidiy ladi;
- 6 ta diyezli va 1 ta bemolli lidiy ladi;
- 7 ta diyezli va 5 ta bemolli frigiya ladi;
- 6 ta bemolli va 4 ta diyezli doriy ladi;
- 4 ta diyezli va 3 ta diyezli miksolidiy ladi;
- 3 ta bemolli va 2 ta diyezli lidiy ladi.

3. Quyidagi ladlarning qancha va qanday alteratsiya belgilari bor:

- a) tonikasi *fa*; *si* tovushlari bo'lgan doriy ladi?
- b) tonikasi *re*; *lyep* tovushlari bo'lgan lidiy ladi?
- d) tonikasi *fa#*; *sol* tovushlari bo'lgan frigiya ladi?
- e) tonikasi *si*; *mi#* tovushlari bo'lgan miksolidiy ladi?

4. Quyidagi kuylarni ladi, tonikasi, ladning turg'un va noturg'un pog'onalarini aniqlang:

1. *si la fa mi a* 1. Bu kuylar doriy, frigiya, lidiy, miksolidiy, ikkita orttirilgan sekundali, o'zgaruvchan, major-minor va pentatonika ladlarida yozilgan.

2. Har bir kuyni ladi aniqlangandan keyin, fortepianoda chaling:

- a) Xalq kuylari:

1. Shoshmasdan

O'zbek xalq qo'shig'i «Paxta do'ndiq»

2. Allegro molto

Rus xalq qo'shig'i

3. Bir tekis, shoshmasdan

Tatarcha

4. Adagio

Ukraincha

5. Sho'x

O'zbek xalq qo'shig'i «To'y muborak»

6. Andante

Rus xalq qo'shig'i

Ukrain xalq qo'shig'i

8. Shoshmasdan

O'zbek xalq qo'shig'i «Maktab»

9. Sho'x

O'zbek xalq qo'shig'i «Nigoriim kelur»

10. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Notavonman»

11. Osoyishta

Qirg'izcha

12.

Ukraincha

13. Juda keng

Qirg'izcha

14. Sekin

Qoraqalpoq xalq qo'shig'i «Aruxon»

15. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Chaman ichra»

16. Shoshmasdan O'zbek xalq qo'shig'i «Dala»

17. Andante Ukraincha

18. Allegretto Rus xalq qo'shig'i

19. Sekin, ohangdor O'zbek xalq qo'shig'i «Bahor ayyomida»

20. Sekin O'zbek xalq qo'shig'i «Saodat ohi»

21. Sekin

Qozoqcha

Musical notation for exercise 21, Qozoqcha. It consists of three staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The first staff has a dynamic marking of *mf*. The second staff has a dynamic marking of *f*. The third staff has a dynamic marking of *mf*. The piece concludes with a dynamic marking of *p*.

22. Quvnoq, tetik

Rus xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 22, Quvnoq, tetik, Rus xalq qo'shig'i. It consists of two staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature.

23.

Ukrain xalq qo'shig'i

Musical notation for exercise 23, Ukrain xalq qo'shig'i. It consists of two staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature.

24. Sekin

Qoraqalpog xalq qo'shig'i «Dilbar»

Musical notation for exercise 24, Qoraqalpog xalq qo'shig'i «Dilbar». It consists of two staves of music in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 2/4 time signature.

Musical notation for exercise 25, Chaqqon, O'zbek xalq qo'shig'i «Sayri bog'». It consists of three staves of music in treble clef with a key signature of one flat (Bb).

25. Chaqqon

O'zbek xalq qo'shig'i «Sayri bog'»

Musical notation for exercise 25, Chaqqon, O'zbek xalq qo'shig'i «Sayri bog'». It consists of six staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature.

26. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Suvchi yigit»

Musical notation for exercise 26, Sekin, O'zbek xalq qo'shig'i «Suvchi yigit». It consists of two staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature.

27. Allegro

Gruzinchka

28.

Armancha

29.

Ruscha

30. Birnuncha fez

Beloruscha

31. Shoshmasdan

Tojik xalq qo'shig'i «Sevikli yor keladi»

32.

Manchi

33. Sekin

O'zbek xalq qo'shig'i «Do'mbog'im»

34.

Armanchi

35. Og'ir va g'amgin

Qirg'izcha

36. Chiqqon, sho'x

O'zbek xalq qo'shig'i «Signal»

37. Juda og'ir

Rus xalq qo'shig'i

40 kompozitorlar asarlaridan namunalari:

11. Sekin
A. Otajonov musiqasi. «Oro berib o'zingga»

Armanvachi

Moldovancha

40. Osoyishita va mungli

Qirg'izcha

42. Shoshmasdan, ohangdor

I. Hamroyev. Chang uchun konsert

38. Allegretto

39.

43. Vals sur'atida

Sh. Ramazonov musiqasi. «Bog'cha vals»

44. Sho'x

T. Jalilov musiqasi. «Ey, do'stlar»

45. Tranquillo

N. Rimskiy-Korsakov. «Pskovlik ayol» operasidan

46. Allegro moderato e tranquillo

I. Griq. «Bolal-ik kumlarimdan», op. 65

I.S. Bav. Kantata

48. Adagio

M. Musorgskiy. «Bois-Crochunov» operasidan

49. Sekin

A. Xalimov musiqasi. «Vatanim - jonim onam»

50. Juda tez

G.Mushel. «Simfoniya»

Musical notation for exercise 50, consisting of three staves of music in a key with two flats and a common time signature.

51. Shoshmasdan

I.Hamroev musiqa. «Baxiyor qizman»

Musical notation for exercise 51, consisting of four staves of music in a key with two flats and a 2/4 time signature.

52. Shoshmasdan

J.Shomurodov musiqa. «Bahorni saymoq»

Musical notation for exercise 52, consisting of three staves of music in a key with two flats and a 2/4 time signature.

Musical notation for exercise 53, consisting of four staves of music in a key with two flats and a common time signature.

53. Shoshmasdan

D.Zokirov musiqa. «Qishloq dalasi»

Musical notation for exercise 53, consisting of three staves of music in a key with two flats and a common time signature.

54. Molto adagio

L.Betkoven. Kvartet, op.132

Musical notation for exercise 54, consisting of two staves of music in a key with two flats and a common time signature, marked with a piano (p) dynamic.

55. Moderato

A. Borodin. 3-simfoniya

56.

G. Fore. «Pavana»

57. Moderato

A. Xaqlatuyyan. «Sevimli bog'im»

58. Lento

F. Shopen. Mazurka, op.24, 1-son

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. Quyidagi tovushlarni tonika hisoblab, ulardan doriy, frigiyy, lidiy, miksoldiy gammalarini tuzing: *mi, do#, fa, sol#, re, lyap, reb, sol*.

2. Quyidagi tovushlarni tonika hisoblab, ulardan besh pog'onali va 2 ta orttirilgan sekundali gammalarni tuzing: *lya, do, fa#, mi#, sol#, si, re, lya?*

KUY

1. Kuyning harakat yo'nalmasi

Takrorlash uchun savollar

1. Kuy nima?
2. Kuyning asosiy elementlari qaysiklar?
3. Melodik harakat nima?
4. Melodik harakatning avji nima?
5. Melodik harakatning asosiy turlarini sanab bering.
6. Sekventsiya nima?

Og'zaki mashqlar

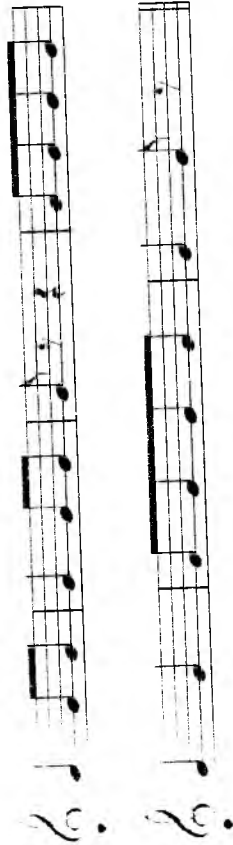
1. Quyidagi kuylarda:

- a) melodik harakatni umumiy yo'nalishini (yuqorilama: pastlama; to'lqinsimon; aralash) aniqlang.
- b) kuy harakatining qanday o'zgarib turishini (yuqorilama harakatni pastlama harakat bilan (yoki aksincha) almashishi va h.k. larini) kuzatib.
- d) kuyning avjini toping va uning joylashgan o'rni (kuyning boshida; o'rtasida yoki oxirida) ko'rsating.
- e) kuy harakatini xarakterini (ravon harakat: pog'onama-pog'ona (to'g'ri) harakat; sakrama va aralash harakat) aniqlang.
- f) kuyda katta intervallarga sakrashlarni mavjudligini aniqlang; bunday sakrashlarning ravon, pog'onama-pog'ona kuy harakati bilan o'zaro munosabatlarini ko'rsating.
- g) kuydagi takroriy melodik shakllarni (aniq takror, sekventsiyali takror, variatsiyali takror) ko'rsating.

Kuylarni melodik tahlil qilish uchun misollar

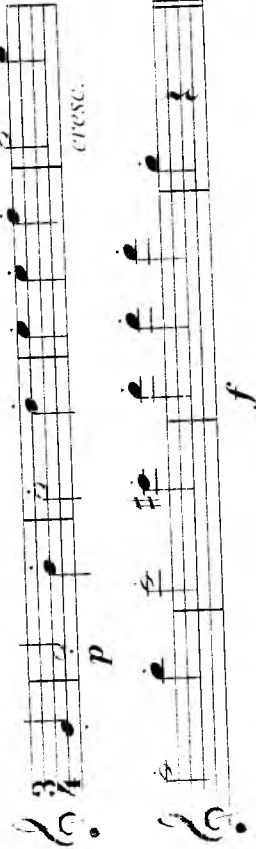
Rus xalq termasi

1.

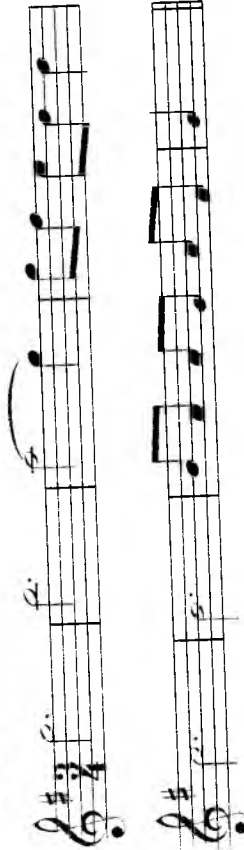
Allegro molto e vivace

L. Betxoven. I-simfoniya

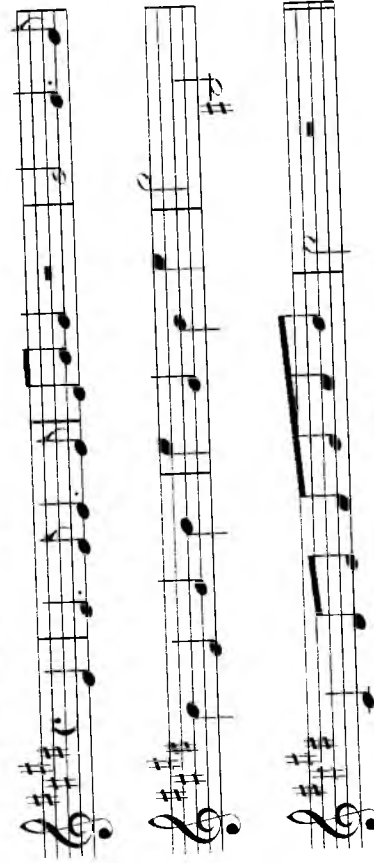
3. Allegretto

I. Gaydn. Raqs

4. Allegro con brio

L. Betxoven. «Fidelio» operasidan

5. Allegro V.A. Motsart. «Seraliyadan olib qochish» operasidan

6. Sekin A. Xachaturyan. «Boshqoq to'lisha boshladi»

7. Allegretto L. Betxoven. Allemanda

8. Largo

A. Korelli. Sarabanda

9. Ohangdor

R. Hamroyev musiqasi. «Ulug'bek yulduzidan»

10. Andante

N. Rimskiy-Korsakov. «Shoh Sulton haqida erak» operasidan

11. Andante sostenuto

I.S. Bax. Prelyudiyi

12. Allegro

G.F.Gendel, «Pissakalya»

13. Allegro

R.Shuman, «Kapaiaklar»

14. Andante sostenuto

I.S.Bax, Kaprichio

15. Allegro moderato

I.Vardi

16. Non troppo allegro

S.Prokofyev, Mumtoz simfoniyadan gavot

17. Cantabile

P. Chaykovskiy. 4-simfoniy

Narrante e lugubre

N. Myaskovskiy. Fortepiano uchun sonata, op. 57

18. Allegretto

V.A. Motsart. «Schrli nay» operasidan

21. Allegro

N. Rimskiy-Korsakov. «Sadko» operasidan

22. Adagio

N. Rimskiy-Korsakov. «Sadko» operasidan

23. Andantino

A. Lyudov. Polyak xalq mivzinasiga yaratilgan (var.VIII), op.51

24. Allegretto

F. Schubert. Sonata, op.122

Mlegro assai L. Betxoven. «Skerso». Fortepiano uchun sonatadan

26. Andantino

F. Shopen. Mazurka

27. Allegro agitato

A. Skryabin. Preludyiya, op.11, 8-son

28. Andante

V. Shebalin. 3-son kvartet

29. Andante ma non troppo e cantabile

A. Xachatturyan. «Boltiq dengizi»

30. Adagio molto cantabile

An. Aleksandrov. «Mumtoz synta»-dan ariya

31. Allegretto

D. Shostakovich. 7 simfoniya

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. 186-193 betlarda berilgan kuylarni fortepianoda chaling va ularda uchraydigan sekvenssiyalarni ko'rsating.
2. Diatonik sekvenssiyalarni o'z ichiga olgan quyidagi kuylarda, kvadrat qavs bilan ifodalangan motivlarni, ko'rsatilgan intervallar bo'yicha o'rin almashlab chaling.

a) Motivlarni sekunda pastga tushirib chaling:

1.

V.A. Motzart

2.

Rus xalq qo'shig'i

3.

a)

Chex xalq qo'shig'i

b) Moderato

A. Arenskiy

4. Vivache

L.S. Bay

5. Allegro

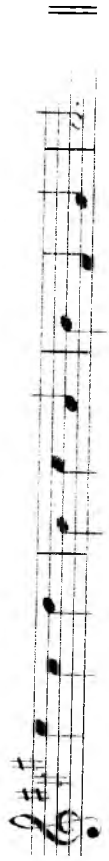
L. Betxoven

6. Allegro con moto

E. Griq

b) Motivlarni sekunda yuqoriga ko'tarib chaling:

1. Moderato

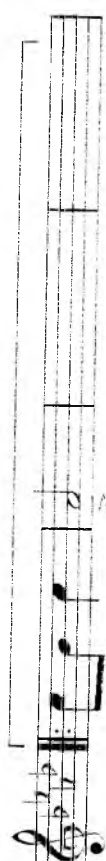
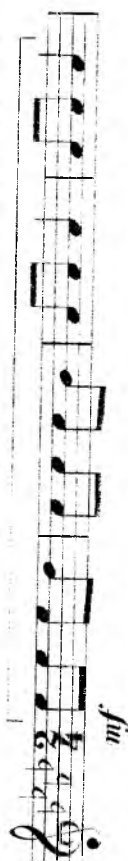

2. Presto

3. Adagio ma non troppo

Chex xalq qo'shig'i

4. Tez

Yenger xalq qo'shig'i

1) Motivlarni sekunda yuqoriga va pastga ko'chirib chaling:

1. Moderato

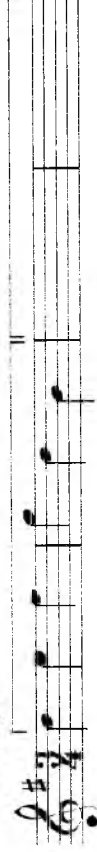

2. Moderato

g) Motivlarni tertsiya pastga ko'chirib chaling:

1. Allegro

2. Allegro ma non troppo

F. Chopin

d) Motivlarni tertsiya yuqoriga ko'tarib chaling:

1. Osoyishla

A. Arenskiy

e) Motivlarni tertsiya yuqoriga va pastga ko'chirib chaling:

1. Moderato

2. Allegro

2. Kuyning metro-ritmik va sintaksis tuzilishi

Takrorlash uchun savollar

1. Ritm nima?
2. Fuzura nima?
3. Kuydagi kadentsiya nima?
4. Kadentsiyalarning turlarini sanab bering.
5. Qanday kadentsiyaga to'liq, yarim, mukammal, nomukammal kadentsiya deyiladi?
6. Davriya deb qanday musiqaviy tuzilmaga aytiladi?
7. Jumla nima?
8. Davriyada qancha jumla bor?
9. Kadentsiyalar davriyada qanday vazifani bajaradilar? Ularning kuydagi o'rnini qayerda joylashadi va o'zaro munosabatlari qanday bo'ladi?
10. Jumlalarga bo'linmaydigan davriyalar bo'lishi mumkinmi?
11. Yakka tonalilikli davriya qanday bo'ladi?
12. Modulyatsiyalovchi davriya qanday bo'ladi?
13. Frazda deb qanday musiqaviy tuzilmaga aytiladi? Motiv deb-chi?

Og'zaki mashqlar

1. 167-172 betlarda berilgan kuylardagi melodik harakatning metro-ritmik xarakterini:
 - a) kuyning tez yoki og'ir tempdagi harakati;
 - b) kuyning bir tekis ravon, notekis yoki o'zgaruvchan harakati;
 - d) kuyning uzuq-uzuq yoki uzluksiz harakatini aniqlang;
2. Shu kuylardagi metro-ritmik shaklni, quyidagi reja bo'yicha xarakterlang:
 - a) kuyning ayrim tuzilmalari ritmini aniqlang, masalan: bir tekis ravon, notekis, sinkopali, punktir va h.k. metro-ritm;
 - b) takroriy ritmik shakllarni belgilang;
 - d) kuydagi bir ritmik harakatning ikkinchisiga sekin-asta yoki taqqoslash (kontrast) usullari orqali o'tishini aniqlang; kuydagi ritmik o'zgarishlarni (tezlashuv, sekinlashuv, ritmning murakkablashuvlari) kuzatib.
3. Davriya shaklidagi quyidagi kuylarni:
 - a) jumlalarga bo'lib chiqing va har bir jumladagi kadentsiyalarni aniqlang;
 - b) davriya ikkita bir-biriga o'xshash (takroriy) yoki noo'xshash (turlicha) jumladan iboratligini aniqlang;
 - d) davriya - hajm jihatidan ikkita bir-biriga teng yoki teng bo'lmagan jumladan iboratligini (teng bo'lmagan jumalarda ikkinchi jumla birinchisidan katta, kengaytirilgan bo'ladi) aniqlang;

e) Davriyadagi har bir jumlamani yanada kichik: bir taktili va ikki taktili tuzilmalarga bo'lib chiqing.

F. s. l. a. t. m. a. Metodik tuzilmalarni bir-biridan tsezuratlar bilan (color) va ajratib, Puzalar, ritmik uzilishlar, biron-bir ritmik shaklni aytan takrorlan bo' yoki o'zgarishi tuzilma chegaralarining asosiy belgilari hisoblanadi.

Metro-ritmik tahlil qilish uchun kuy namunalari:

1. Tez, quvnoq

Rus xalq qo'shig'i

2. Andante

Rus xalq qo'shig'i

3. Allegretto

Rus xalq qo'shig'i

4.

Ukrain xalq qo'shig'i

O'ychan

Rus xalq qo'shig'i

Moderato

Ukrain xalq qo'shig'i

7. Allegro ma non troppo

F. Shopen. «Lilak»

8. Andante

G. Pertsell. «Aravo»

9. Largamente cantando

N. Metner. «Ertak», op.34, I son

Musical notation for exercise 9, consisting of two staves of music in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The first staff starts with a mezzo-piano (mp) dynamic marking.

10. Allegretto

M. Glinka. «Ruslan va Lyudmila» operasidan

Musical notation for exercise 10, consisting of two staves of music in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#).

11. Moderato

D. Skarlatti. Ariya

Musical notation for exercise 11, consisting of two staves of music in 3/8 time with a key signature of one flat (Bb). Dynamics include mezzo-forte (mf) and piano (p).

12. Allegro agitato

M. Glinka. «Ruslan va Lyudmila» operasidan

Musical notation for exercise 12, consisting of two staves of music in 2/4 time with a key signature of two sharps (F#, C#).

13.

S. Prokofiyev. «Semen Kotko» operasidan

Musical notation for exercise 13, consisting of two staves of music in 4/4 time with a key signature of one flat (Bb).

14. Andante cantabile e rubato

N. Myaskovskiy. Qo'shiq. op.58

Musical notation for exercise 14, consisting of two staves of music in 3/4 time with a key signature of one flat (Bb). Dynamics include pianissimo (pp).

15. Marsh sur'atida

N. Chemberdji. «Stratonavtlar qo'shiqi»

Musical notation for exercise 15, consisting of two staves of music in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#).

16. Andantino

A. Arenskiy. «Ertak»

Musical notation for exercise 16, consisting of two staves of music in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). Dynamics include piano (p), pianissimo (pp), and diminuendo (dim).

17. Allegretto

V.A.Motsart. 13 kvantl

18. Andante assai

S.Prokofyev. «Urush va tinchlik» operasidan

19. Vivache

I.Gaydn. 12 ta kichik pyesalar (6-son)

20. Grazioso

M.Gilinka. «Ivan Susamin» operasidan

21. Con grazia

S.Prokofyev. «Ponuchik Kije» kinofilimiga yozilgan musiqtadan

22. Moderato assai

P.Chaykovskiy. «Italyancha qo'shiq»

23. Allegretto

D.Shostakovich. «Uchrashuv harajda qo'shiq»

24. Allegro vivo

M.Ippolitov-Ivanov. «Ozarbayjon navolarlari»

25. Allegro
I. Xrennikov. «Eh, qabraton qish»

26. Moderato assai
P. Chaykovskiy. «Ishonmagin, do'stim»

27. Allegro non troppo
F. Shubert. «Manzil»

28. Allegro con spirito
P. Chaykovskiy. «Bolalar qo'shiqlari»

29. Moderato

N. Myaskovskiy. «Baltoriy kayfiyatlar», op.43 I son

Four staves of musical notation in 4/4 time. The first staff has a melody with eighth notes. The second staff has a similar melody with a *rit.* marking. The third and fourth staves show variations of the melody with different rhythmic groupings.

30. Moderato con moto

D. Kabalevskiy. «Yengil variatsiyalar», op.40 2-son

Four staves of musical notation in 3/4 time. The first staff starts with a dynamic marking of *p*. The notation shows a melody with various rhythmic patterns and phrasing, including slurs and ties.

Yozma mashqlar

1. Yarim kadentsiya bilan tugallanuvchi quyidagi ikki takli tuzilmalarga, to'liq (mukammal) kadentsiya bilan tugallanuvchi, ikki takli, javob tuzilmalarini yozing.

43. a) tuzilmalarini ikki variantda:

1. birinchi tuzilmaning metro-ritmik va melodik shaklidan hamda harmonik asosidan foydalangan holda, masalan:

A single staff of musical notation in 2/4 time, showing a melody with eighth notes and a specific harmonic structure.

2. birinchi tuzilmaning metro-ritmik va melodik shaklidan foydalangan holda ammo boshqacha melodik aylamalar va boshqa harmonik asosda, masalan, birinchi tuzilmadagi tonika va dominanta o'rniga, ikkinchi tuzilmada aksincha ketma-ketlik ya'ni, dominanta va tonika oling. Masalan:

Two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff shows a melody with a 'D' chord marking below it. The second staff shows a similar melody with a 'D' chord marking below it, illustrating a different harmonic approach.

A single staff of musical notation in 3/4 time, labeled '1.', showing a melody with eighth notes.

A single staff of musical notation in 2/4 time, labeled '2.', showing a melody with eighth notes.

A single staff of musical notation in common time (C), labeled '3.', showing a melody with eighth notes.

A single staff of musical notation in 3/8 time, labeled '4.', showing a melody with eighth notes.

A single staff of musical notation in 2/4 time, labeled '5.', showing a melody with eighth notes.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

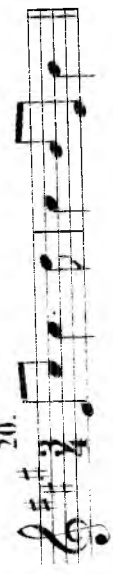
15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

2. Sakkiz taktili yakka tonalik davriyalar tuzing. Yarim kadentsiya bilan tugallanuvchi, berilgan 4 taktili jumлага, to'liq kadentsiya bilan tugallanuvchi, 4 taktili javob jumlasini yozing. Javob tuzilmalarini birinchi jumlaning metro-ritmik va melodik shaklini takrorlash usulida, ammo, to'liq kadentsiya bilan tugallanadigan qilib, tuzing.

1.

2. Allegretto

I. Betxoven

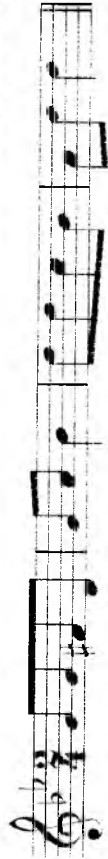
I. Graydn

3.

4. Moderato

Slovak xalq qo'shig'i

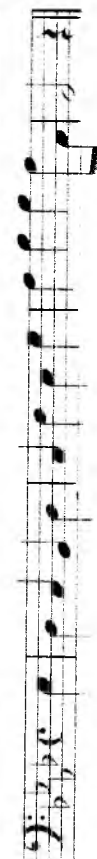
5. Allegretto

V.A. Motsart

6. Andante

F. Shubert

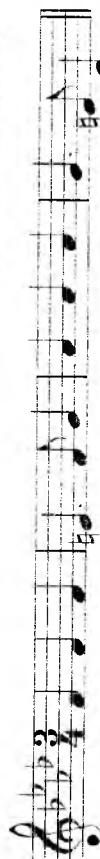
7. Allegro

F. N. Megyul

8.

Fransuz xalq qo'shig'i

9.

R. Shuman

10. Moderato

P. Mendelson

11. Allegro ma non troppo

F. Betxoven

12. Andante

3. 8 taktili yakka tonalilik davriyalar tuzing. Berilgan 4 taktili jumalarga, birinchi jumlamni metro-ritmik va melodik shaklidan foydalanib, ammo, boshqacha melodik aylannalar va boshqa samtonik asosda 4 taktili javob jumalari yozing, xususan: tonika va dominantta asosiga tuzilgan birinchi jumla, dominantta va tonika asosida tuzilgan ikkinchi jumla javob beradi.

1.

2.

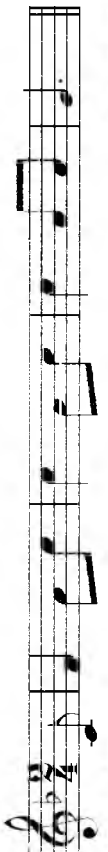
3.

4.

5.

6. Tez

F. Shubert

TRANSPOZITSIYA

Takrorlash uchun savollar

1. Franspozitsiya nima?
2. Quyidagi butun musiqa asarini transpozitsiya qilish zaruriyati nimadan kelib chiqadi?
3. Franspozitsiyaning qancha va qanday usullari bor?
4. Kalitlarni almashirish yordamida transpozitsiya qilish qanday bo'ladi?
5. Kalitlarni almashirish yordamida xromatik yarim tonga transpozitsiya qilish mumkinmi?
6. Transpozitsiya musiqa asarini yozilgan kalitlarni saqlagan holda, qanday qilinadi?
7. Transpozitsiyani kalit yonidagi alteratsiya belgilarini almashirish yordamida qaysi intervalga qilish mumkin?
8. Transpozitsiyani kalit yonidagi alteratsiya belgilarini almashirish yordamida diyezli tonalliklardan yuqoriga qilish mumkinmi? Bemolli tonalliklardan pastgacha?
9. Transpozitsiya qilishda musiqa asarida uchraydigan «tasodifiy» belgilarni qanday o'zgartirish kerak?

Yozma mashqlar

1. Quyida keltirilgan kuylarni turlicha tonalliklarga transpozitsiya qiling:
 - a) 0,5 ton; 1 ton; 1,5 ton; 2 ton; 3 ton; 3,5 ton; 4 ton yuqoriga va pastga;
 - b) kich.2; kat.2; kich.3; kat.3; sof.4; ort.4; sof.5; kam.5 yuqoriga va pastga;
2. № 10 va № 15 kuylarni:
 - a) kam.3, kam.4, kich.6, kat.6 yuqoriga;
 - b) ort.2, ort.3 pastga;
3. № 4 va № 8 kuylarni:
 - a) kam.4, ort.4, kam.5, kat.6 yuqoriga;
 - b) ort.1, ort.4 pastga;
4. № 5, № 9 va № 17 kuylarni:
 - a) ort.2, kich.6 yuqoriga;
 - b) kam.4, kat.6 pastga.

Ukrain xalq qo'shig'i

I. Gaydn

G. Donisetti

I. Gaydn

A. Rubinshtyen

V.A. Motsart

V.A. Motsart

Kampan'oli

1. Sifat: Transpozitsiya qilishda qo'shimcha chuziqdar sochini ko'paytirib yubormalik uchun, ayni hollarda, skripka kalitini bas kalitr bilan (yoki aksincha) almashtirish lozim.

Transpozitsiya qilish uchun kuylar

1. L. Betxoven

2. Moderato Rus xalq qo'shig'i

3. Allegretto A. Dargomijskiy, «Falvaza»

4. Allegro V. A. Motsart, Skripka uchun sonata

5. Moderato assai N. Rimskiy-Korsakov «Qorqiz» operasidan

6. Andante Ukrain xalq qo'shig'i

7. I. S. Bax, Fuga

8. Lento A. Glazunov, Fortepiano uchun fuga., of. 101

9. Con vivace

S. Prokofiev. «O'rtinchi lahzalar»

pp
cresc.

10. Lento

F. Shopen. Etyud

p
espress.

11. Allegro moderato

M. Glinka. «Ajib onlar yodimda»

12. Andante

E. Grig. «Kuzda» op. 26

p
Fine

f
D.C. al Fine

13. Andante

V. A. Moutsart. Skripka uchun sonata

14. Largo

I. S. Bain. Fuga

15. Moderato

A. Glazunov. Fortepiano uchun fuga., or. 101

16. Lento doloroso

M. Musorgskiy, «Allegro»

17. Allegretto

Sh. Gimo «I ansh» oyo tarvadan

18. Tempo di mazurka

E. Grig. «Autra raqsi»

19. Polente

S. Prokofiev, «O'rtinchi lahizalar»

20. S. Baxning quyidagi figa mavzularini engarmonik teng tonalliklarga moslashtirishni qiling:

1. Allegro energico

«Yaxshi sozlangan klavir», II U, № 3

2. Andante con moto

«Yaxsh. soz. kl.», II U, № 8

3. Andante

«Yaxsh. soz. kl.», II U, № 23

4. Lento

«Yaxsh. soz. kl.», II U, № 22

5. Allegro non troppo

«Yaxsh. soz. kl.» II t., № 13

6. Quyidagi ikki ovozi va ko'p ovozi misollarni ko'rsatilgan tonalliklarga transpozitsiya qiling:

1-shanna: Qo'shimcha chiziqlarni ko'paytirib yubormaslik uchun kalitlarni moslashtirish va oklavaga ko'chirish asullaridan foydalaning;

- 1) kich.2; kat.2; kich.3; sof.4; ort.5; ort.4; yuqoriga;
- 2) 3 ton; 1 ton; 1,5 ton; 2 ton; 2,5 ton pastga.

Allegro moderato

L. Hamroyev. «Binofisha»

- 2) ort.1; kat.2; kich.3; kat.3; sof.4; sof.5; ort.4 yuqoriga;
- 0,5 ton; 1 ton; 1,5 ton; 2 ton; 2,5 ton pastga.

L. Knipper. «Eh, dakalar, dakalar»

- 3) ort.1; kich.2; kat.3; ort.4; kam.5. yuqoriga;
- ort.1; kich.2; kich.3. pastga.

Con moto

M. Glinka. Fuga

- 4) kich.2; kich.3; kam.4; 1 ton; 2 ton; 2,5 ton yuqoriga;
- ort.1; kich.2; ort.2; kat.3; 1 ton; 1,5 ton; 2 ton; 2,5 ton pastga

Allegro moderato

M. Glinka «Kamarinchas»

- 5) ort.1; kich.2; kich.3; sof.4; 1 ton; 2 ton; 3 ton yuqoriga;
- ort.1; kich.2; kat.2; kat.3; 1,5 ton; 2,5 ton pastga.

Allegro

V. A. Moysart. F-p uchun sonata

6) kat.2: kich.2; kich.3; sof.4; 2 ton; 3 ton yuqoriga
kich.2; kat.2; ort.4; 1,5 ton; 2,5 ton pastiga.

Andante con moto

A. Borodin 1 to'li kvartet

7) ort.1: kich.2; kich.3; sof.4; 1 ton; 2 ton; 3 ton yuqoriga;
kat.2: kat.3; kam.4; sof.5; 0,5 ton; 1,5 ton; 2,5 ton pastiga.

Adagio

M. Gilinka. «Ivan Susamin» operasidan

8) ort.1: kich.2; ort.4; kam.5; 1,5 ton; 2 ton; 2,5 ton yuqoriga;
kat.2: kich.3; kam.4; sof.4; 0,5 ton; 1,5 ton pastiga

Moderato

M. Gilinka. Shotland mavzusiga variatsiyalar

9) kich.2: kam.4; ort.4; kam.5; 10ton; 1,5 ton; 2,5 ton yuqoriga;
ort.1: kich.2; kat.2; kich.3; 2 ton; 2,5 ton pastiga.

Andantino

S. Prokofev. Fortepiano uchun 3-kontsert

10) kich.2; kat.3; kam.4; 1 ton; 1,5 ton; 2,5 ton yuqoriga;
ort.1; kich.2; kich.3; 1 ton; 2 ton; 2,5 ton pastga.

Semplice (Andantino)

N. Mvaskovskiy. «Oddiy varyatsivalar»

11) kich.2; kam.3; kich.3; kam.4; 1 ton; 2 ton; 2,5 ton yuqoriga;
ort.1; kat.2; kam.2; kat.3; 1,5 ton; 2,5 ton pastga.

Moderato

D. Kabalevskiy. «Klamsilik usta» operasidan

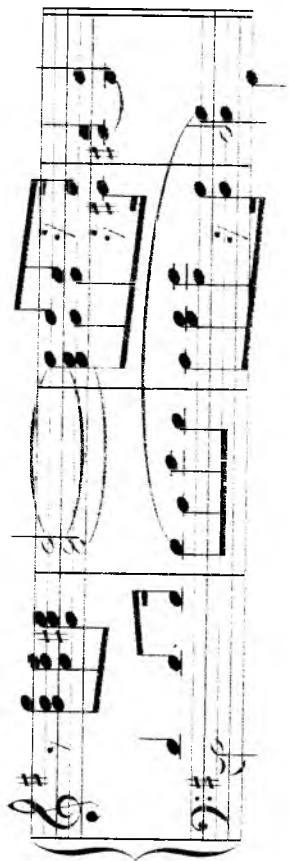
12) kich.2; kat.3; kam.4; 2 ton; 1,5 ton yuqoriga;
ort.1; kich.3; ort.4; sof.5; 1 ton; 2 ton; 2,5 ton pastga.

Og'ir

R. Shuman. «Fun yulduzi»

13) kich.2; kat.2; kich.34 kat.3; 2,5 ton; 3 ton yuqoriga;
ort.1; kich.2; kat.3; sof.5; 1,5 ton; 2,5 ton; 3 ton pastga.

R. Shuman. Or.15 №11

14) ort.1; kat.2; kich.3; kat.3; sof.4; 3 ton; 3,5 ton yuqoriga;
kich.2; kat.2; kich.3; 2 ton pastga

Andante espressivo

14. Vozov. Kallitlar va 34

Og'zaki mashqlar

1. Kalit va «tasodifiy» alteratsiya belgilari quyidagicha bo'lgan kuylarni, ko'rsatilgan intervallar bo'yicha transpozitsiya qilishda qanday kalit va «tasodifiy» alteratsiya belgilari hosil buladi:

- kalitda bir diyez va «tasodifiy» fa \sharp va mi \flat belgilari bo'lganda; kat.2 yuqoriga? kat.2 pastga?
- kalitda bir bemol va «tasodifiy» fa \flat va mi \flat belgilari bo'lganda; kat.3 yuqoriga? kat.2 pastga?

- kalitda uch diyez va «tasodifiy» si \sharp va da \sharp belgilari bo'lganda; kat.3 yuqoriga? kich.3 pastga?
- kalitda to'rt bemol va «tasodifiy» fa \flat va fa \flat belgilari bo'lganda; ort.2 yuqoriga? kam.5 pastga?

- kalitda besh diyez va «tasodifiy» da \sharp va fa \sharp belgilari bo'lganda; kam.5 yuqoriga? sof.4 pastga?
- kalitda oli bemol va «tasodifiy» mi \flat va fa \flat belgilari bo'lganda; ort.2 yuqoriga? kat.3 pastga?

2. Quyidagi kallitlarda yozilgan notalarni ko'rsatilgan intervallar bo'yicha transpozitsiya qilganda notalarni qaysi kallitda o'qish zarur bo'ladi?

- skripka kallitidan sekunda yuqoriga (septima pastga)?
- skripka kallitidan sekunda pastga (septima yuqoriga)?
- skripka kallitidan tertsiya yuqoriga (sekssta pastga)?
- skripka kallitidan tertsiya pastga (sekssta yuqoriga)?
- skripka kallitidan kvarta yuqoriga (kvinta pastga)?
- bas kallitidan sekunda yuqoriga (septima pastga)?
- bas kallitidan sekunda pastga (septima yuqoriga)?
- bas kallitidan tertsiya yuqoriga (sekssta pastga)?
- bas kallitidan tertsiya pastga (sekssta yuqoriga)?
- bas kallitidan kvarta yuqoriga (kvinta pastga)?

3. a) Agar skripka kallitini – bas, alt yoki tenor kalliti bilan almashtirilsa C-dur, a-moll, Es-dur, h-moll, Des-dur, fis-moll, As-dur, g-moll tonalliklarida yozilgan notalarni qaysi tonalliklarda o'qish zarur bo'ladi?

b) agar bas kallitini – skripka, tenor yoki alt kalliti bilan almashtirilsa-chi?

Fortepianoda bajariladigan mashqlar

1. 197-201 belalarda berilgan kuylarni turlicha tonalliklarga transpozitsiya qiling:

- 0,5 ton, 1 ton, 1,5 ton, 2 ton va h.k. yuqoriga va pastga;
- kich.2; kat.2; kich.3; kat.4 va h.k. yuqoriga va pastga.

Eslatma: Kuyni boshqa tonallikda chalmasdan oldin:

- berilgan kuyni lad va tonalligini aniqlashi;
- qaysi intervallga transpozitsiya qilish zarurligiga qarab, yangi tonallikni qidirib topishi;
- kuyni yo'nalishining asosiy ko'rinishlari, lad va metro-ritmik tuzilish xususiyatlarini tahlil qilish zarur bo'ladi.

2. Quyidagi motivlardan iborat modulyatsiyalashuvchi sekvensiyalar chaling. Berilgan motivlarni quyidagi tonalliklarga transpozitsiya qiling:

- yuqorilama va pastlama butun tonlar tartibidagi tonalliklarga;
- yuqorilama va pastlama yarim tonlar tartibidagi tonalliklarga;
- yuqorilama va pastlama kvinta davrasi tartibidagi tonalliklarga;
- yuqorilama va pastlama kvarta davrasi tartibidagi tonalliklarga.

Eslatmalar: Motivlar namuna sifatida *C-dur* va *a-moll* tonalliklarida berilgan.

Majör

1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18.

Minor

1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. 8.

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

3. Quyidagi motivlarni ko'rsatilgan tonalliklarga transpozitsiya qiling:

Majör

- Tonalliklarni quyidagi tartibda almashiring:
1. a) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 - b) *sof kvintalar* bo'yicha pastga tomon,
 - d) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon;

2. a) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
- b) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

3. a) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

4. a) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
b) *katta terisiyalar* bo'yicha pastga tomon,
v) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

5. a) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon;

6. a) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

Allegro

7. a) *katta terisiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
b) *kichik terisiyalar* bo'yicha pastga tomon,
d) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon,
e) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

E. Grieg

8. a) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon,
b) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

Moderato

P. Chaykovskiy

9. a) *kichik terisiyalar* bo'yicha pastga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

Shuman

10. a) *kichik terisiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

Allegretto

11. a) *katta terisiyalar* bo'yicha pastga tomon,
b) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon;

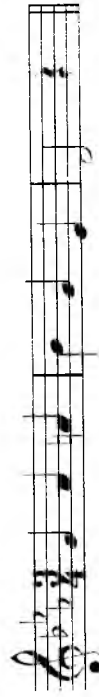
Andante

E. Grieg

12. a) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon,
b) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

Allegro

M. Glinka

13. a) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon,
 b) *yarim tonlar* bo'yicha pastga tomon.
 d) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

Minor

1. a) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *yarim tonlar* bo'yicha pastga tomon,
 d) *kichik tertsiyalar* bo'yicha pastga tomon.
 e) *sof kvintalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

2. a) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon,
 d) *sof kvartalar* bo'yicha pastga tomon;

3. a) *sof kvintalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 d) *kichik tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 e) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon,
 f) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon;

4. a) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *sof kvintalar* bo'yicha pastga tomon,
 d) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

I. S. Bix

I. S. Bix

5. a) *sof kvintalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

I. S. Bix

6. a) *kichik tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 d) *butun tonlar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 e) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

L. Betxoven

7. a) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *kichik tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

K. Veber

8. a) *kichik tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *katta tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 d) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon;

N. Rimskiy-Korsakov

9. a) *sof kvartalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 b) *kichik tertsiyalar* bo'yicha yuqoriga tomon,
 v) *butun tonlar* bo'yicha pastga tomon;

N. Rimskiy-Korsakov

10. a) *sof kvintalar bo'yicha pastga tomon;*

N. Rimskiy-Korsakov

11. a) *sof kvartalar bo'yicha yuqoriga tomon;*

b) *kichik terisiyalar bo'yicha yuqoriga tomon;*

Allegro molto

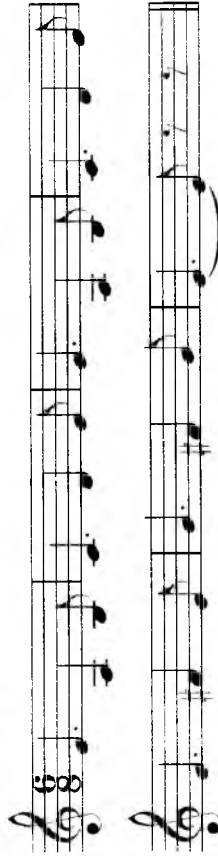
N. Rimskiy-Korsakov

12. a) *kichik terisiyalar bo'yicha yuqoriga tomon;*

Andantino

N. Rimskiy-Korsakov

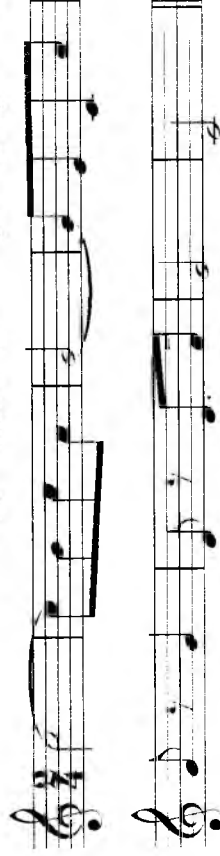
4. Skripka kalitini boshqa kalitlar bilan almashtirish orqali, boshqa tonalliklarga transpozitsiya qilingan quyidagi misollarni:

a) har birini tonalligini aniklash;

b) berilgan tonallikka nisbatan qaysi intervalga transpozitsiya qilinganligini aniqlash va fortepianoda chalish talab etiladi.

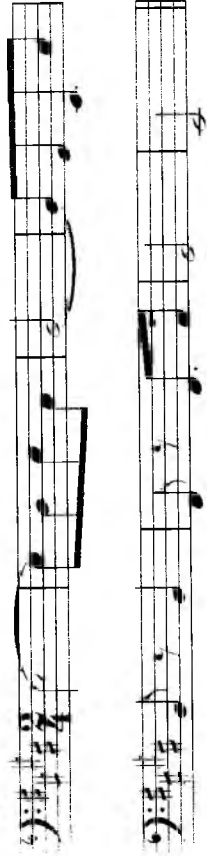
Berilgan kuy:

M. Glinka. «Ruslan va Lyudmila» operasidan

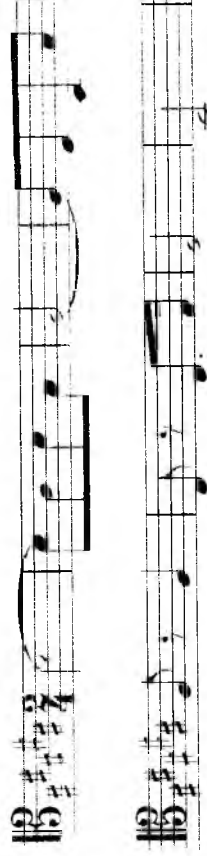

Transpozitsiyalar:

a)

b)

v)

MELIZMLAR

Takrorlash uchun savollar

1. Melizmlar nima?
2. Melizmlarning eng ko'p qo'llaniladigan turlari qaysilar?
3. Forshlag nima?
4. Forshlaglarning qanday turlari bor va ular qanday yoziladilar?
5. Uzun forshlag qisqa forshlagdan qanday farq qiladi?
6. Nuqtali nota oldidan qo'yilgan uzun forshlag qanday ijro qilinadi? Nuqtasiz nota oldidan quyilsa-chi?
7. Qisqa forshlag qanday ijro qilinadi?
8. Ikki, uch va undan ko'p tovushdan iborat bo'lgan forshlag qanday ijro qilinadi?
9. Akkord notalaridan birortasining oldidan qo'yilgan qisqa forshlag qanday ijro qilinadi?
10. Mordent nima?
11. Mordentlarning qanday turlari bor? Ular qanday yoziladilar?
12. Chizilmagan oddiy mordent qanday ijro qilinadi? Chizilgani-chi?
13. Chizilmagan jult mordent qanday ijro qilinadi? Chizilgani-chi?
14. Gruppetto nima?
15. Gruppetto qayerda quyiladi va u qanday belgi bilan yoziladi?
16. Gruppetto qancha tovushdan iborat?
17. Gruppettoda qaysi tovush asosiy hisoblanadi?
18. Gruppettoning tovushlari qanday tartibda ijro qilinadi?
19. Nota ustiga, bir xil notalar orasiga, har xil notalar orasiga, nuqtali nota va uning qo'shimchasi orasiga, qo'sh nuqtali nota va uning qo'shimchasi orasiga qo'yilgan gruppetto qanday ijro qilinadi?

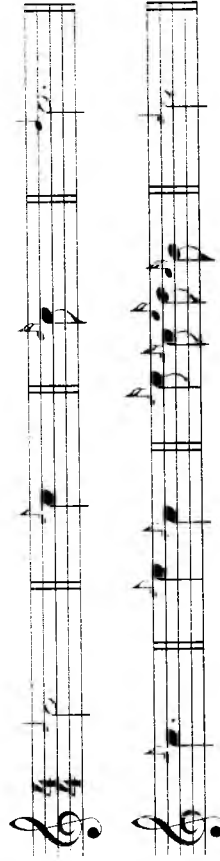
20. Trel nima?
21. Trel qanday yoziladi?
22. Trel qaysi notadan boshlanadi va qanday tugatiladi?
23. Trel yana qanday boshlanishi mumkin va unda notada qanday ko'rsatmalar bo'lishi lozim?
24. Ikki, uch va undan ko'p ovozlarda bir vaqtning o'zida trel qilinsa, u qanday yoziladi?
25. Melizmatik belgilarning ustidan yoki ostidan qo'yilgan alteratsiya belgilari qaysi tovushlarga taalluqli hisoblanadi?

Yozma mashqlar

1. Quyidagi melizmlarning ijro qilinish uslublarini yozing:

Forshlag

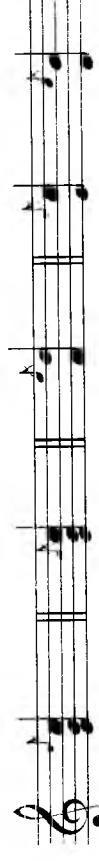
1.

2.

3.

3.

4.

Mordent

5.

6.

Gruppetto

7.

8.

9.

Treil

10.

11.

12.

13.

2. Melizmlardan iborat quyidagi misollarni, bir tekis o'lehovli nota yozuvi bilan yozing:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

2. Quyidagi melizmatik bezaklarni, shularga mos melizmlar bilan yozing:

1.

2.

3.

6.

7.

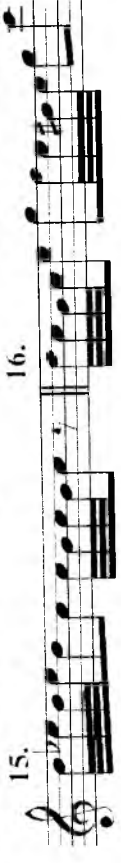
8.

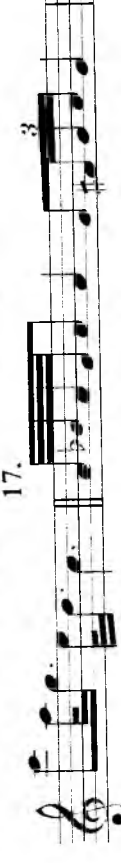
9.

10.

11.

12.

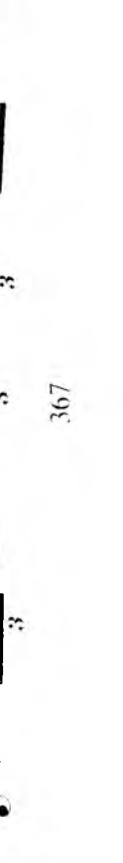
13.

14.

15.

16.

21.

2.

V.A.Motsart. Vals

Two staves of musical notation in 3/4 time, G major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

3. Allegretto grazioso

V.A.Motsart. F-p uchun sonata. C-dur

Two staves of musical notation in 3/4 time, C major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

4.

V.A.Motsart. F-p uchun sonata.

Two staves of musical notation in 2/4 time, F major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

5. Allegro

Norveg xalq qo'shig'i

Two staves of musical notation in 2/4 time, G major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

6. Allegro

L. Betxoven. Fortepiano uchun sonata, op. 13

Three staves of musical notation in 2/4 time, C major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures. The third staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

7. Andantino

N. Rimskiy-Korsakov. «Shantizoda»

Two staves of musical notation in 3/8 time, D major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

8. Allegretto e dolce

E. Griq. «Albomdagi varoqlar»

Two staves of musical notation in 3/4 time, D major. The first staff contains a melodic line with a slur over the first two measures. The second staff contains a bass line with a slur over the first two measures.

9. Andante molto cantabile e con dolore

M. Musorgskiy.
«Ko'rgazmadagi suratlar» dan

Musical score for exercise 9, consisting of three staves of music in G major and 6/8 time.

10. Andantino

P. Chaykovskiy. «Uyqudagi go'zal» baletidan

Musical score for exercise 10, consisting of two staves of music in G major and 3/4 time.

11. Allegro

K. Veber. «Pretsiyoza» operasidan

Musical score for exercise 11, consisting of one staff of music in G major and 2/4 time.

12. Allegretto

E. N. Megyul. Sonata, op. 1

Musical score for exercise 12, consisting of one staff of music in G major and 6/8 time.

13. Allegretto

V.A. Motsart, Fortepiano uchun sonatadan
(alla turca) rondo

Musical score for exercise 13, consisting of two staves of music in G major and 3/4 time.

14. Allegretto

Leopold Motsart, Fortepiano uchun pyesa

Musical score for exercise 14, consisting of two staves of music in G major and 3/4 time.

15.

J. Ramo. Myuzet

Musical score for exercise 15, consisting of two staves of music in G major and 2/4 time.

16. Bir muncha tez

J. Ramo. Tamburin

Musical notation for 'Bir muncha tez' by J. Ramo. It consists of three staves in G major, 2/4 time. The first staff starts with a forte (*f*) dynamic and includes the instruction *staccato*. The second staff begins with a piano (*p*) dynamic. The piece concludes with a double bar line.

17. Mayin, juda sekin emas

F. Kuperen. «Singlim Monika»

Musical notation for 'Mayin, juda sekin emas' by F. Kuperen. It consists of three staves in G major, 6/8 time. The notation includes various melodic lines with slurs and trills.

18. Allegretto

I. S. Bax. Menuet

Musical notation for 'Allegretto' by I. S. Bax. It consists of two staves in G major, 3/4 time. The piece features a melodic line with trills and a double bar line at the end.

19. Allegretto comodo

J. Ramo. «Delicou ayoh»

Musical notation for 'Allegretto comodo' by J. Ramo. It consists of two staves in G major, 3/4 time. The notation includes trills and a double bar line.

20.

G. F. Grendel. Menuet

Musical notation for 'G. F. Grendel. Menuet'. It consists of two staves in G major, 3/4 time. The notation includes trills and a double bar line.

21. Shoshmasdan

J. Ramo. «Venetsimelha» (Rondo)

Musical notation for 'Shoshmasdan' by J. Ramo. It consists of three staves in G major, 3/4 time. The notation includes trills and a double bar line.

22. Andante

D. Skarlati. Sonata № 110

Musical notation for 'Andante' by D. Skarlati. It consists of two staves in G major, 3/4 time. The notation includes trills and a double bar line.

23.

F. Kuperen.

24.

I. S. Bux, Gavot

25. Allegro giusto

Gummel

26. Allegremente

K. M. Veber. Rondo, op.3 № 6

27. Adagio

I. Gaydn. Fortepiano uchun sonata.

28. Allegro

I. Gaydn. Fortepiano uchun sonata. № 19

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2002 yil 21 fevral 54-sou buyrug'i bilan tasdiqlangan va foydalanilgan kumushon 5141000 - «Musiqqa» ta'lim yo'nalishi bo'yicha Davlat ta'lim standartlari.
2. Musiqaning elementar nazariyasi fani bo'yicha namanaviy o'quv dasturi - Nizomiy nomli Toshkent Davlat pedagogika universiteti Ilmiy kengashining 1999 yil 28 iyunidagi 13-souli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.
3. V. Xvostenko. Zadachi i uprajneniya po elementarnoy teorii muziki. Moskva, «Muzika», 1964.
4. V. A. Vaxromeev. «Musiqaning elementar nazariyasi». Toshkent - «O'qituvchi» 1980 yil.
5. L. Krasinskaya, V. Utkin. «Elementarnaya teoriya muziki». Moskva - «Muzika» 1991.
6. G. Fridkin., «Prakticheskoe rukovodstvo po muzikalnoy gramote» M. «Muzika» 1981.
7. Muzikalny ensiklopedicheskiy slovar. M. «Sovetskaya ensiklopediya» 1990.
8. I. A. Akbarov. «Musiqqa lug'ati» T. 1987.
9. I. Hamroev. «Solfedjio» Birovozik. T., «O'qituvchi» 1971.
10. I. Hamroev. «Solfedjio» Ikki ovozli. T., «O'qituvchi» 1977.

MUNDARIJA

Birinchi bo'lim. Tovushlarining nomlari va yozilishi

1. Tovushlarning nomlari	3
2. Oktavalar	4
3. Yarmi ton, butun ton va alteratsiya belgilar	6
4. Tovushlar chegarmonlari	9

Ikkinchi bo'lim. Nota yozuvi

1. Tovush cho'zmlarining yozilishi	11
a) Cho'zmlarning asosiy belgilarib) Tovush cho'zimini uzaytiruvchi qo'shimcha belgilar	11
2. Pauza cho'zmlarining yozilishi	16
3. Tovush baxandligini yozilishi	17
a) Nota yo'li va unda tovushlarni joylashuvi	17
b) Kalitlar	18
4. Ikki ovozi va ko'p ovoqli musiqalarni yozilishi	22
5. Nota yozuvini qisqartirish belgilar	27

Uchinchi bo'lim.

Metr va ritm

1. Tovush cho'zmlarining asosiy (jult) bo'linishi	33
2. Tovush cho'zmlarining erkin ravishda bo'linishi	36
3. Oddiy o'lchovlar	40
4. Murakkab o'lchovlar	49
5. O'zgaruvchan o'lchovlar	81
6. Sinkopa	88

To'rtinchi bo'lim.

I n t e r v a l l a r

1. Oddiy intervallar	101
a) Intervallarning pog'ona (son) miqdori	101
b) Intervallarning tonlar (sifat) miqdori	112
2. Tarkibli intervallar	128
3. Intervallarning aylanishi	141
4. Konsanans va dissonans intervallar	144
5. Intervallar engarmonizmi	147

Beshinchi bo'lim.

L a d v a t o n a l l i k l a r

1. Major ladi va major tonalliklari	150
a) Tabiiy major	150
b) Garmonik major	156
2. Minor ladi va minor tonalliklari	158
a) Tabiiy minor	158
b) Garmonik va melodik minor	161
3. Nomdosh major va minor tonalliklari	165
4. Major va minor ladlarining pog'onalari	169
5. Lad va tonalliklarnin aniqlash	171

Oltinchi bo'lim.

M a j o r v a m i n o r i n t e r v a l l a r i

1. Tabiiy major va tabiiy minor intervallari	205
2. Garmonik minor va garmonik majoring orttirilgan va kamaytirilgan intervallari	209
3. Dissonans intervallarning yechilishi	211

Yettinchi bo'lim.

A k k o r d l a r

1. Uchtovushliklar	215
2. Uchtovushliklarning aylannalari	217
3. Major va minorning asosiy uchtovushliklari	220
4. Major va minorning yondosh uchtovushliklari	227
5. Dominantseptakkord	232
6. Dominantseptakkordning aylannalari	233
7. Yetakchi septakkord	238
8. Kuydagi akkordlar	239

Sakkizinchi bo'lim

Xromatizm	250

To'qqizinchi bo'lim

Modulyatsiya	262

O'ninchi bo'lim

Xalq musiqasi ladlari	280

O'n birinchi bo'lim

K u y

1. Kuyning harakat yo'nalmasi	302
2. Kuyning metro-ritmik va sintaksis tuzilishi	319

O'n ikkinchi bo'lim

Transpozitsiya	335

O'n uchinchi bo'lim

Melizmlar	358

Tuzuvchi

QADAMBOY RAHIMOV

MUSIQANING ELEMENTAR NAZARIYASI BO'YICHA MASHQ VA VAZIFALAR TO'PLAMI

*Oliy o'quv yurtlarining «Musika» ta'lim yo'nalishi
talabalari uchun o'quv qo'llanma*

Muharrir *B.Ashurov*
Badiiy muharrir *O. Fozilov*
Texnik muharrir *T.Xaritonova*
Kompyuterda tayyorlovchi *B.Ashurov*

Bosishga 23.03.2006 y. nusxa etildi. Bichimi 60/90^{1/16}. Tayms garmiturasi.
Ofset bosma. Shartli bosma taboq 24,0. Nashr tabog'i 26,58.
E'loni 1000 nusxa. Buyurtma № K-180. Bahosi shartnoma asosida.

«O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining «O'zbekiston»
nashriyot-matbaa ijodiy uyida bosildi. Toshkent, 700129. Navoiy ko'chasi, 30.

Rahimov Q.

R 27 Musiqaning elementar nazariyasi bo'yicha mashq va vazifalar to'plami/ Musiqa ixtisosi bo'yicha ta'lim oluvchi bakalavr ta'lim yo'nalishi talabakari uchun o'quv qo'llanma.
/.- T.: «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2006, 384 b.

ISBN 5-640-02048-2

Ushbu qo'llanma V. Xvostenkonning «Zadachi i uprachenie po elementarnoy teorii muziki» («Muzika» nashriyoti, Moskva, 1964) kitobi asosida tayyorlanib, unga har bir mavzuni talabalar tomonidan mustahkam o'zlashtirilishiga zamin yaratuvchi takrorlash uchun savollar, og'zaki, yozma va fortepianoda bajariladigan mashqlar kiritilgan. Qo'llanmada iloji boricha ko'proq o'zbek kompozitorlarining asarlaridan, shuningdek, o'zbek xalq musiqasidan foydalanishga harakat qilingan.

BBK 85.31

R 4905000000-200 2006
M 351 (04) 2006

